

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBESİNİN
ÇİNİ PANO ANALİZLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nur ÖZCAN

Enstitü Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesude Hülya DOĞRU

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBESİNİN
ÇİNİ PANO ANALİZLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nur ÖZCAN

Enstitü Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

“Bu tez ~~12/06/2018~~ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. M. Hülya DOĞRU	- Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi A. Mehmet AVUNDUK	- Başarılı	A. Mehmet Avunduk
Prof. Dr. A. Sacit Açıkgözoğlu	Başarılı	



SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Nur Özcan
Öğrenci Numarası	:	1360Y29005
Enstitü Anabilim Dalı	:	Geleneksel Türk Sanatları
Enstitü Bilim Dalı	:	Geleneksel Türk Sanatları
Programı	:	<input checked="" type="checkbox"/> YÜKSEK LİSANS <input type="checkbox"/> DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Hatice Turhan Sultan Türbesinin Çini Pano Analizleri
Benzerlik Oranı	:	%3

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

NUR ÖZCAN
08.04.2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

NUR ÖZCAN
08.04.2019
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı:

Tarih: 08.04.2019

İmza: A. Mehmet Avunduk

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Hatice Turhan Sultan Türbesinin Çini Pano Analizleri adlı tez çalışmamda yardımcı olan benden emeklerini esirgemeyen, bana her anlamda destek olan sadece araştırma ve eğitim olarak değil manevi anlamda da çok şey katan değerli danışman hocam Doç. Dr. M. Hülya. DOĞRU' ya, jürimde yer alarak beni onurlandıran değerli hocalarım Prof. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU ve Abdullah Mehmet AVUNDUK' a, türbede yer alan çini panoların fotoğraflarına ulaşmamı sağlayan İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvar Müdürlüğünde görev alan Müdür Yrd. Şenay ONUK' a, türbeye giriş izinlerini veren İstanbul Türbeler Müze Müdürlüğüne, ve türbenin çizim aşamalarını paylaşan restorasyon şirketine teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca tez çalışmam sırasında yardımları dokunan, beni motive eden tüm arkadaşlarıma, eğitimim boyunca beni destekleyen her zaman arkamda duran kıymetli aileme, bu süreçte yanımda özellikle olan ablam Pınar Özcan KÖMÜRCÜ' ye, annem Hatice ÖZCAN, Babam Erdoğan ÖZCAN, ve halam Sevcan ÖZCAN' a doğumu ile uğurunu yanında getiren canım yeğenim Can KÖMÜRCÜ' ye ve bana her çalışmanın altından başarılı bir şekilde çıkacağımı hissettirip güç veren sevgili nişanlım İlhan MAKAL' a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Nur ÖZCAN

12.06.2019

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ	ii
ÇİZİM LİSTESİ.....	vii
PLAN LİSTESİ.....	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xiv
ÖZET	xv
SUMMARY.....	xvi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: TÜRKLERDE TÜRBE GELENEĞİ, HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBESİ	
1.1. Türbe Geleneği	4
1.1.1. Osmanlı Mimarisinde Türbe	5
1.2. Hatice Turhan Sultan Türbesinin Tezyinatı.....	7
1.2.1. Türbenin Banisi.....	7
1.2.2. Türbenin Mimarisi.....	8
1.2.3. Süsleme Özellikleri.....	12
BÖLÜM 2: TÜRK ÇİNİ SANATI, HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBESİ ÇİNİ PANOLARI	
2.1. Türk Çini Sanatının Tarihsel Gelişimi	14
2.1.1. XVII. Yüzyıl ve Sonrasında Çini Sanatı.....	23
2.2. Katalog	29
2.2.1. Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Panoları.....	30
2.2.1.1. Kuzeydoğu Cephesi- Dış Cephe Çini Panoları.....	31
2.2.1.2. Kuzeydoğu Cephesi- İç Mekan Çini Panoları	52
2.2.1.3. Güneydoğu Cephesi Çini Panoları.....	77
2.2.1.4. Güneybatı Cephesi Çini Panoları.....	105
2.2.1.5. Kuzeybatı Cephesi Çini Panoları.....	127
BÖLÜM 3: UYGULAMA ÇALIŞMALARI..... 147-160	
BÖLÜM 4: KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME.....161	
4.1. Motiflerin Sınıflandırılması.....	173-188
SONUÇ	189
KAYNAKÇA.....	194
ÖZGEÇMİŞ	197

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Sultanahmet Türbesi	9
Resim 2: Hatice Turhan Sultan Türbesi.....	9
Resim 3: Malakari İle Süslenmiş Tavan	12
Resim 4: Vitray Ve Malakari Çalışmaları	12
Resim 5: Berlin İslam Sanatları Müzesi- Lüster seramikler.....	15
Resim 6: Berlin İslam Sanatları Müzesi- Lüster seramikler.....	15
Resim 7: İsfahan Mescid-i Cuma'sı	16
Resim 8: Berlin İslam Sanatları Müzesi- Minai tekniği	16
Resim 9: Berlin İslam Sanatları Müzesi- Minai tekniği	17
Resim 10: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu	17
Resim 11: Topkapı Sarayı Arz Odası- Renkli Sır Tekniği	19
Resim 12: Çinili Köşk -Milet İşi Çalışmalar	19
Resim 13: Berlin İslam Sanatları Müzesi-16.yüzyıl Vazo	20
Resim 14: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu-Haliç İşi Çalışma	20
Resim 15: Çinili Köşk- Şam İşi Çalışmalar	21
Resim 16: Topkapı Sarayı Sünnet Odası- 16. Yüzyıl pano çalışması	22
Resim 17: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 16. yüzyıl Çini Parçaları.....	22
Resim 18: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 16. yüzyıl Çini Parçaları.....	23
Resim 19: Topkapı Sarayı, Mescid-i Haram Tasvirli Mihrap.....	24
Resim 20: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 17.yüzyıl Tabak Formları.....	24
Resim 21: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 17.yüzyıl Çini Bordürler	25
Resim 22: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 17.yüzyıl Çini Tabak	25
Resim 23: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu-18.yüzyıl Karo Çalışmaları	26
Resim 24: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu-18 yüzyıl Karo Çalışmaları	26
Resim 25: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu-18 yüzyıl Karo Çalışmaları	27
Resim 26: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 18.yy Çini Tabak Ve Askı Topu.....	28
Resim 27: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu- 18.yüzyıl Matara.....	28
Resim 28: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu-19.yüzyıl sonu sürahi örnekleri	29
Resim 29: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Güneydoğu cephesi.....	32
Resim 30: Restorasyon Öncesi Vaziyet	33
Resim 31: Restorasyon Sonrası Vaziyet	33
Resim 32: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Kuzeybatı cephesi	34
Resim 33: Restorasyon Öncesi Vaziyet	35

Resim 34: Restorasyon Sonrası Vaziyet.....	35
Resim35: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Güneydoğu Cephesi.....	39
Resim 36: Restorasyon Öncesi Vaziyet.....	40
Resim 37: Restorasyon Sonrası Vaziyet.....	40
Resim 38: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Kuzeybatı Cephesi	43
Resim 39: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Kuzeydoğu Cephesi	47
Resim 40: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-farklılıklar	48
Resim 41: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-farklılıklar.....	48
Resim 42: Restorasyon Öncesi Vaziyet.....	49
Resim 43: Restorasyon Sonrası Vaziyet	49
Resim 44: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Kuzeydoğu Cephesi	50
Resim 45: Restorasyon Öncesi Vaziyet.....	51
Resim 46: Restorasyon Sonrası Vaziyet.....	51
Resim 47: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay-Kuzeydoğu Cephesi	52
Resim 48: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay-Kuzeydoğu Cephesi	52
Resim 49: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Detay.....	53
Resim 50: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Detay.....	53
Resim 51: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeydoğu Cephesi.....	54
Resim 52: Restorasyon Öncesi Vaziyet	55
Resim 53: Restorasyon Sonrası Vaziyet.....	56
Resim 54: Restorasyon Sonrası Vaziyet.....	56
Resim 55: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeydoğu Cephesi.....	60
Resim 56: Restorasyon Öncesi Vaziyet	61
Resim 57: Restorasyon Sonrası Vaziyet.....	62
Resim 58: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano-Kuzeybatı Cephesi.....	66
Resim 59: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay-Kuzeybatı Cephesi	67
Resim 60: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	71
Resim 61: Restorasyon Öncesi Vaziyet	72
Resim 62: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	76
Resim 63: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	78
Resim 64: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay-Güneydoğu Cephesi.....	79
Resim 65: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	83
Resim 66: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay-Güneydoğu Cephesi.....	84
Resim 67: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	85
Resim 68: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	89

Resim 69: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay-Güneydoğu Cephesi.....	90
Resim 70: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	94
Resim 71: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Güneydoğu Cephesi.....	95
Resim 72: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	99
Resim 73: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Güneydoğu Cephesi.....	100
Resim 74: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneydoğu Cephesi.....	104
Resim 75: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneybatı Cephesi.....	106
Resim 76: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Güneybatı Cephesi.....	107
Resim 77: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneybatı Cephesi.....	111
Resim 78: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Güneybatı Cephesi.....	112
Resim 79: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneybatı Cephesi.....	113
Resim 80: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneybatı Cephesi.....	117
Resim 81: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Eksiklikler- Güneybatı Cephesi.	118
Resim 82: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Eksiklikler- Güneybatı Cephesi.	118
Resim 83: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Güneybatı Cephesi.....	122
Resim 84: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Güneybatı Cephesi.....	123
Resim 85: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Güneybatı Cephesi.....	123
Resim 86: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	128
Resim 87: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	129
Resim 88: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	130
Resim 89: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	131
Resim 90: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Uyuşmazlık- Kuzeybatı Cephesi.	132
Resim 91: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Uyuşmazlık- Kuzeybatı Cephesi.	132
Resim 92: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	136
Resim 93: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Bozulmalar- Kuzeybatı Cephesi .	137
Resim 94: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano- Kuzeybatı Cephesi.....	141
Resim 95: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Kuzeybatı Cephesi.....	142
Resim 96: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Kuzeybatı Cephesi.....	143
Resim 97: Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano detay- Kuzeybatı Cephesi.....	143
Resim 98: Uygulama Çalışmaları	147
Resim 99: Uygulama Çalışmaları	148
Resim 100: Uygulama Çalışmaları	148
Resim 101: Uygulama Çalışmaları	149
Resim 102: Uygulama Çalışmaları	149
Resim 103: Uygulama Çalışmaları	150

Resim 104: Uygulama Çalışmaları	151
Resim 105: Uygulama Çalışmaları	151
Resim 106: Uygulama Çalışmaları	152
Resim 107: Uygulama Çalışmaları	152
Resim 108: Uygulama Çalışmaları	153
Resim 109: Uygulama Çalışmaları	154
Resim 110: Uygulama Çalışmaları	155
Resim 111: Uygulama Çalışmaları	155
Resim 112: Uygulama Çalışmaları	155
Resim 113: Uygulama Çalışmaları	155
Resim 114: Uygulama Çalışmaları	156
Resim 115: Uygulama Çalışmaları	157
Resim 116: Uygulama Çalışmaları.....	157
Resim 117: Uygulama Çalışmaları.....	157
Resim 118: Uygulama Çalışmaları.....	157
Resim 119: Uygulama Çalışmaları.....	158
Resim 120: Uygulama Çalışmaları.....	159
Resim 121: Uygulama Çalışmaları.....	159
Resim 122: Uygulama Çalışmaları.....	159
Resim 123: Uygulama Çalışmaları.....	159
Resim 124: Uygulama Çalışmaları.....	160
Resim 125: Karşılaştırma Çini Panolar	163
Resim 126: Karşılaştırma Çini Panolar	163
Resim 127: Karşılaştırma Çini Panolar	163
Resim 128: Karşılaştırma Çini Panolar	164
Resim 129: Karşılaştırma Çini Panolar	164
Resim 130: Karşılaştırma Çini Panolar	165
Resim 131: Karşılaştırma Çini Panolar	165
Resim 132: Karşılaştırma Çini Panolar	166
Resim 133: Karşılaştırma Çini Panolar	166
Resim 134: Karşılaştırma Çini Panolar	166
Resim 135: Karşılaştırma Çini Panolar	167
Resim 136: Karşılaştırma Çini Panolar	167
Resim 137: Karşılaştırma Çini Panolar	167
Resim 138: Karşılaştırma Çini Panolar	168

Resim 139: Karşılaştırma Çini Panolar	168
Resim 140: Karşılaştırma Çini Panolar	169
Resim 141: Karşılaştırma Çini Panolar	169
Resim 142: Karşılaştırma Çini Panolar	170
Resim 143: Karşılaştırma Çini Panolar	170
Resim 144: Karşılaştırma Çini Panolar	171
Resim 145: Karşılaştırma Çini Panolar	172
Resim 146: Karşılaştırma Çini Panolar	172
Resim 147: Değerlendirmeler.....	189
Resim 148: Değerlendirmeler.....	190
Resim 149: Değerlendirmeler.....	190
Resim 150: Değerlendirmeler.....	190
Resim 151: Değerlendirmeler.....	190
Resim 152: Değerlendirmeler.....	191
Resim 153: Değerlendirmeler.....	191

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Hatice Turhan Sultan Türbesi Girişi- Kuzeydoğu Cephesi	10
Çizim 2: Hatice Turhan Sultan Türbesi –Kuzeybatı Cephesi.....	10
Çizim 3: Hatice Turhan Sultan Türbesi- Güneydoğu Cephesi	11
Çizim 4: Hatice Turhan Sultan Türbesi-Güneybatı Cephesi	11
Çizim 5: Kuzeydoğu Cephesi Görünüş.....	30
Çizim 6: Kesit Görünüş- Güneydoğu Cephesi.....	31
Çizim 7: Kesit Görünüş-Kuzeybatı Cephesi	31
Çizim 8: Çini Pano Plan Şeması	36
Çizim 9: Bilgisayar Ortamında Çizilen Pano	37
Çizim 10: Bilgisayar Ortamında Boyanan Pano	38
Çizim 11: Boyama Çalışması	42
Çizim 12: Çizim Aşaması.....	42
Çizim 13: Boyama Çalışması	42
Çizim 14: Çizim Aşaması.....	42
Çizim 15: Boyama Çalışması	42
Çizim 16: Çizim Aşaması.....	42
Çizim 17: Çini Pano Plan Şeması	44
Çizim 18: Bilgisayar Ortamında Çizilen Pano	45
Çizim 19: Bilgisayar Ortamında Boyanan Pano	46
Çizim 20: Kesit Görünüşü-Kuzeydoğu Cephesi.....	52
Çizim 21: Çini Pano Plan Şeması.....	57
Çizim 22: Bilgisayar Ortamında Çizilen Pano	58
Çizim 23: Bilgisayar Ortamında Boyanan Pano	59
Çizim 24: Çini Pano Plan Şeması	63
Çizim 25: Bilgisayar Ortamında Çizilen Pano	64
Çizim 26: Bilgisayar Ortamında Boyanan Pano	65
Çizim 27: Çini Pano Plan Şeması	68
Çizim 28: Bilgisayar Ortamında Çizilen Pano	69
Çizim 29: Bilgisayar Ortamında Boyanan Pano	70

Çizim 30: Çini Pano Plan Şeması	73
Çizim 31: Bilgisayar Ortamında Çizilen Pano	74
Çizim 32: Bilgisayar Ortamında Boyanan Pano	75
Çizim 33: Kesit Görünüşü- Güneydoğu Cephesi.....	77
Çizim 34: Çini Pano Plan Şeması.....	80
Çizim 35: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	81
Çizim 36: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	82
Çizim 37: Çini Pano Plan Şeması.....	86
Çizim 38: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	87
Çizim 39: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	88
Çizim 40: Çini Pano Plan Şeması.....	91
Çizim 41: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	92
Çizim 42: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	93
Çizim 43: Çini Pano Plan Şeması	96
Çizim 44: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	97
Çizim 45: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	98
Çizim 46: Çini Pano Plan Şeması.....	101
Çizim 47: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	102
Çizim 48: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	103
Çizim 49: Kesit Görünüşü-Güneybatı Cephesi.....	105
Çizim 50: Çini Pano Plan Şeması.....	108
Çizim 51: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	109
Çizim 52: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	110
Çizim 53: Çini Pano Plan Şeması.....	114
Çizim 54: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	115
Çizim 55: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	116
Çizim 56: Çini Pano Plan Şeması.....	119
Çizim 57: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	120
Çizim 58: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano.....	121
Çizim 59: Çini Pano Plan Şeması	124
Çizim 60: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	125

Çizim 61: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	126
Çizim 62: Kesit Görünüşü- Kuzeybatı Cephesi.....	127
Çizim 63: Çini Pano Plan Şeması.....	133
Çizim 64: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	134
Çizim 65: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	135
Çizim 66: Çini Pano Plan Şeması	138
Çizim 67: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	139
Çizim 68: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini pano	140
Çizim 69: Çini Pano Plan Şeması.....	144
Çizim 70: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano	145
Çizim 71: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano	146
Çizim 72: Vazo Motifi –Detay.....	173
Çizim 73: Vazo Motifi – Detay.....	173
Çizim 74: Vazo Motifi –Detay.....	173
Çizim 75: Vazo Motifi- Detay.....	173
Çizim 76: Vazo Motiif- Detay.....	173
Çizim 77: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 78: Hatayi Motifi-Detay.....	174
Çizim 79: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 80: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 81: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 82: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 83: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 84: Hatayi Motifi Detay.....	174
Çizim 85: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 86: Hatayi Motifi- Detay.....	174
Çizim 87: Hatayi Motifi- Detay.....	175
Çizim 88: Hatayi Motifi- Detay.....	175
Çizim 89: Hatayi Motifi –Detay.....	175
Çizim 90: Hatayi Motifi- Detay.....	175

Çizim 91: Hatayi Motifi- Detay.....	175
Çizim 92: Hatayi Motifi- Detay.....	175
Çizim 93: Hatayi Motifi – Detay.....	175
Çizim 94: Penç Motifi- Detay.....	175
Çizim 95: Penç Motifi- Detay.....	175
Çizim 96: Penç Motifi- Detay.....	176
Çizim 97: Penç Motifi- Detay.....	176
Çizim 98: Penç Motifi- Detay.....	176
Çizim 99: Penç Motifi- Detay.....	176
Çizim 100: Penç Motifi- Detay.....	176
Çizim 101: Penç Motifi Detay.....	176
Çizim 102: Penç Motifi- Detay.....	176
Çizim 103: Gonca Motifi- Detay.....	176
Çizim 104: Gonca Motifi- Detay.....	176
Çizim 105: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 106: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 107: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 108: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 109: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 110: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 111: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 112: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 113: Gonca Motifi- Detay.....	177
Çizim 114: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 115: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 116: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 117: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 118: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 119: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 120: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 121: Gonca Motifi- Detay.....	178

Çizim 122: Gonca Motifi- Detay.....	178
Çizim 123: Servi Ağacı Motifi- Detay.....	179
Çizim 124: Bahar Dalı Ağacı Motifi- Detay.....	179
Çizim 125: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 126: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 127: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 128: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 129: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 130: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 131: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 132: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 133: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 134: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 135: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 136: Yaprak Motifi- Detay.....	180
Çizim 137: Karanfil Motifi- Detay.....	181
Çizim 138: Karanfil Motifi- Detay.....	181
Çizim 139: Karanfil Motifi- Detay.....	181
Çizim 140: Karanfil Motifi- Detay.....	181
Çizim 141: Karanfil Motifi- Detay.....	181
Çizim 142: Lale Motifi- Detay.....	182
Çizim 143: Lale Motifi- Detay.....	182
Çizim 144: Lale Motifi- Detay.....	182
Çizim 145: Lale Motifi- Detay.....	182
Çizim 146: Lale Motifi- Detay.....	182
Çizim 147: Lale Motifi- Detay.....	182
Çizim 148: Bulut Motifi- Detay.....	183
Çizim 149: Bulut Motifi- Detay.....	183
Çizim 150: Bulut Motifi- Detay.....	183
Çizim 151: Bulut Motifi- Detay.....	183
Çizim 152: Şemse Motifi-Detay.....	184

Çizim 153: Şemse Motifi- Detay.....	184
Çizim 154: Madalyon Motifi- Detay.....	184
Çizim 155: Şemse Motifi- Detay.....	184
Çizim 156: Şemse Motifi- Detay.....	184
Çizim 157: Rumi Motifi- Detay.....	185
Çizim 158: Rumi Motifi- Detay.....	185
Çizim 159: Rumi Motifi- Detay.....	185
Çizim 160: Rumi Motifi- Detay.....	185
Çizim 161: Rumi Motifi- Detay.....	186
Çizim 162: Rumi Motif- Detay.....	186
Çizim 163: Rumi Motifi- Detay.....	186
Çizim 164: Rumi Motifi- Detay.....	186
Çizim 165: Rumi Motifi- Detay.....	186
Çizim 166: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 167: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 168: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 169: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 170: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 171: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 172: Tepelik Motifi – Detay.....	187
Çizim 173: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 174: Tepelik Motifi- Detay.....	187
Çizim 175: Ortabağ Motifi- Detay.....	188
Çizim 176: Ortabağ Motifi- Detay.....	188
Çizim 177: Ortabağ Motifi- Detay.....	188
Çizim 178: Ortabağ Motifi- Detay.....	188
Çizim 179: Ortabağ Motifi- Detay.....	188
Çizim 180: Ortabağ Motifi- Detay.....	188

PLAN LİSTESİ

Plan 1: Hatice Turhan Sultan Genel Vaziyet Planı.....	8
Plan 2: Hatice Turhan Sultan Türbesi Plan Görünüş.....	8



TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Motiflerin Sınıflandırılması.....	192
---	-----



Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	<input checked="" type="checkbox"/>	Doktora	<input type="checkbox"/>
Tezin Başlığı: Hatice Turhan Sultan Türbesinin Çini Pano Analizleri			
Tezin Yazarı: Nur Özcan		Danışman: Doç. Dr. M. Hülya Doğru	
Kabul Tarihi: 12.06.2019		Sayfa Sayısı: xvi+197	
Anasanat Dalı: Geleneksel Türk Sanatları			
<p>Dini ve sivil mimaride önemli bir bezeme unsuru olan çini sanatının yüzyıllar öncesine dayanan bir geçmişi vardır. Estetik bir değer olarak yapıları süsleyen çini sanatı Osmanlı döneminde doruk noktasına ulaşmıştır.</p> <p>17. yüzyıl Osmanlı yapılarından olan Hatice Turhan Sultan Türbesi teze konu edilmiş içerisinde yer alan çini panolar değerlendirilmiştir. Ayrıca türbe kavramı, Osmanlı mimarisi, Türk çini sanatı gibi konulara da yer verilerek tezin kapsamı genişletilmiştir. Çalışmada, türbede yer alan çini panolar kompozisyon, renk, konum ve vaziyet olarak incelenmiş, restorasyon öncesi ve sonrası halleri görseller ile belgelenmiştir. Ele alınan çini panolarının autocad programında çizimleri yapılmış, photoshop programında boyamaları gerçekleştirilmiştir. Aynı dönemlerde yapılan farklı yapılardaki benzer çini panolarının karşılaştırmaları yapılmıştır.</p> <p>Yıllarca bu tarz yapılarda yer alan çiniler çalınmış, yağmalanmış ya da kaybolmuşlardır. Bu olayların yaşandığı yerlerden biri olan Hatice Turhan Sultan Türbesi çinilerinden bazıları çalınıp bulunmuş olsa da türbede çinili yüzeylerde eksik kısımlar hala mevcuttur. Bu nedenle çini panolar ile ilgili çizim ve görsellere bolca yer verilmiş olup bundan yıllar sonra araştırma yapmak isteyenlere rehber olacak bir kaynak oluşturulması hedeflenmiştir.</p> <p>Kültürel mirasımız olan bu sanat; geçmişten günümüze ulaşan eşsiz bir değerdir. Hak ettiği şekilde korunması ve ileriki nesillere güzel bir şekilde aktarılması temennimizdir.</p>			
Anahtar Kelimeler: Hatice Turhan Sultan Türbesi, Çini Sanatı, 17.yüzyıl			

Sakarya University

Thesis Abstract of Institute of Social Sciences

Master Degree	<input checked="" type="checkbox"/>	Ph.D.	<input type="checkbox"/>
Title of Thesis: Tile Panel Analysis of Hatice Turhan Sultan Tomb			
Author of Thesis: Nur Özcan		Supervisor: Assoc. Prof. M. Hülya. Doğru	
Accepted Date: 12.06.2019		Number of Pages: xvi +197	
Department: Traditional Turkish Arts			
<p>The tile art, which is an important decoration element of religious and civil architecture, has a history dating back centuries. The tile art, which adorns the buildings as an aesthetic value, reached its peak during the Ottoman period.</p> <p>Hatice Turhan Sultan Tomb, which is one of the 17th century Ottoman buildings were stolen, has been examined for the thesis and evaluated its tile panels in it. In addition, some subjects such as the concept of the tomb, the Ottoman architecture, the Turkish tile art have been included and expanded the thesis. In the study, the tile panels in the tomb have been examined as composition, color, position and condition, and their situations before and after the restoration have been documented by visuals. Tile panels have been drawn with the autocad program, and the paintings have been done in the photoshop program. Comparison of similar tile panels on different structures built in the same periods has been made.</p> <p>For years, the tiles in such structures were stolen, looted or lost. Even though some of the stolen ceramics of Hatice Turhan Sultan Tomb, one of the places where these events experienced were found, the tomb still contains missing parts on the tiled surfaces. For this reason, there are plenty of drawings and images related to the tile panels, it is aimed to create a resource that will provide guidance to the people who would like to do research after years.</p> <p>This art which is our cultural heritage is a unique value from past to present. It is our hope that it will be protected deservedly and be conveyed to future generations properly.</p>			
Keywords: Hatice Turhan Sultan Tomb, Tile Art, 17th century			

GİRİŞ

Konu

Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Pano Analizleri adlı tez çalışmasında, ağırlıklı olarak çini sanatı ve türbede yer alan çini panolar üzerinde durulmuştur. Her bir çini pano tek tek incelenmiş, çizim aşamaları ile detaylandırılmıştır. Panolar üzerinde yer alan hasarlar, değişimler, restorasyon çalışmaları vb. kayıt altına alınarak konu kapsamı genişletilmek istenmiştir.

Amacı

Dini ve sivil mimarinin duvar yüzeylerinde önemli bir unsur olarak kendini gösteren çini sanatı, köklü bir geçmişe sahiptir. Yıllarca bu tarz yapılarda yer alan çiniler yağmalanarak ya ülke dışına kaçırılmış ya da el altından satılarak müzayedelerde koleksiyonerlere satışa sunulmuştur. O zamanlarda yapılmış yeterli bir belgeleme çalışması olmadığı içinde çoğu çini kaybolup gitmiş ya da depo koşullarında saklanarak kaderine terk edilmiştir.

Hatice Turhan Sultan Türbesi çinileri de bu yağmalanma olayını yaşamış yapılardan biridir. Çalınan çiniler bulunmuş olsa dahi türbe içinde hala eksik pano parçaları ve karolar mevcuttur.

Hatice Turhan Sultan Türbesi çini panolarını konu alan bu çalışmada, çinilerin türbe içindeki yeri, konumu, vaziyeti fotoğraf ve çizimlerle belgelenecek bir katalog sistemi oluşturulmuştur. Çini panoların restorasyon öncesi ve sonrası fotoğraflarının da yer aldığı çalışmada çinilere ne tür müdahaleler yapıldığı görseller ile tespit edilmiştir. Türbe içinde yer alan panolardan beş tanesi uygulamaya dahil edilmiştir. Üç adet çini pano tabak formlarına uygun hale getirilerek tasarlanmış diğer iki çalışma ise türbede yer alan çini panolarla form ve tasarım açısından benzer şekilde ele alınmıştır. Panolar ½ şeklinde ölçeklendirilerek çalışılmıştır. Yapılan uygulamalar ile farklı formlara aktarılan aynı tasarımların, bütünlük algısını kırarak bambaşka bir kompozisyona büründüğüne dikkat çekilmek istenmiştir. Ayrıca türbe içinde yer alan çini panoların vaziyetleri fotoğraflar ve bilgisayar çizimleri ile desteklenerek detaylı bir incelemeden geçirilmiş olup bundan yıllar sonra araştırma yapmak isteyen kişilere rehber olacak bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

Önemi

Hatice Turhan Sultan Türbesi, içinde yer alan süsleme özellikleri ile değerli olan yapılarından biridir. Yapının tez konusu olarak ele alınmasında, 17. yüzyıl çini sanatı örnekleri arasında, tasarım ve işçilik anlamında, sanatlı, doğru ve üretim olarak da temiz çalışılmış son örneklerin bir kısmını kapsamaması ve restorasyonunun devam ediyor olması gibi etkenler ön planda olmuştur. Uzun yıllar restorasyon ortamında çalışmış biri olarak restorasyon ve konservasyon adı altında yapılan yanlış müdahalelerden, depolarda saklanan çinilerin birbiriyle bağlantısız şekilde, gelişigüzel yerleştirilmesinin özellikle çini pano tümlerinde sıkıntı yaratması gibi problemlerden muzdarip olmamız dolayısıyla tez kapsamında bu konulara yoğunlaşmak doğru olur, kanısındayız. Bu nedenle restorasyon ortamında olan yapı, çini panoları açısından detaylıca ele alınarak incelenmiş restorasyon öncesi ve sonrası görsellerin paylaşılmasıyla da yapılan müdahalelerin sonuçlarının neler olduğu konusu belgelenmek istenmiştir. Türbede kaç pano olduğu, panoların benzerlerinin nelerde bulunduğu, türbe içindeki benzer panoların tasarımlarındaki ufak ya da büyük farklılıklar, panoların uygulanmasında kullanılan renkler, 2007 yılında vuku bulan bir hırsızlık sonucu kaybolan sonra da geri getirilen çinilerin hangi parçalar olduğu gibi konuların üzerinde durulmuştur. Çini panolarda tasarımında kullanılan elemanlar(bitkisel ve yarı stilize motifler, bulutlar, rumiler, köşebentler, vazolar, şemseler) tek tek ele alınmıştır. Tüm bu çalışmalar neticesinde kültürel mirasımız olan bu sanatı yaşatmak ve gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarmak bu noktada önem teşkil etmektedir.

Yöntem

Araştırmaya, Atatürk kitaplığı, Mimar Sinan GSÜ kütüphanesi, Salt Galata, İstanbul Araştırma Enstitüsü, İsam, Kadıköy Halk kütüphanesi ve İstanbul'da yer alan diğer üniversite kütüphanelerinde çalışma ile ilgili yayınların ön tespitleri ile başlanmıştır.

Fotoğraflama ve belgeleme için gerekli yerlerden izinler alınmasına rağmen restorasyon ortamında olan türbeye girişlerde ara ara sorunlar yaşanmıştır. Fotoğraflanacak çini panonun önüne iskele gelmesi, panoların üzerlerinin branda ile kapatılması, gibi sebepler ile araştırmada gecikmeler olmuş, çekilecek fotoğrafların düzgün açı ayarları için zaman kayıpları yaşanmıştır. Bazı çini panoların çizimleri yukarıda yer alan sebeplerden dolayı yarım çizilmiş ya da fotoğraflar yarım halleri ile gösterilebilmiştir.

Tez çalışması dört bölümden oluşmuş olup konular alt başlıklar ile genişletilmiştir. Birinci bölümde, yapının mimari ve tezyini özellikleri üzerinde durularak detaylandırılmış hali, hazırda var olan konumu plan çizimleri ile desteklenerek gösterilmiştir. Tezyinat kısmında çini panolar ağırlıklı olarak ele alınmış, günümüzdeki vaziyetleri tespit edilmiş, yapılan gözlemler sonucunda çıkarımlarda bulunulmuştur.

İkinci bölümde Türk çini sanatının tarihsel gelişimine değinildikten sonra, Hatice Turhan Sultan Türbesinde yer alan çini panolar, yapının dış cephesinden başlayarak iç mekana doğru katalog sistemi oluşturularak anlatılmıştır. Cephesel olarak ele alınan panolar konumlandırıldıkları yerlere göre farklı aşamalardan geçilerek incelenmiş, kompozisyon, renk, teknik, dönem gibi özellikleri ile detaylı ele alınmıştır. Fotoğraflar ve bilgisayar ortamında yapılan çizimlerle türbe içindeki çini panolar kayıt altına alınmıştır. Çini panolarda eksik, kırık olan çiniler belirtilerek günümüzdeki halleri ele alınmış, pano ile uyuşmayan farklı kompozisyon ve döneme ait parçalar belgelenmiştir. Bir panonun kaç çini karodan oluştuğunu anlamak için derz çizgileri gösterilerek çizimler yapılmıştır. Kimisi renk, kimisi ölçü olarak farklılık gösteren panolarda tasarımlar birbirine çok yakındır. Bu panolar karşılaştırma değerlendirme bölümünde geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda çini panoların restorasyon öncesi ve sonrası görselleri paylaşılarak yapılan müdahalelerin seyri takip edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde uygulama çalışmalarına yer verilmiş, türbede bulunan panolardan beş tanesi uygulamaya alınmış bunlardan üç tanesine form değişikliği yapılarak çini panolar tabak formlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Diğer iki çini pano kompozisyon, form, renk olarak değiştirilmeden ½ oranında küçültülerek çalışılmıştır. Bu uygulama çalışmaları, aşama aşama fotoğraflanarak üçüncü bölümde anlatılmıştır.

Son bölümde tez kapsamında olan tüm bilgilerin değerlendirilmesi yapılmış, eksik çiniler belgelenmiş, motifler sınıflandırılarak detaylandırılmıştır. Yeni Cami, Hünkar Kasrı, Topkapı Sarayı ile Hatice Turhan Sultan Türbesi çini panoları karşılaştırılmış, yapılarda detaylı araştırmalar sonucu bulunan benzer çini panolar fotoğraflanmıştır. Elde edilen bilgiler sonrasında gerekli çıkarımlarda bulunarak sonuç kısmı oluşturulmuştur.

BÖLÜM 1: TÜRKLERDE TÜRBE GELENEĞİ VE HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBESİ

1.1. Türbe Geleneği

Kaynaklarda “Türbe” kelimesi “mezar anıtı” olarak geçmektedir. Türkçe’de kümbet olarak da adlandırılan bu yapıları türbeden ayıran özellik türbenin örtü sisteminin kubbeden, kümbetin ise konik ve piramidal sistemlerden oluşmasıdır¹. Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle başlayan süreç, Büyük Selçuklu Devletinin kuruluşuyla hız kazanan bu yapıların gelişmesine katkı sağlamış olup özellikle Azerbaycan, İran ve Anadolu gibi yerlerde ön plana çıkmıştır.

Anadolu ‘da Selçuklu mimari üslubu XIV. yüzyıl sonu ve XV. yüzyıl başlarına kadar etkisini sürdürmüştür. Anadolu Selçukluları, farklı türbe inşaları ile zengin bir mimari kültürün oluşmasına katkı sağlamışlardır. Bu nedenle Osmanlı türbelerinin temelini oluşturmasında ve gelişmesinde Anadolu Selçuklularının rolü büyüktür².

Selçuklu türbeleri her ne kadar Osmanlı türbe yapılarında belirleyici bir unsur olsa da Osmanlı döneminin coğrafi, kültürel, gelenek, vb. etkenlerden farklılıklar göstermesi aşıkardır.

Selçuklu Türbelerinin genellikle dairevi ve çok kenarlı formlardan, dilimli gövdelerden örtü sisteminin de külah biçimi ile kapatıldığı yapılardan oluştuğu bilinmektedir. Osmanlı döneminde ise silindirik türbe formları yerine köşeli yapılar, çatılarında ise külah yerine kubbe örtü sistemi kullanılmıştır.

Osmanlı türbelerindeki bir diğer farklı özellik ise türbe girişinde yer alan revak bölümleridir ve birçok türbede bu bölümü görmek mümkündür³. Anadolu Selçuklularında görülen düzgün kesme taştan yapılan yapılar Erken Osmanlı dönemine doğru yerini moloz taşlı almaşık duvar yapı ortamına bırakmıştır⁴.

¹ Tahsin Ömer Tahaoglu, İstanbul’da Osmanlı Türbelerinin Tipolojisi, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1988), 6.

² Tülay Sezgin, İstanbul’daki Saraylı Hatun Türbeleri, (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi SBE, 2003), 19.

³ Sezgin, İstanbul’daki Saraylı Hatun Türbeleri, 19.

⁴ Doğan Kuban, Osmanlı Mimarisi, 1. Basım (İstanbul, Yem Yayınevi, 2007), 154.

1.1.1 Osmanlı Mimarisinde Türbe

Osmanlı devri sanatı ve mimarisinin gelişimini başlatan süreç incelendiğinde, Horasan'dan gelen Süleyman Şah'ın oğlu Ertuğrul Bey yönetiminde, Oğuzların Kayı boyuna mensup olan Türkler Doğu Anadolu'da kısa bir süre kaldıktan sonra, I. Alaeddin Keykubad (1219-1236) tarafından önce Ankara civarında Karacadağ dolaylarına yerleştirildikleri sonrasında Bizans civarında yer alan Söğüt çevresinin verildiği bilinmektedir⁵. Ertuğrul Bey'in ölümünden sonra yeni bir devlet kurarak ilerleyişini sürdüren oğulları sonrasında Orhan Bey zamanında (1326-1359) Bursa'yı fethederek beyliğin merkezi yapmış ve 1331'de İznik alınmıştır⁶. Osmanlı beyliği, İlhanlı egemenliğinin sona ermesi ile tam bağımsızlığını kazanmış ve İstanbul'un fethi ile küçük bir beylik iken büyük bir imparatorluk haline gelmeyi başarmıştır. Selçuklu ve Ön Asya şehirlerinden getirilen bilgin ve sanatkarların da bu gelişime katkıda buldukları bilinmektedir. Bursa, İznik, Eskişehir gibi fethedilen yerlerde yapılan camiler, medreseler, hanlar memleketin mimari alanda gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Bursa' da bulunan, ihtişamlı yapısı ile dikkat çeken sekizgen planlı Yeşil Türbe erken Osmanlı dönemine ait ilk örneklerden sayılabilir. Erken dönem türbeleri kübik, poligonal gövdeliler ve açık türbeler olarak dikkat çekmektedir. Dönemin türbe yapılarında çokgen planlı türbelerin hem tezyinat hem de inşa açısından bazı kolaylıklara imkan vermesi sebebiyle daha çok tercih edildiği kaynaklarda belirtilmiştir⁷.

Revaklı giriş uygulaması bu dönemde kendini göstermeye başlamış ve türbe yapısına abidevi bir görünüm kazandırmak amacıyla gövde kısımları yükseltilmiştir. İstenilen gösteriş yükseltme işlemi ile sağlanmış olsa da yapıda dengesizlik meydana gelmiş bunu düzeltmek için cephelerde yeni düzenlemeler yapılmış ve pencere düzenlemeleri ile silmeler kullanılmıştır⁸. Revak girişli yapılarının ilk kullanıldığı Osmanlı türbeleri Gülçicek Hatun ve Yıldırım Bayezid türbeleridir.

Bu dönem türbelerinde dört yanı açık, kare planlı, kubbe ile örtülü baldaken tarzı yapılarında inşa edildiği bilinmektedir. Yıldırım Bayezid ve Cem Sultan türbeleri bu yapılar için örnek olarak gösterilebilir.

⁵ Suut Kemal Yetkin, Türk Mimarisi, (Ankara, Bilgi Yayınevi, 1970), 171.

⁶ Oktay Aslanapa, Türk Sanatı, 3. Basım (İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993), 218.

⁷ Sezgin, İstanbul'daki Saraylı Hatun Türbeleri, 22.

⁸ Aziz Doğanay, Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri, 1.Baskı (İstanbul, Klasik Yayınları, 2009), 37.

Dini yapılarda kullanılmaya başlayan taş, tuğla, çini ve sırlı tuğla, malakari, stuko, kalem işi, ahşap gibi süslemelerin eserlerdeki uygulama teknikleri, bu bezemelerde klasik devrin olgunluğuna ulaşıldığını göstermektedir⁹.

Klasik devir Osmanlı Devletinin her bakımdan en güçlü olduğu dönemdir. Bu dönemde sultan ve hanedan mensuplarına ait birçok türbe inşası yapılmıştır. Mimar Sinan'ın estetik anlayışı ile de birleşen klasik dönemde, her alanda olduğu gibi türbe mimarisinde de en anıtsal ve ihtişamlı örnekleri verilmiştir. Kare planlı, kübik gövdeli ve çokgen planlı türbeler klasik devirde de tercih edilen yapılar olmuş açık türbe formları da varlığını sürdürmüştür. Kare planlı türbelerde görülen bir özellik kare planlı gövdenin girişlerinin karşısında geniş bir kemerle gövdeye bağlanmış birer eyvana sahip bulunmalarıdır¹⁰. Teze konu olan Hatice Turhan Sultan Türbesi de değinilen plan tipine uyan abidevi örneklerdendir. Çalışmanın ilerleyen safhasında bu türbeye geniş yer verilecektir.

Yine bu dönemde türbeler de pencere sayısı artırılarak mekân daha da ferahlatılmıştır. Revak sistemi türbelerin ayrılmaz kısımları olmuş örtü sistemi olarak kubbeden vazgeçilmemiştir. Yapılarda mimari aksaklıkların giderilmesi amacıyla silmelere yer verilmiş, yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır¹¹.

Bezeme ve süslemelerin iç mekânda yoğunlaşmasıyla kalem işi, çini tezyinatları ön plana çıkmıştır. Çoğunlukla duvar yüzeyleri, mihrap ve kemer alınlıklarında görülen çiniler İznik'te sır altı tekniğinde yapılmışlardır.

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Batı ile etkileşimin artması sonucu geleneksel tezyinatta klasik tasarımın değişmeye başladığı ve barok, rokoko ve ampir üsluplarındaki tasarımın etkilerinin arttığı görülür. Ancak bu etki batıyı tamamen taklit etme şeklinde gelişmemiş, sanatçılar kendi geleneksel alt yapılarını koruyan, natüralist süsleme elemanlarının daha yoğunlaştığı tasarımlara yönelmişlerdir. Mimaride geleneksel yapı tipleri korunmuş olsa da çeşme ve sebillerde barok, rokoko ve ampir tarzlarındaki bazı mimari elemanların (sütunlar, istiridye formları, kartuşlar, akant yaprakları gibi) yapılar üzerinde yer almaya başladığı dikkat çeker. Osmanlı devletinin maddi olarak gücünün azaldığı döneme denk gelen Hatice Turhan Sultan Türbesi içinde, kalem işi, malakari, sedef işçiliği, ahşap,

⁹ Hakkı Önkol, Osmanlı Hanedan Türbeleri, (Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992), 14.

¹⁰ Sezgin, İstanbul'daki Saraylı Hatun Türbeleri, 21.

¹¹ Esmâ Kösekuş, 19. Ve 20. Yüzyıl İstanbul Türbeleri, (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, SBE, 2017), 26.

vitray ve çini gibi birçok tezyinat unsuru görülmesine rağmen, klasik dönemde doruk noktasında olan çini sanatının işçilik güzelliği bu türbe de tam anlamıyla görülmemektedir.

1.2. Hatice Turhan Sultan Türbesinin Tezyinatı

1.2.1 Türbenin Banisi

Sultan IV. Mehmed'in annesi olan Hatice Turhan Sultan Topkapı Sarayı'na cariye olarak girmiştir. On iki yaşındayken Rusya'dan tutsak olarak İstanbul'a getirilmiş Kösem Sultan'a hediye edilmiş ve onun tarafından haremdede eğitilip yetiştirilmiştir¹². Sultan İbrahim'e bir oğul vermiş; eşi Sultan İbrahim'in ölümünden sonra oğlunun padişah olması sonrasında 1648'de valide sultan olarak adlandırılmıştır¹³. Küçük yaşta tahta çıkan oğlu IV. Mehmed sayesinde güç kazanmış; 1651'de Kösem Sultan'ın ölümü ile sarayın ve haremın başı olarak daha da güçlenmiştir.

Osmanlı Sarayı'nın siyasal ve kültürel birçok gündemini biçimlendiren Hatice Turhan Sultan otuzlu yaşlarında mimaride de önemli adımlar atmıştır. Daha önceden Kösem Sultan'ın yaptırmak istediği Yeni Kaleler adı ile anılan Çanakkale Boğazı'nın Ege girişinde ki iki büyük kalenin yapımını başlatmıştır. Trakya'da, Balkanlar'da ve Girit'teki Osmanlı topraklarında çeşitli vakıf binaları yaptırmıştır. Bunun yanında Hicaz yolunda kuyular, Çanakkale ve İstanbul'da kütüphane yaptırdığı da bilinmektedir¹⁴. Eminönü'ndeki Yeni Camii ve külliyesi 1597 yılında Sultan III. Murad'ın karısı ve Sultan III. Mehmed'in annesi Safiye Sultan tarafından başlatılmış; fakat 1603 yılında dönemin padişahı III. Mehmed'in ölümüyle Valide Safiye Sultan'ın geleneklere uyularak eski saraya gönderilmesi sonucu, inşaat yarım kalmıştır. Hatice Turhan Sultan yarım kalan caminin inşasına imkan sağlayarak, 1663 yılında tamamlatmıştır¹⁵.

1683 yılında vefat eden Hatice Turhan Sultan kendi adına yaptırmış olduğu türbesine gömülmüştür.

¹² Lucienne Thys Şenocak, Hadice Turhan Sultan, 1. Basım, (İstanbul, Kitap Yayınevi, 2009), 20.

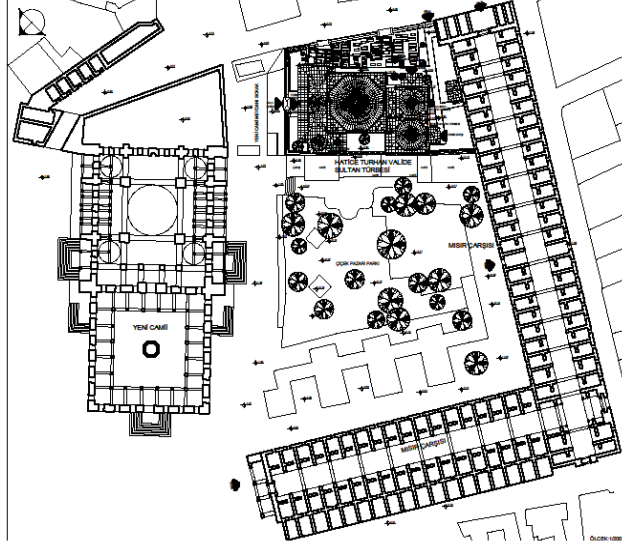
¹³ Şenocak, Hadice Turhan Sultan, 20.

¹⁴ Necdet Sakaoğlu, Bu Mülkün Kadın Sultanları, 3. Baskı, (İstanbul, Oğlak Yayıncılık, 2011), 253.

¹⁵ Sezgin, İstanbul'daki Saraylı Hatun Türbeleri, 77.

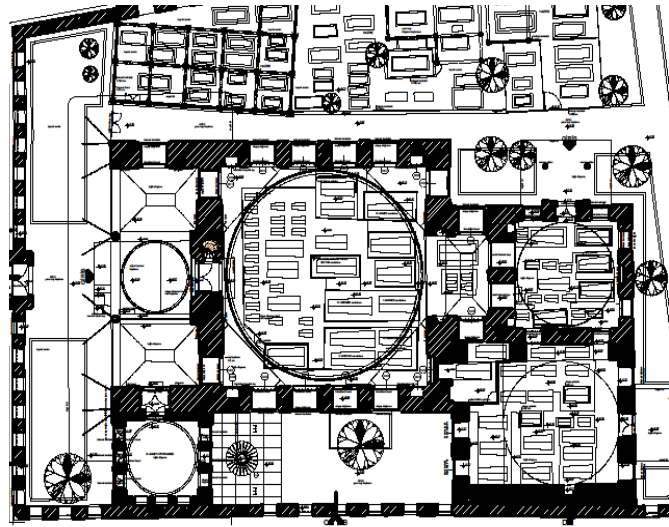
1.2.2. Türbenin Mimarisi

Hatice Turhan Sultan Türbesi, Eminönü'nde Yeni Caminin güneybatısında yer alır. Ana kapısı Hünkar Kasrı'ndan görülür. Türbenin yapımı net olarak bilinmese de 1663 yılında Yeni Camii ile birlikte tamamlandığı düşünülmektedir. Mimarı Mimar Mustafa Ağadır.



Plan 1: Hatice Turhan Sultan Genel Vaziyet Planı

Türbede Hatice Turhan Sultanın yanı sıra beş Osmanlı padişahı (IV. Mehmed, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud ve III. Osman'dır.) ve hanedan mensupları ile birlikte kırk dört kişi yatmaktadır.



Plan 2: Hatice Turhan Sultan Türbesi Plan Görünüş

Hatice Turhan Sultan Türbesi en büyük hanedan türbesidir. Kenar uzunluğu 15m olan kare biçimli, kubbeli yapının planı ve boyutları Sultanahmet Külliyesi'ndeki Sultanahmet türbesine çok benzer¹⁶ (Resim 1-2).



Resim 1: Sultanahmet Türbesi

Fotoğraf: (Nur Özcan, 12.05.2019)



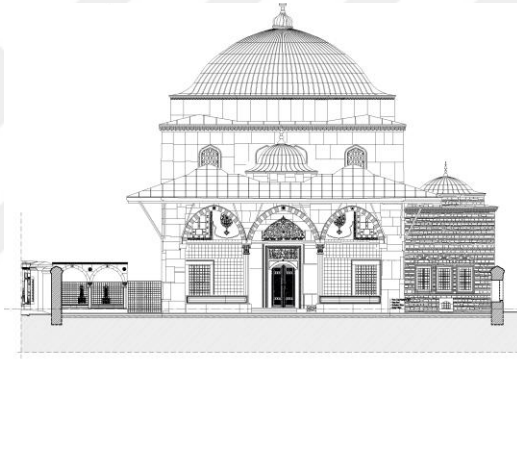
Resim 2: Hatice Turhan Sultan Türbesi

Fotoğraf: (Nur Özcan, 12.05.2019)

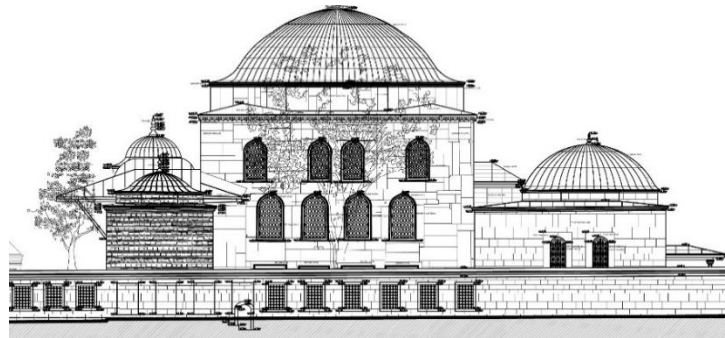
¹⁶ Şenocak, Hatice Turhan Sultan, 262.

Batı cephesinde dışarıya doğru çıkıntılı bir eyvanı bulunan kübik eserin, girişi kısmında üç kemer gözlü bir revakı olup, bu revak önde iki sütuna, yanlarda ve dipte duvarlara dayalı kemerlerin taşıdığı kubbe ve tonozlarla örtülmüştür¹⁷. Sekiz köşeli sütun başlıklarında mukarnaslar dikkat çeker. Revakın orta bölümünde köşeleri pahlı, satırları baklava motifleri ile bezenmiş, dikdörtgen şeklinde bir nişin içine yerleştirilmiş mermerden yekpare bir kemere sahip kapı yer almaktadır¹⁸. Kurşun kaplı kubbe sekizgen bir kasmağa oturtulmuş ve türbenin cepheleri kesme taş ile kaplanmıştır.

Dışta mermer plakalar ile kaplı türbe, sonradan eklenen ilave yapılarla dış etkisini kaybetmiş olsa da hanedan türbelerinin en büyüğü ve çok sayıda saltanat ailesinin gömüldüğü yer olması ile dikkat çeken bir yapıdır. Türbenin cephe görünümüleri (Çizim 1-2)'deki gibidir.



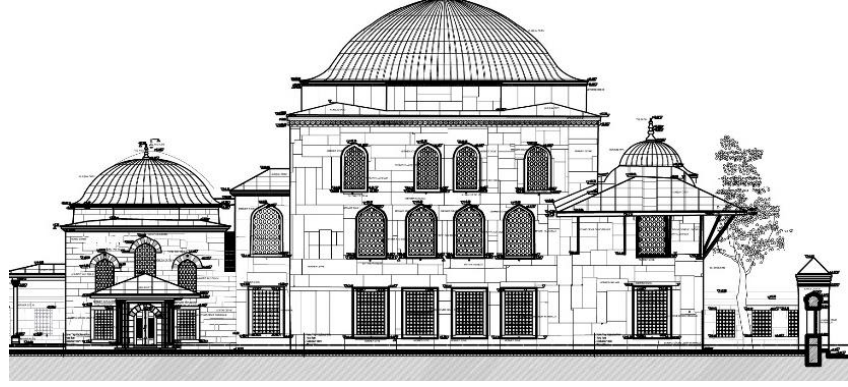
Çizim 1: Hatice Turhan Sultan Türbesi Girişi- Kuzeydoğu Cephesi



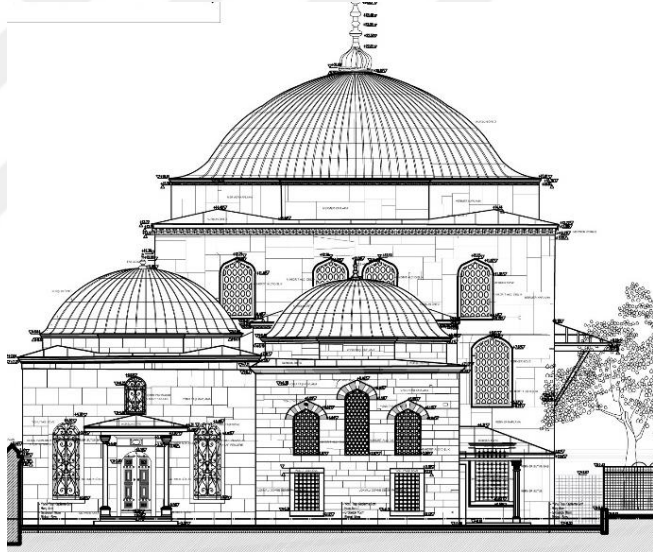
Çizim 2: Hatice Turhan Sultan Türbesi –Kuzeybatı Cephesi

¹⁷ Hakkı Önkal, Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri,(Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1999), 62.

¹⁸ Sezgin, İstanbul'daki Saraylı Hatun Türbeleri, 78.



Çizim 3: Hatice Turhan Sultan Türbesi- Güneydoğu Cephesi

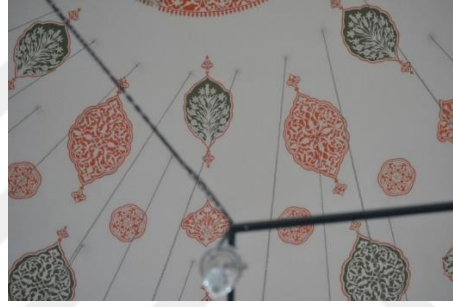


Çizim 4: Hatice Turhan Sultan Türbesi-Güneybatı Cephesi

1.2.3. Türbenin Süsleme Özellikleri

Türbe; bezeme açısından zengin olan bir yapıdır. Alt sırada yer alan duvar yüzeylerini çepeçevre saran çiniler genellikle pencere ve dolap aralarında kalmaktadır. Süpürgelik seviyesinden başlayan çini panoların hemen hepsi vazodan ve iki yanındaki köklerden çıkan helezonik dallar üzerine işlenmiş hatayi üslubu bezemelere sahiptir¹⁹.

Duvar yüzeylerinde ise çok zarif malakariler bulunur (Resim 3). Türbenin içinde, pandantiflerde, kubbede ve kapının üst bölümünde kalem işleri yer almaktadır. Ana mekân üç sıra halinde pencerelerle aydınlatılmış olup, toplamda kırk yedi penceresi vardır. Kapı kanatları sedef ve bağa işçiliği ile künde kari tekniğini özelliklerini yansıtır²⁰. Vitraylarla süslü bazı pencereler göz alıcıdır (Resim 4).



Resim 3: Malakari ile süslenmiş tavan

Fotoğraf: (Nur Özcan, 27.10.2018)



Resim 4: Vitray ve Malakari çalışmaları

Fotoğraf: (Nur Özcan, 27.10.2018)

¹⁹ Orman, İstanbul Türbelerinde Çini, 242.

²⁰ Celil Civan, "Hatice Turhan Sultan Türbesi", İstanbul'un Yüz Türbesi, ed. Fatih Dalgacı, (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2013), 31-33.

Giriş kısmının iki yanında bulunan panolarda vazodan çıkan helezonik dallar üzerine işlenmiş hatayı üsluplu motifler ile yine aynı vazodan çıkan, içleri bezeli iri rumilerin dalları ve lale, karanfil ve gül gibi natüralist çiçeklerle içleri doldurulmuş şemse ve madalyonlar mevcuttur²¹.

Çinilerin hemen üst kısmında lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüsle Mülk süresinden ayetler içeren bir yazı kuşağı mevcuttur ve bütün mekanı çepeçevre dolandır²². Yazı kuşağının üzerinden devam eden bölüm çiniler, tepelikler ile bitirilmiştir.

Revak kısmında pencereler arasında altı adet çini pano bulunmaktadır. Benzerleri çalışılan bu panolarda iki farklı kompozisyon bulunmaktadır. Orta kısımlarında madalyon ve şemse örnekleri görülen bezemelerin içi rumilerle doldurulmuştur. Panoların etrafı üç bordür ile çevrelenmiş olup iç kısmında helezonik dallar, rumiler, hatayiler, pençer ve yapraklarla bezenmiştir. Panoların üst kısmında bulunan yazı kuşağında besmele ile birlikte Haşr Suresinin 23. ve 24. ayeti ile “Esmâü'l Hüsna” işlenmiştir²³.

Tez konusu dahilinde olan çini panolar genel anlamda incelendiğinde; 16. yüzyılın klasik dönemindeki işçiliği 17. yüzyıl döneminde yapılmış olan bu türbede görülmediği aşıkardır. Bu yapı, 17.yüzyılın güzel örnekleri arasında olsa da renk, teknik ve işçilik açısından bozulmaya başladığı gözlemlenmiştir. Karoların ölçüleri birbiri ile orantılı olmadığından desenler arasında kaymalar meydana gelmiş bu da özensiz bir görüntü oluşmasına sebep olmuştur.

Türbede yer alan çini panoları detaylandırarak anlatmadan önce genel olarak çini sanatının tarihçesinden bahsetmek uygun olacaktır.

²¹ İsmail Orman, “İstanbul Türbelerinde Çini”, İstanbul’un Renkli Hazinesi Bizans Mozaiklerinden Osmanlı Çinilerine, ed. Ahmet Vefa Çobanoğlu, (İstanbul Ticaret Odası, Altınoluk Yayıncılık, 2011), 184-250.

²² Önkal, Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri, 62.

²³ Orman, İstanbul Türbelerinde Çini, 240.

BÖLÜM 2: TÜRK ÇİNİ SANATI, HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBE Sİ ÇİNİ PANOLARI

2.1. Türk Çini Sanatının Tarihsel Gelişimi

Çini, Osmanlıca bir kelime olup Çin işi anlamına gelmektedir²⁴. Osmanlı belgelerinde duvar çinisine “kaşı” kap-kaçak formlara ise “evani” denilmektedir²⁵. Çini seramik çamurundan yapılan pişmiş bir toprak olup, bir yüzeyi bezemeli ve sırlı olan ürünlerdir. Sanat tarihi kaynaklarında ise çini sözcüğü; yapılarda kullanılan önemli bir unsur olup buna paralel gelişen seramikleri çağrıştırır²⁶ şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

Uygurlar dönemine kadar uzanan bu tarihi sanatın Karahoço harabelerinde gri ve mavi sırlı tuğlalı seramiklerin yer döşemeleri için kullanıldığı kazı ve araştırmalar sonucunda belirlenmiştir²⁷. 9. yüzyılda Abbasiler döneminde(750- 1258) görülen ilk çini örnekleri lüster ürünleri olup, dört köşeli karolar halinde duvar kaplaması olarak seramik sanatı içinde yeni bir teknik olarak çalışılmaya başlanmıştır²⁸. Bağdat ve Samarra’da saray sofralarını zenginleştiren soyut insan ve hayvan figürleriyle bezeli lüster seramikler (Resim 5), İran’da Büyük Selçuklu saraylarının duvar çinilerinde ve kullanım çinisi olarak üretilmiştir²⁹ (Resim 6).

²⁴ İlhan Ayverdi, “Çini”, Misalli Büyük Türkçe Sözlük I, (Kubbealtı Neşriyat, 2005), 586.

²⁵ Belgin Demirsar Arlı - Ara Altun, Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Osmanlı Dönemi, (İstanbul, Kale Grubu Kültür Yayınları, 2008), 7.

²⁶ Gönül Öney, “Doğu’dan Batı’ya İslam Sanatından Türk Çini ve Seramiklerine Uzanan Miras”, Anadolu’da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı, ed. Zehra Çobanlı, ed. Gönül Öney, (İstanbul, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2007), 13.

²⁷ Aslanapa, Türk Sanatı, 317.

²⁸ Rüçhan Arık - Oluş Arık, Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri, (İstanbul, Kale Grubu Kültür Yayınları, 2007), 27.

²⁹ Öney, Doğu’dan Batı’ya İslam Sanatından Türk Çini ve Seramiklerine Uzanan Miras, 1.



Resim 5: Samarra ve Irak 9. yüzyıl lüster tekniği (vazo, tabak, pano) örnekleri. Berlin İslam Sanatları Müzesi.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 10.02.2017)



Resim 6: İran (Ray ve Keşan) 13.yüzyıl lüster tekniği, (Kase, tabak, şişe) formları. Berlin İslam Sanatları Müzesi.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 10.02.2017)

Mimari eserlerde çini kullanımı Karahanlılar, Harzemşahlar ve Gazneliler döneminde görülmüş olup İran'da Büyük Selçuklular döneminde yoğun şekilde kullanılmaya başlamıştır. Damgan Mescid-i Cuma'sı minarelerinde ki turkuaz sırlı kabartma kufi yazıların ilk örnekler arasında olduğu bilinmektedir³⁰ (Resim 7).

³⁰ Şule Karacalar, 13. ve 14. Yüzyıl Anadolu Selçuklu Dönemi Çini Sanatında Görülen İnsan, Hayvan, Bitki Motifleri ve Günümüz Seramik Sanatındaki Yorumu, (Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, 2014), 5.



Resim 7: İsfahan Mescid-i Cuma'sı

(<https://yoldaolmak.com/mescid-i-cuma-camii-isfahan.html>) (10.09.2018)

İran'da Rey ve Keşan'da yapılmış perdahlı çini levhaların (13.yy ilk yarısı) dünya müzelerine dağılmış muhteşem örneklerden olduğu, minai tekniğinin ilk defa Selçuklular tarafından yine Rey ve Keşan atölyelerinde ortaya konulduğu bilinmektedir³¹ (Resim 8-9).



Resim 8: İran (Keşan veya Rey) 13.yüzyıl minai tekniği ile çalışılmış karo örneği.

Berlin İslam Sanatları Müzesi.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 10.02.2017)

³¹ Aslanapa, Türk Sanatı, 318.



Resim 9: İran (Keşan) 13.yüzyıl minai tekniği ile çalışmış kase. Berlin İslam Sanatları Müzesi. (Fotoğraf: Nur Özcan, 10.02.2017)

Moğol akınlarını izleyen kötü gidişattan sonra, 13.yüzyılın sonlarında İlhanlı devrinde daha parlak örnekler verildiği ve İran'daki Selçuk çağında görülmeye başlayan firuze çinilerin ve sırlı tuğlaların İlhanlı döneminde daha geniş alanları kaplamaya başladığı dikkat çeker. Çini ve seramik sanatı Büyük Selçuklulardan sonra İran'da İlhanlı-Moğol, Safavi, Kacar dönemlerinde Türkistan'da ise Timur devrinde büyük gelişme göstermiştir³².



Resim 10: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. (Çini kitabe, mukarnas, yıldız çini ve çini karo parçaları) Timur dönemi 14. yüzyılın ikinci yarısı.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)

³² Öney, Doğu'dan Batı'ya İslam Sanatından Türk Çini ve Seramiklerine Uzanan Miras, 13-17-19

Malazgirt savaşı ile birlikte (1071) Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış ve Selçukluların Anadolu'ya gelmesi ile de mimaride çini kullanımını yoğunluk kazanmış en gelişmiş çini örnekleri bu dönemde kendini göstermeye başlamıştır³³.

Anadolu Selçuklu mimarisinde önemli bir yeri olan çini sanatı cami, medrese, türbe gibi dini mimari eserlerin yanında saray ve köşklere de yer alır³⁴. Anadolu Selçuklu döneminde çini yapım teknikleri olarak dini yapılarda çini mozaik tekniği ve tek renk sırlı çiniler, saray yapılarında sıraltı, lüster ve minai teknikleri daha yaygın olarak kullanılmıştır³⁵. Konya, Sivas, Erzurum, Amasya, Tokat gibi şehirler çini sanatı örneklerinin bu dönemde görüldüğü yerlerdendir.

Saray ve köşklere kullanılan çinilerde daha çok hayvansal figürler, av sahneleri ve rumiler kullanılırken, dini yapılarda geometrik, bitkisel kompozisyonlar ve yazı kuşakları tercih edilmiştir.

Beylikler dönemi süresince, Konya çini sanatının merkezi olmaya sürdürmüştür. Anadolu Selçuklarındaki dönem anlayışı bu dönemde de çinilere yansıtılırken, Erken Osmanlı döneminde yeni tekniklerle Selçuklu dönemi çini sanatının üstüne eklenerek gelişimini devam ettirmiştir³⁶.

Erken Osmanlı dönemi çinilerinde kullanılan renkli sır tekniği 14. yüzyıl sonu ile 15. yüzyıl başlarına tarihlenir ve İstanbul'da (16.yüzyıl) da bu teknik devam eder³⁷. Genellikle kompozisyonlar hatayiler, rumiler, kufi, sülüs yazı ve geometrik bezemelerden oluşur. Sarı, kobalt mavisi, yeşil genelde tercih edilen renklerdir (Resim 11). Bu dönemin sonlarına doğru İznik çini üretim merkezi olarak önemini artırır.

³³ Yunus Emre Karasu, Osmanlı Döneminde Çini Sanatında Çini Mozaik Tekniği, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2015), 10.

³⁴ Gönül Öney, "Anadolu Selçuklu Çini Ve Seramik Sanatı", Osmanlı'da Çini Seramik Öyküsü, ed. Ara Altun (İstanbul, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, 1998), 33-51

³⁵ Öney, Türk Çini Sanatı, s. 15.

³⁶ Karasu Osmanlı Döneminde Çini Sanatında Çini Mozaik Tekniği, 11-12

³⁷ Sitare Turan Bakır, İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu, 1.Basım, (Ankara, Kültür Bakanlığı, 1999), 11.



Resim 11: Topkapı Sarayı Arz Odası'ndan renkli sır tekniğinde ulama çini pano örneği.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 13.10.2016)

İznik'te 14. yüzyıl ortalarından 15. yüzyıla kadar kırmızı hamurlu beyaz astarlı çiniler milet işi adıyla üretilirken, 15. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp 16. yüzyılda da görülen beyaz hamurlu çinilere de milet işi adı verilerek üretimin devamı sağlanır³⁸.



Resim 12: Çinili Köşk' te sergilenen “Milet İşi” İznik yapımı 14.yy sonu, 15. yy başı (kase, vazo) örnekleri.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 12.11.2016)

15.yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın başı, Osmanlı çini sanatında bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olan İznik çini üretiminin de merkezi olmaya devam etmektedir. Bu dönemde yeni bir üslup olarak mavi-beyaz grup çini üretimleri görülür. Çini hamuru sert, beyaz ve porselen dokusundadır.

³⁸ Karasu Osmanlı Döneminde Çini Sanatında Çini Mozaik Tekniği, 14.

15.yüzyılda dikkat çeken bir üslup ise saray baş nakkaşı Baba Nakkaş'a ait olan Baba Nakkaş üslubudur. Mavi ve tonları kullanılan desenlerde kendi üstlerine dönen kıvrık yaprakların oluşturduğu kompozisyonlar gözlemlenir.



Resim 13: Berlin İslam Sanatları Müzesi. Sır altı tekniğinde yapılmış vazo. 16.yy İznik.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 10.02.2017)

İznik çinilerinin mavi-beyaz çalışılan bir başka grubu Haliç işi olarak adlandırılan ince helezonik dallar üzerinde görülen küçük yaprak ve çiçeklerden oluşturulmuş desenlerdir³⁹ (Resim 14).



Resim 14: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Haliç işi, sır altı tekniği çalışılmış tabak. 16. yy ilk yarısı

(Fotoğraf: Nur Özcan. 11.03.2018)

Şam işi ve Rodos işi olarak bilinen üsluplar 16. yüzyılın ortalarına tarihlenen İznik'te üretilen çinilerdir. (Resim 15) Osmanlı devletinin en kuvvetli olduğu Kanuni Sultan

³⁹ Sabiha Aker, Çini Tasarımı, 1. Basım, (Ankara, Detay Yayıncılık, 2010), 43.

Süleyman dönemine rastlayan bu süreç Mimar Sinan'ın da katkısıyla mimari süslemede çiniyi ön plana çıkarmıştır⁴⁰.



Resim 15: Çinili Köşk'te sergilenen “Şam işi” İznik yapımı kase çini örnekleri.

16.yüzyıl ortası.

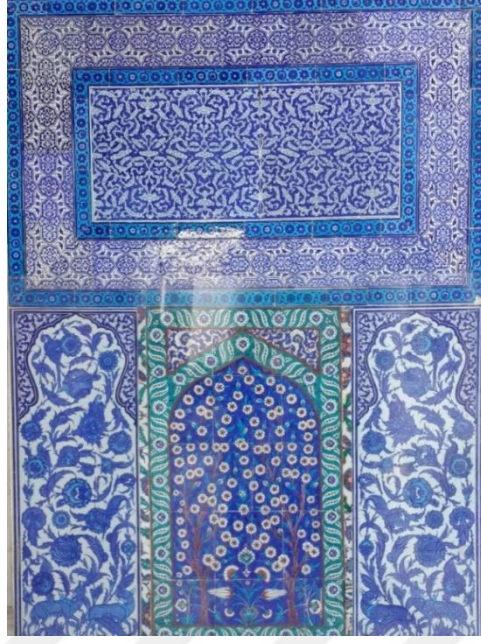
(Fotoğraf: Nur Özcan, 12.11.2016)

16. yüzyılın ortasından 17. yüzyılın sonuna kadar olan dönemde çininin en gelişmiş örnekleri sıraltı tekniği ile yapılan ürünlerde ortaya çıkmıştır (Resim 16-17-18).

Tebrizli bir sanatçı olan ve Yavuz Sultan Selim zamanında saray nakkaşhanesinde nakkaş başı olarak çalışmış olan Şah Kulu'nun Saz Yolu üslubu dişli, hançerli kıvrılmış yapraklardan oluşan kompozisyonları, özellikle Topkapı Sarayında pek çok panoda yerini almıştır. Şah Kulunun öğrencisi Karamemi, 16. yüzyıl başlarında Osmanlı'ya özgü yeni bir üslup geliştirerek yarı stilize çiçeklerden oluşan lale, karanfil, sümbül, gül, zambak, gül goncası, nar gibi çiçeklerin yanı sıra bahar, servi ağaçları, üzüm- asma yaprakları, meyve ağaçları gibi serbest kompozisyon anlayışı içinde süsleme sanatlarında yeni düzenlemelere imkan sağlamıştır.

Bu dönem çinilerin karakteristiği mercan kırmızı renginde hafif kabartmalı boyalardır. Yaklaşık 40 yıl kadar kullanılan bu renk ustasının formülünü daha sonraki kuşaklara aktarmamasından dolayı günümüzde dahi pek çok araştırmacı tarafından bulunmaya devam etmektedir. Dönemin yoğunlukla kullanılan diğer renkleri ise, kobalt mavisi, yeşil, firuzedir.

⁴⁰ Aker, Çini Tasarımı, 44.



Resim 16: Topkapı Sarayı Sünnet Odası dış cephe, 16. yüzyıl çini pano örnekleri.(saz yolu, bahar dalı bulut)

(Fotoğraf: Nur Özcan, 13.10.2016)



Resim 17: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. İznik, sır altı tekniği. 16.yüzyılın ikinci yarısı (Çini alınlıkları ve çini karo parçaları)

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)



Resim 18: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. İznik, sır altı tekniği. 16.yüzyılın ikinci yarısı çini karo parçaları.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)

2.1.1. XVII. Yüzyıl ve Sonrasında Çini Sanatı

17. yüzyıl çini sanatında klasik dönemden görülmeyen üretimi Kütahya’da yapılan Mekke, Medine kompozisyonlarına yer verilir (Resim 19). Bu tarz çinilerin 17.yy İznik’te ve 18.yüzyıl İstanbul Tekfur Sarayında yapılan örnekleri bulunmaktadır⁴¹. Bu yüzyılda bir önceki dönemde görülmeyen yenilikler getirilmiş, ağlayan gelin, buhur-u Meryem (sıklamen), peygamber çiçeği gibi çiçeklerin kullanımına da başlanılmıştır⁴².

Çini panolarda genellikle alt bölümden vazo veya saksı ile başlayan motiflere yer verilmiştir. Genellikle mavi ve turkuaz renklerle boyanmış, köşebentli, bordürlü, ortada rumi motifleri ile işlenmiş şemsler sık karşılaşılan örnekler arasında olmuştur⁴³. Tez konusu dahilinde olan bu çini pano örneklerine detaylı olarak değinilecektir.

Motif ve kompozisyon zenginliği hala görülmekte olan bu dönemin çalışmaları İznik ve Kütahya merkezli olarak yürütülmektedir.

⁴¹ Gönül Öney, İslam Mimarisinde Çini, (İzmir, Ada yayınları, 1987), 73.

⁴² Sitaré Turan Bakır, “ Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini ve Seramikleri”, Anadolu’da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı, ed. Zehra Çobanlı, ed. Gönül Öney , (İstanbul, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2007), 304

⁴³ Bakır, Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini ve Seramikleri, s. 305.



Resim 19: Topkapı Sarayı Karaağlar Mescidi, Mescid-i Haram Tasvirli Mihrap (1666).

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.10.2018)



Resim 20: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. İznik, sıraltı tekniğinde tabak formları, 17 yüzyılın ilk yarısı.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)



Resim 21: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. İznik, sıraltı tekniğinde çini bordürleri, 17.yy

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)

17.yüzyılın ortalarına kadar çini ve seramikte gidişat iyi olsa da bu yüzyılın sonlarına doğru teknik açıdan kalitede bazı zayıflıklar görülmüştür. Hamurun kırılğan yapıda olması, sırda oluşan çatlaklar, sır ve hamur uyumsuzluğu, kötü el işçilikleri, boyalarda taşmalar, zemin rengindeki beyazlığın kaybolarak kirli, lekeli bir görüntü yaratması, kırmızının sönük bir hal alarak kahverengiye dönmesi gibi birçok neden İznik çiniciliğinin sonunu hızlandırarak (17.yy sonu) Kütahya çiniciliğini ön plana çıkarmıştır.



Resim 22: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Çini tabak, sır altı tekniği, 17.yy ortası

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)

17.yüzyılın ikinci yarısından itibaren ticaret yollarının değişmesi, Anadolu'da başlayan Celali isyanları ve dolayısıyla başlayan ekonomik sıkıntılar ini sanatının gerilemesine neden olur. Bunun yanı sıra saray için kullanılacak çinilerin zamanında yapılmaması, İznik'teki ustaların saray dışına ini yapıp satmaları ve sarayın İznik atölyesinden elini çekmesi de bu gerilemenin diğer etkenleri arasındadır⁴⁴. Kırmızı renginin kahverengiye dönmesi sonucu genel olarak mavi ve beyaz üretimler tercih edilerek renk kısıtlamasına gidilmiş (Resim 23-24-25), kırmızı renk tekrar kullanılmaya çalışılsa da klasik dönemin başarısı yakalanamamıřtır⁴⁵.



Resim 23: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. ini ulama karo, Kütahya, 18.yüzyılın ilk çeyreği.

(Fotoğraf: Nur Özcın, 11.03.2018)



Resim 24: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Kütahya ini ulama karo, 18.yüzyılın ikinci yarısı.

(Fotoğraf: Nur Özcın, 11.03.2018)

⁴⁴ Karasu, Osmanlı Döneminde ini Sanatında ini Mozaik Tekniği, 16.

⁴⁵ Bakır, Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik ve Seramikleri, 303.



Resim 25: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Kütahya, çini karo, 18.yüzyılın ikinci yarısı.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)

18.yüzyılda İznik çini üretimi tamamen durma noktasına gelmiştir. İznik tezgahlarını canlandırma amaçlı İstanbul Eyüp'te Tekfur Sarayı alanında tezgahlar kurulmuş; bu çinilerde İznik ve Kütahya geleneğini sürdürülmüştür⁴⁶. Kurucusu Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın ölümünün ardından atölyeler kısa sürede kapatılmıştır.

Yine bu yüzyılda Kütahya'da günlük kullanım kaplarının da üretimi yapılmıştır. Renk çeşitliliğine İznik ürünlerinde hiç görülmeyen sarı renk dahil olmuş, çini ve seramiklerde kullanılmaya başlanmıştır⁴⁷. Farklı formlar (matara, daldırma, gülebdan, askı topu, küçük ebat tabaklarda folklorik elbiseli insan figürleri) ile dikkat çeken Kütahya bu yüzyılın sonlarına doğru canlılığını kaybetmeye başlamış, hamur ve bezeme açısından kalitesini yitirmiştir (Resim 26-27-28).

⁴⁶ Öney, İslam Mimarisinde Çini, 74.

⁴⁷ Hülya Bilgi, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu Kütahya çini ve seramikleri, (İstanbul, Pera Müzesi, 2005), 15.



Resim 26: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Kütahya, çini tabak ve askı topu, 18.yy ve ikinci yarısı.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)



Resim 27: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Kütahya, çini matara, 18.yüzyılın ikinci yarısı.

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)



Resim 28: Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu. Kütahya, sürahi örnekleri, 19. yüzyılın sonu- 20 yüzyılın başı

(Fotoğraf: Nur Özcan, 11.03.2018)

17.yüzyıl sonlarından 20.yüzyılın başına kadar önemli bir seramik merkezi olan Çanakkale’de hiç duvar çinisi yapılmaması ilginç olsa da, şehir seramikte adını duyurmuş, seramik objelerde kullanım alanı genişlemiştir⁴⁸.

Günümüzde çini sanatı; gerek üniversitelerde, gerekse kurs ve halk eğitim merkezlerinde verilen eğitimlerle yolculuğuna devam etmekte ve kendini geleceğe taşımaktadır. Eski sanatsal değerini taşımasa da bazı kesimler tarafından önemini hala korumaktadır.

2.2. Katalog

Türbede yer alan çini panolar farklı cephelerde yer almaktadır. Otuz üç adet çini panoyu tek tek ele almak ve panolarla ilgili değerlendirmeleri yapmak için bir katalog sistemi geliştirilmiştir. Türbenin cepheleri kuzeydoğu cephesi, güneydoğu cephesi güneybatı cephesi, kuzeybatı cephesi olarak ayrıştırılarak bu katalog sisteminde ele alınmıştır.

⁴⁸ Gönül Öney, “Çanakkale Seramikleri” ed. Zehra Çobanlı, ed. Gönül Öney, (İstanbul, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2007), 365

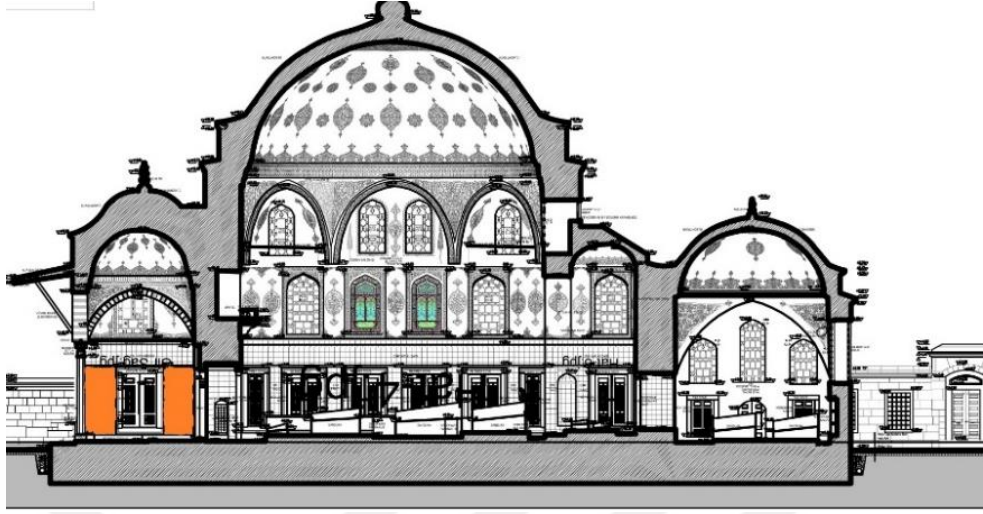
2.2.1. Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini Panoları

2.2.1.1. Kuzeydoğu Cephesi-Dış Cephe Çini Panoları

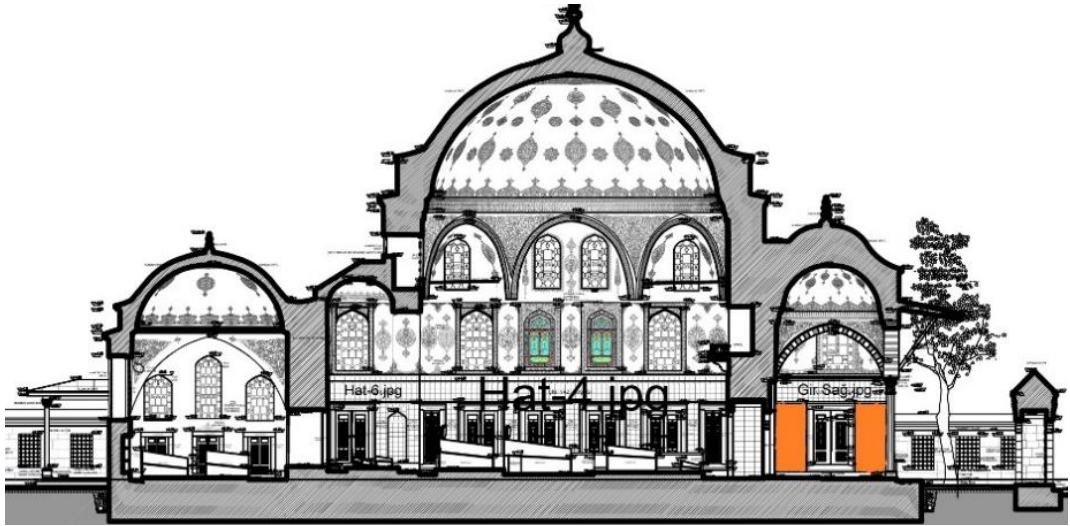
Türbenin dış cephesinde, turuncu renk ile belirtilmiş olan alanlar, giriş revak kısmında yer alan çini panoları göstermektedir. Kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneydoğu cephelerini de kapsayan bu çini panoların konumlandıkları yerler aşağıda yer alan çizimler üzerinden renklendirilerek gösterilmiştir. Toplamda altı adet çini pano bulunan bu kısımda iki farklı kompozisyon bulunmaktadır. İki panonun orta kısmının alt bölümü vazoya çıkışlı olup simetrik kıvrımlı dallarla ana şemayı dolanmaktadır. Diğer çini panolarda vazolara yer verilmemiş işlemeli rumi motifi ana şemada hatayı dalları ile birlikte kompozisyonun genelini oluşturmuştur. Benzer şekilde çalışılmış bu panolarında aralarında küçük farklılıklar kendini göstermektedir. Dış cephede yer alan panolar türbenin içinde yer alan birçok panoya göre en ve boy bakımından daha büyük ölçülere sahiptirler. Kırmızı rengin kullanımı sadece bu bölümde yer alan iki adet çini pano için söz konusudur.



Çizim 5: Kuzeydoğu Cephesi Görünüş



Çizim 6: Türbenin Kesit Görünüşü, Güneydoğu cephesi



Çizim 7: Türbenin Kesit Görünüşü-Kuzeybatı cephesi

Katalog No: A-1

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 189 x 330 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Giriş revakı sol kısım- Güneydoğu Cephesi

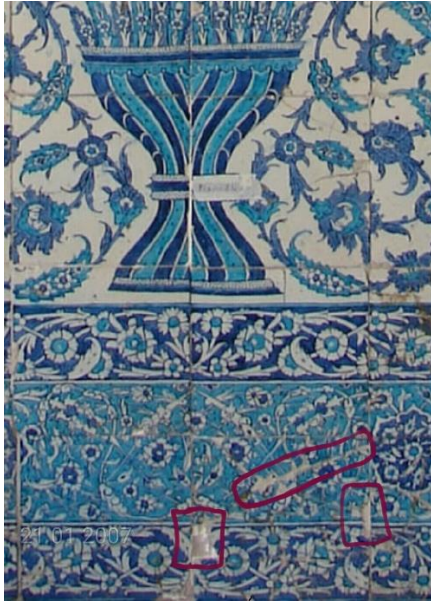


Resim 29

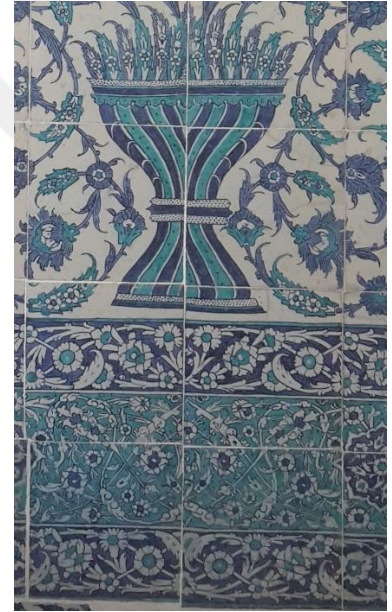
Motif: Penç, hatayi, yaprak, rumi, bulut, karanfil, gonca, şemse, ortabağ, tepelik

Renk: Kobalt mavi, turkuaz

Türbenin giriş revak kısmında ilk sırada yer alan çini pano, sol kısımda bulunmaktadır. Tam karşısına denk gelecek şekilde birebiri çalışılmış başka bir çini pano örneği daha mevcuttur. Simetrik olan kompozisyonun ana temasını hatayi desenleri oluşturmaktadır. Alt bölümde ayaklı bir vazodan çıkan dallarla şematüğünü oluşturan pano, üst kısımda yanlarda köşebentlerle sınırlanmıştır. Orta kısımlarına yakın bir noktada rumi ile bezenmiş şemse motifi yer almaktadır. Desenlerin konturları kobalt mavi ile çekilmiştir. Pano üç sıra bordür ile çevrelenmiş zeminler turkuaz ve kobalt renklerine boyanarak geçişler sağlanmıştır. Dış ve iç kısımda yer alan bordürde yarı stilize çiçekler, yapraklar ve kıvrım dallar görülürken orta kısımda yer alan geniş ebattaki bordürde içleri küçük çiçekler ile dolu üç farklı formda şemse motifi yer almaktadır. Bulut, kıvrım dallar, penç ve hatayi motifleri küçük ebatlarda tasarlanmıştır. Hatayi üsluplu ana zemin ise beyaz bırakılmıştır. Karo ölçüleri birbiri ile uyumlu olmayan panoda kırık ve çatlaklar gözlemlenmiş olup restorasyon öncesi ve sonrası değerlendirme çalışmaları yapılmıştır.



Resim 30: Restorasyon Öncesi



Resim31: Restorasyon Sonrası

Katalog A-1 numaralı çini panoda restorasyon öncesi görülen kırık ve çatlak alanların (Resim 30) sonrasında zeminin doldurularak kalem işi ile tamamlandığı görülmektedir (Resim31).

Aynı bölümde yer alan bu benzer çini pano da (Katalog A-2) katalog sistemine dahil edilmiştir.

Katalog No: A-2

Dönem : 17. yüzyıl

Ebatları: 191x 329 cm

Teknik: Sıraltı

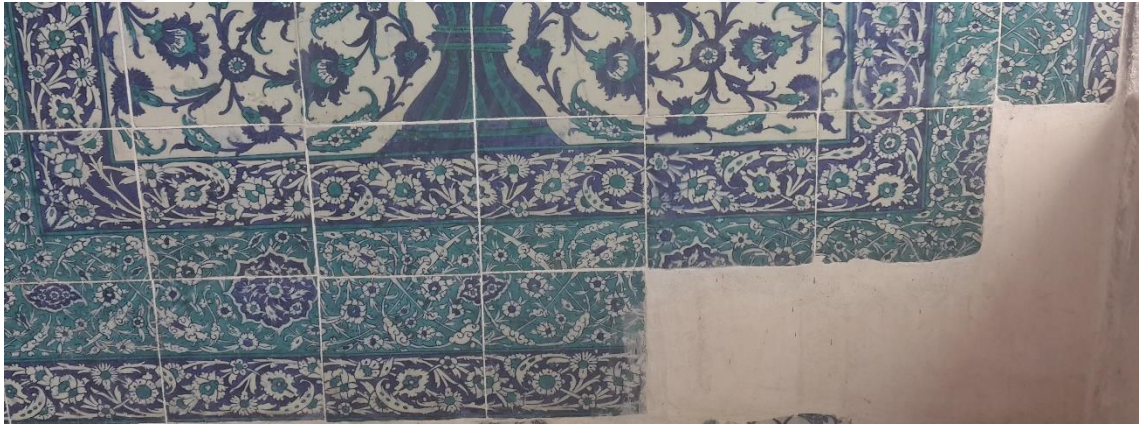
Bulunduğu Yer: Revak kısım sağ kısım-Kuzeybatı Cephesi



Resim 32

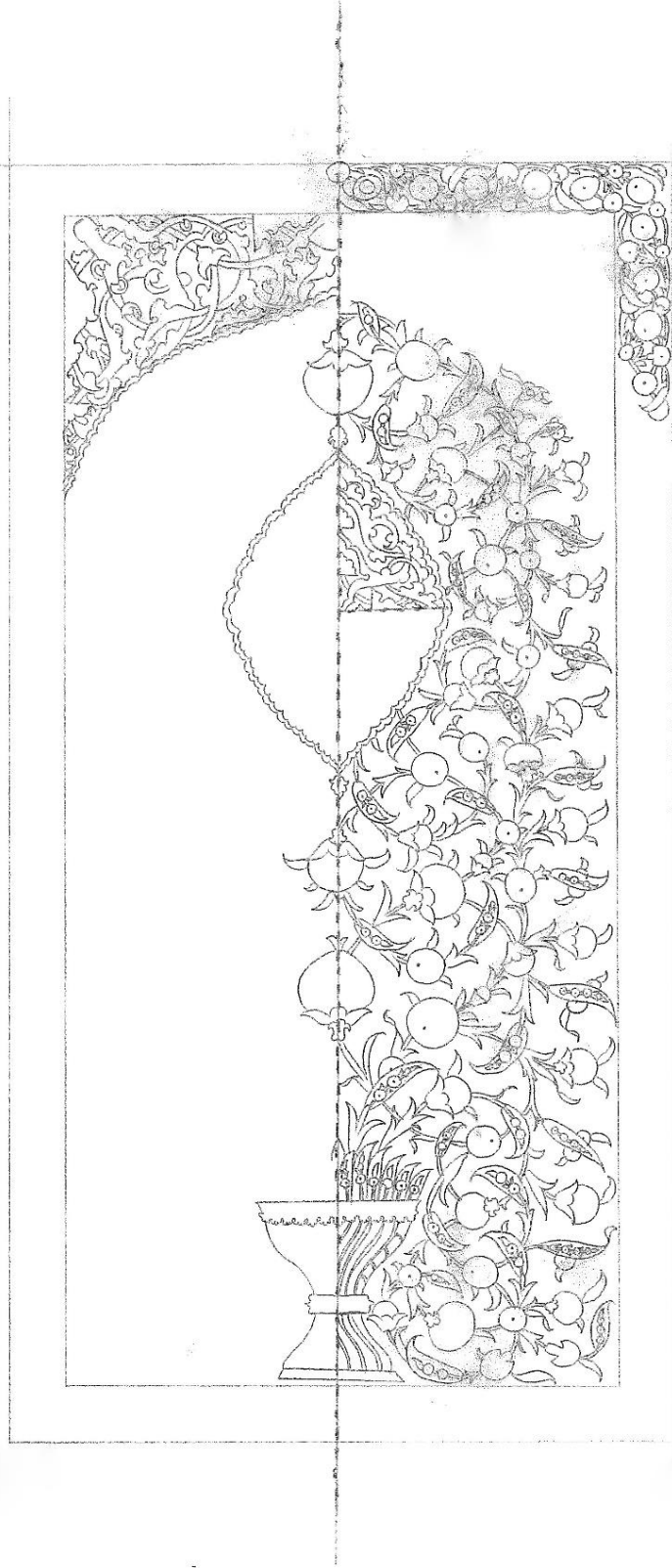


Resim 33: Restorasyon Öncesi

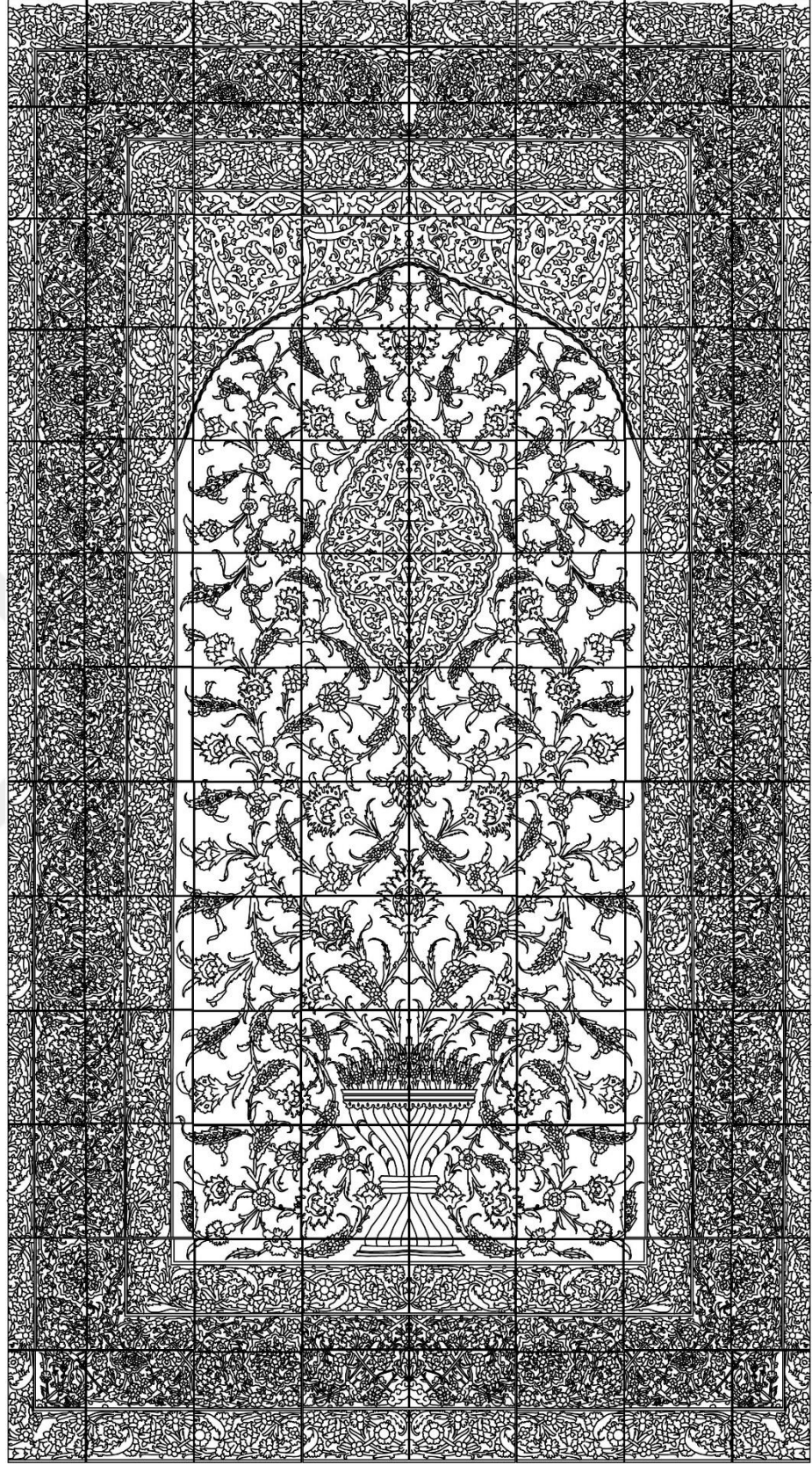


Resim 34: Restorasyon Sonrası

Katalog A-2 numaralı çini panonun restorasyon öncesi (Resim 33) ve sonrası (Resim 34) görselleri paylaşılmıştır. Sıvanın üzeri harç ile kapatılarak alan düzeltilmiştir. Desen tamamlama işleminin yapılmadığı dikkat çekmiştir.



Çizim 8: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 9: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 10: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: A-3

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 190 x 333 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Giriş revakı sol kısım- Güneydoğu Cephesi



Resim 35

Motif: Penç, hatayi, yaprak, rumi, işlemeli rumi, bulut, gonca, şemse, madalyon, karanfil, ortabağ, tepelik

Renk: Kobalt mavi, turkuaz, kırmızı

Giriş revak sol kısmında yer alan çini panonun kenarları üç sıra bordür ile çevrelenmiş olup bordürlerin renk tonlamasında zemini kobalt mavi ve turkuaz olarak iki renkte kullanılmış olup desenler beyaz bırakılmıştır. Bu durum geçiş noktaları yaratarak kompozisyonu dengede tutmuş ve desenlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Türbenin tüm panolarında mavi beyaz çalışmalar görülürken bu panoda üst kısımdaki köşebentlerin zemin renginde kırmızı rengin kullanıldığı görülmektedir. Panonun iç kısmında işlemeli rumi kıvrımlı bir şekilde kompozisyonun her noktasına ulaşırken aralarında hatayili dallar spiral şeklinde boş alanları tamamlamaktadır. Simetrik çalışmış bu kompozisyonda karo ölçüleri birbiri ile uyumlu değildir. Hemen karşı cephesinde birebiri çalışılmış pano yer almaktadır. Panonun sol alt bordür kısmında kompozisyon ve yüzyıl olarak uyuşmayan karo ve bordür dikkat çekmektedir. Restorasyon öncesi ve sonrası panoda küçük değişiklikler görülse de kompozisyon ile bütünlük sağlamayan karolar ve bordür yine pano içinde tutulmuştur. Katalog A-3 numaralı görsel, tez sürecince restorasyon sahası içinde bulunduğundan çizim aşaması fotoğraf üzerinden yapılarak ilerletilmiştir. Bu durumdan dolayı çizimin bordür kısmı fotoğrafın düz açılarda olamamasından dolayı yarım şekilde çizilmiştir (Çizim 18).



Resim 36: Restorasyon Öncesi



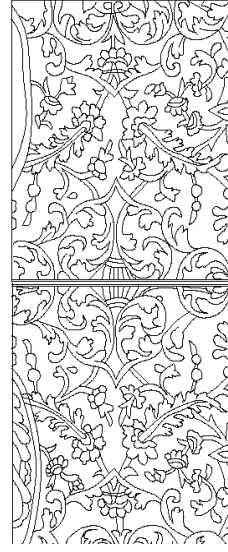
Resim 37: Restorasyon Sonrası

Katalog A-3 numaralı panoda yer alan kırmızı alan içerisinde gösterilen iki adet farklı karo parçası bir adet bordür parçası toplamda 4 adet farklı çalışma yer almaktadır. Renk, dönem ve kompozisyon olarak çini pano ile uyuşmamaktadırlar. Avrupa çinileri grubuna giren iki farklı çini karo parçalarının işçiliklerinin bozulmuş olduğu ve renklerinin aktığı gözlemlenmiştir. Çini bordür ise; 17. yüzyılda sık görülen tasarımlarından olup renk olarak uyuşmazlıklar dikkat çekmiştir. Bordür yüzeyinde hasar oranı biraz fazladır.

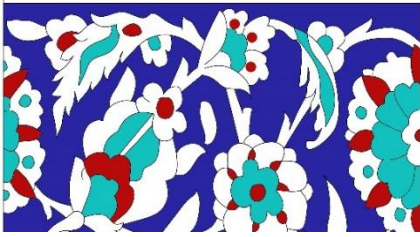
Restorasyon sırasında farklı olan bu parçaların alınıp, yerine panonun devamını sağlayacak çinilerin konulması gerekirken karolar ve bordürün alınmadığı gözlemlenmiştir. Restorasyon öncesi durum (Resim 36)'de görüldüğü gibiyken restorasyon sonrası (Resim 37)'da sadece bordür yerinin değiştirildiği dikkat çekmiştir. Farklı çini parçalarının yerlerinden alınmaması pano parçalarına ait çinilerin kayıp olabileceği sorusunu ayrıca akla getirmiştir. Farklı çini parçaları bilgisayar ortamında çizim ve boyamaları yapılarak kayıt altına alınmış, belgelenmiştir.



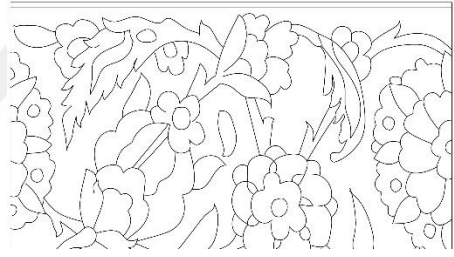
Çizim 11: Boyama Çalışması



Çizim 12: Çizim Aşaması



Çizim 13: Boyama Çalışması



Çizim 14: Çizim Aşaması



Çizim 15: Boyama Çalışması



Çizim 16: Çizim Aşaması

Aynı bölümde yer alan bu benzer çini pano da (Katalog A-4) katalog sistemine dahil edilmiştir.

Katalog No: A-4

Dönem : 17. yüzyıl

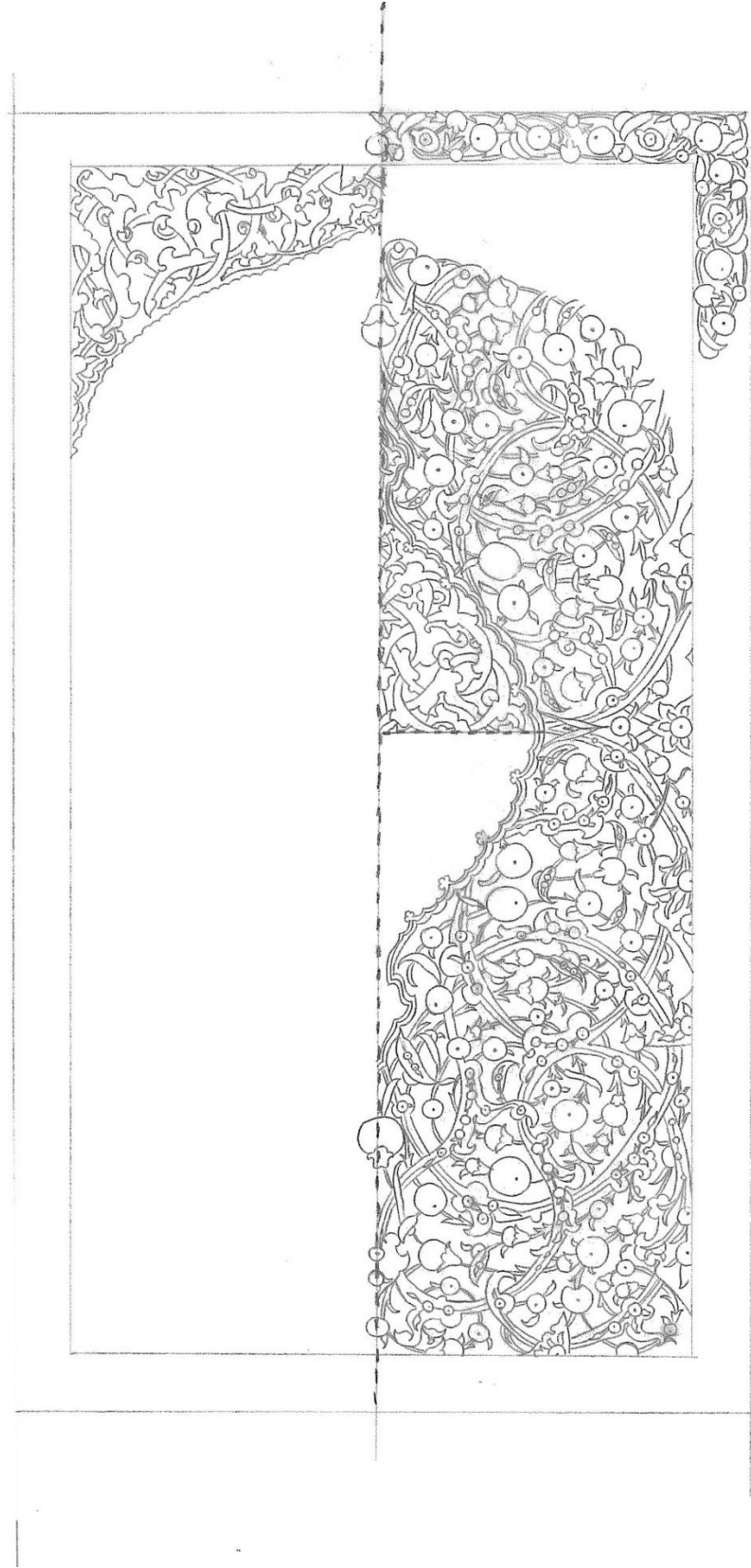
Ebatları: 190X 335cm

Teknik: Sıraltı

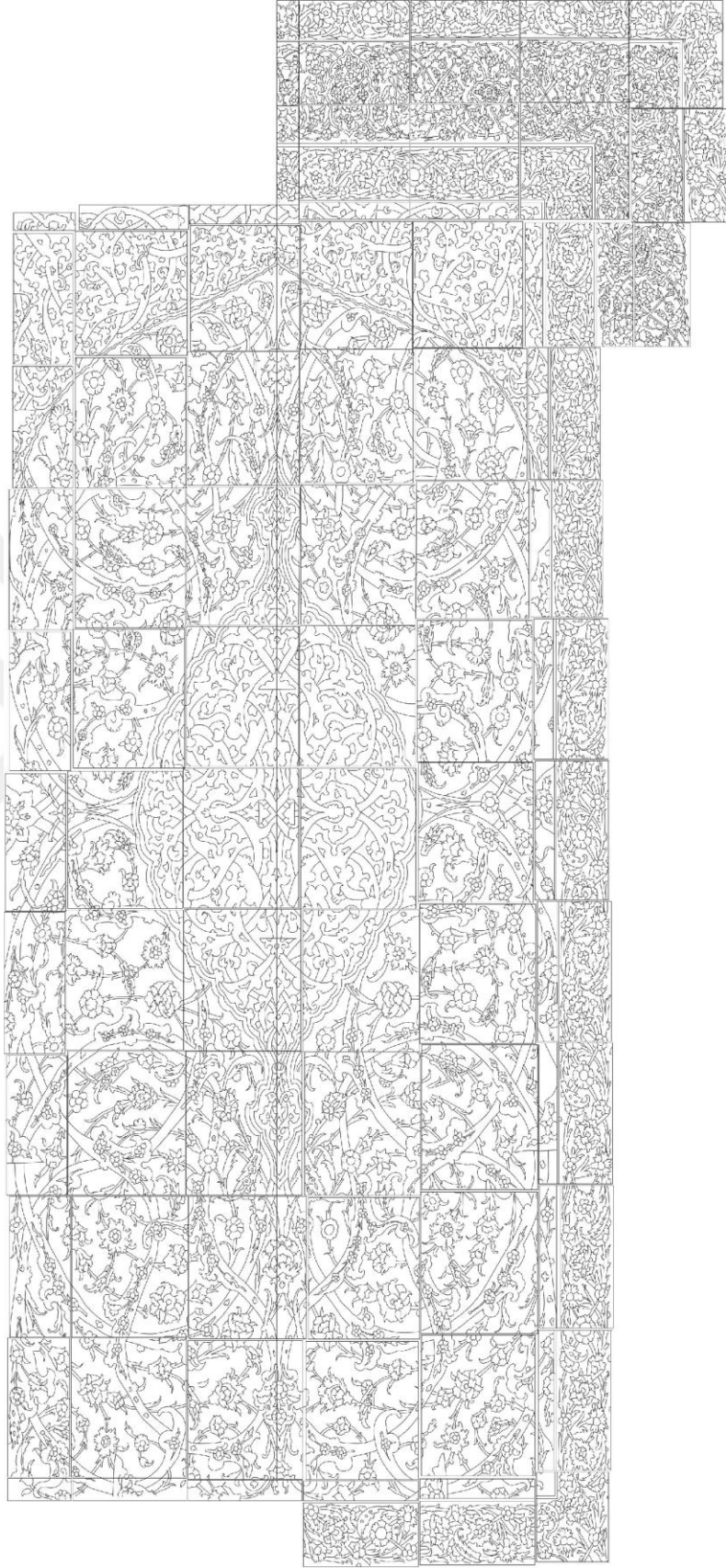
Bulunduğu Yer: Giriş Revak Sağ Kısım-Kuzeybatı Cephesi



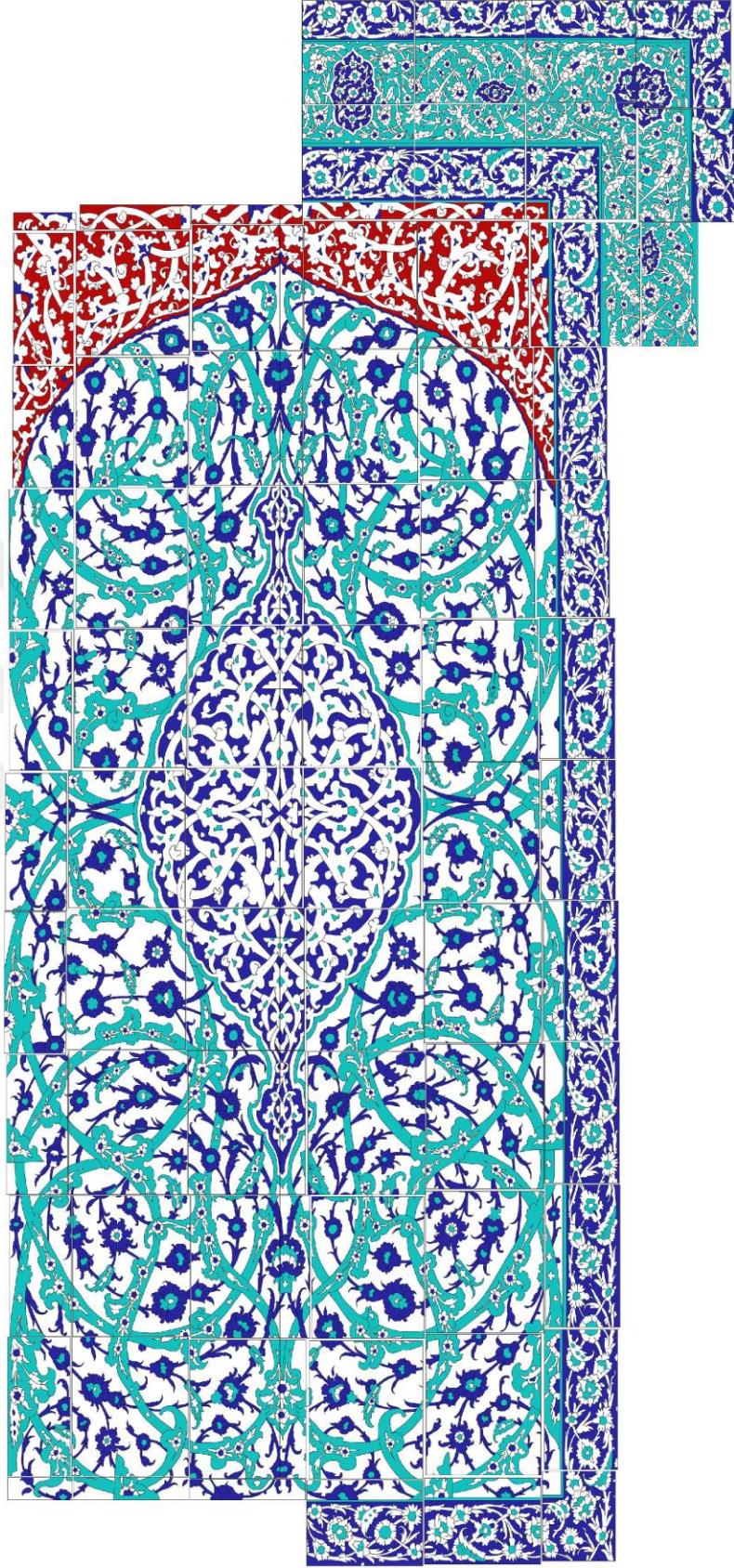
Resim 38



Çizim 17: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 18: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 19: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: A-5

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 185x 298 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeydoğu Cephesi



Resim 39

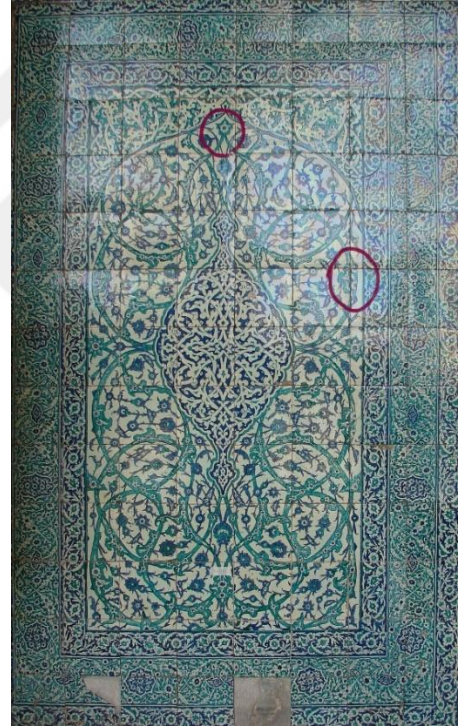
Motif:Hatayi, penç, işlemeli rumi, bulut, şemse, karanfil, tepelik,ortabağ

Renk: Kobalt mavi, firuze

Katalog A-3 ve A-4 ile aynı kompozisyonlara sahip olan bu sıraltı çini pano arasında çok küçük farklılıklar vardır. Renk olarak bu panoda kobalt ve firuze kullanılmışken diğer benzer panoda kırmızı da göze çarpmaktadır. Revak kısmında giriş kapısının solunda ve sağında olmak üzere iki tane aynı çini panoyu görmek mümkündür. (Resim 34) de ki gibi üç sıra bordür ile çevrelenmiş olup zeminleri kobalt ve turkuaz renkler kullanılarak birbirinden ayrılmıştır. Penç, hatayi, yaprak, rumi, işlemeli rumi, bulut, gonca, şemse, madalyon, karanfil gibi motifleri bu panoda da görmek mümkündür.



Resim 40

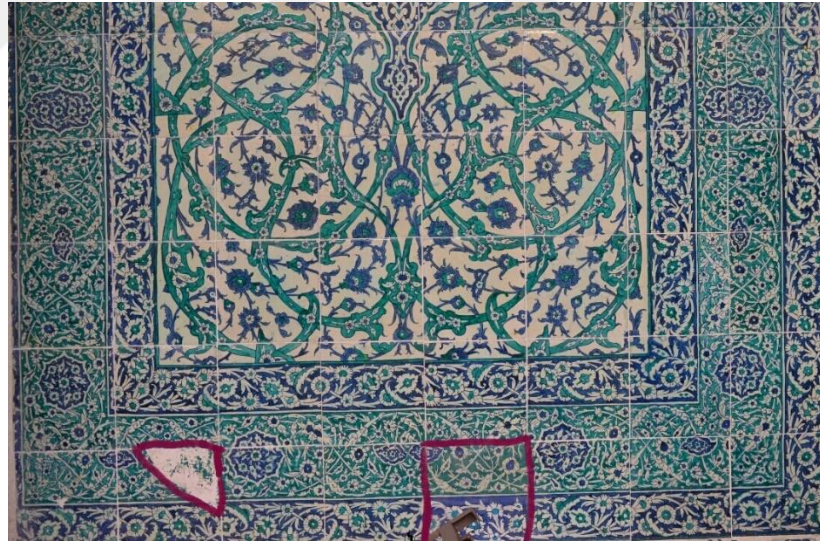


Resim 41

Katalog A-3, A-4 ile A-5 de ele alınan panolarda bazı küçük farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar resim 40 ve resim 41 de gösterilmiştir. Kırmızı renkle daire içine alınan kısımlar kompozisyonda farklı tasarlanmış bölümlerdir. Çini panoda (Resim 41) tepelik ile sonlandırılan kısım diğer panoda (Resim 40) rumilerin iki yana açılması ile bitirilmiştir. Panoda görülen diğer bir farklılık ise (Resim 41) işlemeli rumi motifi bordür kısmından teğet geçerken, (Resim 40)'da bordüre bitştirilmiştir. Köşebent kısımlarında zemin rengi olarak kullanılan kırmızı ve firuze tonlar diğer görülen farklılıklardandır. Simetrik çalışılan kompozisyonlarda karo ölçüleri birbiri ile uyumlu değildir.



Resim 42: Restorasyon Öncesi



Resim 43: Restorasyon Sonrası

Katalog numarası A-5 de bulunan panonun alt bölümünde boş alanlar restorasyon sonrası harç ile doldurulmuş üzerleri kalemışı ile tamamlanmıştır. Bu kısımlar kırmızı içinde gösterilmiştir. Sol kısımda tamamlanıp boyanan yerin zemin renginin aktığı gözlemlenmiştir. Bordür kısmında zeminde kullanılan kobalt renginin orjinalinden farklı bir tonda olduğu dikkat çekmekte, tamamlanan bordür kısmında motiflerin dengeli kullanılmadığı görülmektedir.

Aynı bölümde yer alan bu benzer çini pano da (Katalog A-6) katalog sistemine dahil edilmiştir

Katalog No: A-6

Dönem: 17. yüzyıl

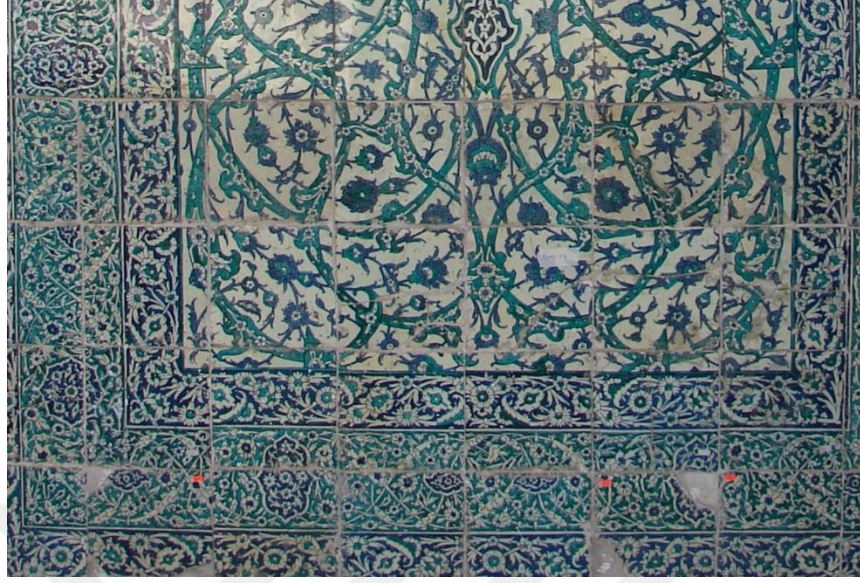
Teknik: Sıraltı

Ebatlar: 186x289 cm

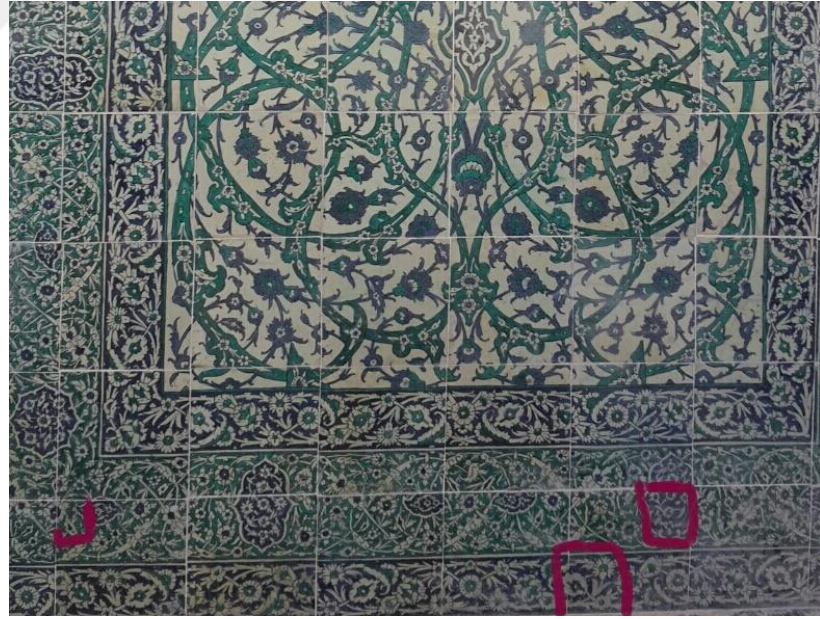
Bulunduğu Yer: Giriş Revak- Kuzeydoğu Cephesi



Resim 44



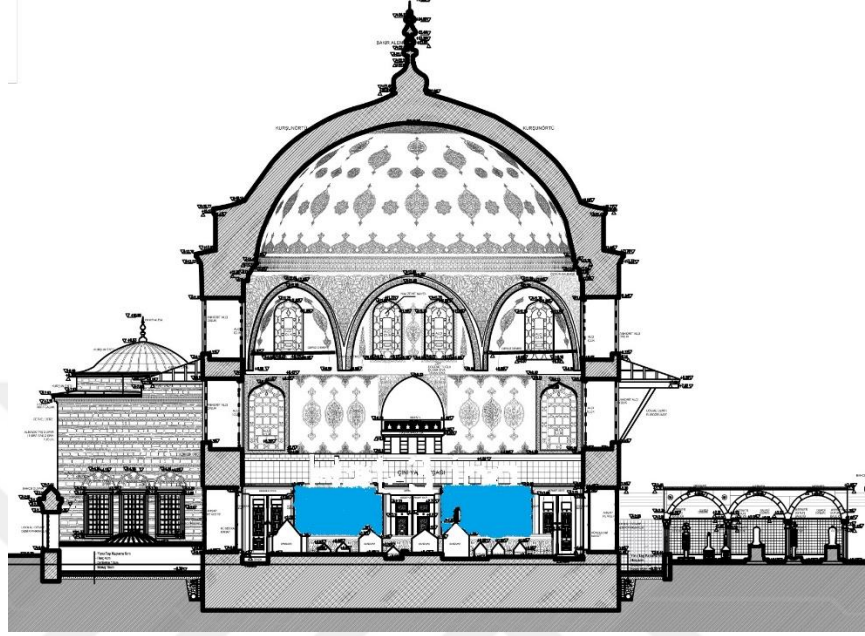
Resim 45: Restorasyon Öncesi



Resim 46: Restorasyon Sonrası

Katalog A-6 numaralı giriş revak kısmında sağ bölümde yer alan çini panoda restorasyon öncesi sonrası yapılan çalışmalarda küçük boş alanların doldurulduğu ve kalemişi ile tamamlandığı gözlemlenmiştir. (Resim 45) de görülen çatlak ve hasarlı birçok kısmın düzeltilip onarıldığı kırmızı alanlarda daire içine alınarak gösterilmiştir

2.2.1.2. Kuzeydoğu Cephesi- İç Mekan Çini Panoları



Çizim 20: Türbenin Kesit Görünüşü

Türbenin iç kısmında, giriş kapısının sağ ve sol kısımlarında bulunan çini panolar mavi renk olarak gösterilmiştir. Aynı zamanda aynı cephede yer alan ve pencere içlerinde kalan çini panolar da yine bu bölümde gösterilmiştir. Pencere içlerinde yer alan eksik çini panolar fotoğraflanmış bunlar resimlerle belgelenmiştir.



Resim 47: Çini Pano Alt Kısım



Resim 48: Çini Pano Üst Kısım

Fotoğraflarda panonun alt (Resim 47) ve üst (Resim 48) kısımları gösterilmiştir. Pencere içinde yer alan bu panonun eksik kısmı üst bölümünde bulunmaktadır. Türbe içinde bulunamayan eksik pano parçası restorasyon sonrasında da olduğu şekilde bırakılmıştır. Derz araları ve küçük çatlak kısımlar harç ile doldurulmuştur. Diğer çini panolara göre desen ölçüleri daha büyük ebatlıdır.



Resim 49: Çini Pano Alt Kısım



Resim 50: Çini Pano Üst Kısım

(Resim 47-48) panonun hemen yanında yer alan bu pano (Resim 49-50) pencere içinde yer almaktadır. Bu panonunda diğer pano gibi üst kısmından parçası eksiktir ve türbe içinde bulunamamıştır. Restorasyon sonrası çini pano değiştirilmeden olduğu gibi bırakılmıştır. Sadece derz araları ve küçük çatlak kısımlar harç ile doldurulmuştur. 17.yüzyıl çinileri olan bu panolarda sıraltı tekniği kullanılmıştır. Kobalt ve firuze kullanılan renklerde şeffaf sır uygulanmıştır.

Katalog No: B-1

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 203 x 297 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu yer: Kuzeydoğu Cephesi



Resim 51

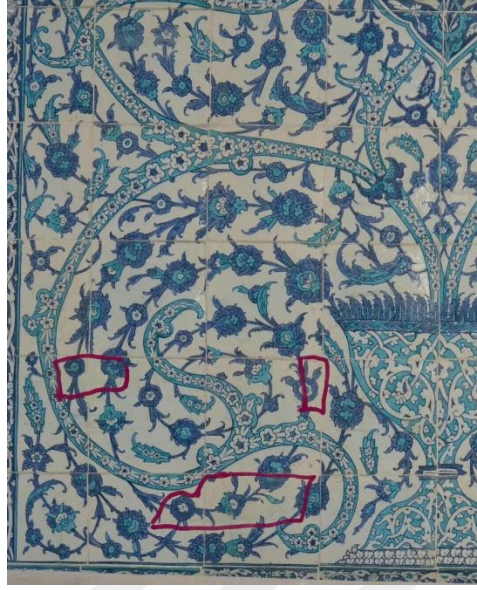
Motif: hatayi, penç,karanfil, lale, süsen, rumi, gonca bahar dalları, yaprak, şemse, tepelik, ortabağ

Renk: Kobalt mavi, Turkuaz

Türbeden içeri girildiğinde kapının sağ kısmında yer almaktadır. Birebiri yapılmış diğer çini pano ise kapının sol kısmında yer almaktadır. Vazonun içinden çıkan dallarla oluşturulan kompozisyonda, hatayi sapları kendi içinde helezonik kıvrımlar oluştururken, ayrı bir hat üzerinde yer alan rumi kollar kompozisyonun genelinde dolaşmaktadır. Bahar dalı ile işlenen bu rumili kollar uçlara doğru incelererek iki yana doğru açılmışlardır. Kompozisyonun üst kısmında bu dallar birleşerek kapalı bir form oluşturmuş içleri yarı stilize edilmiş çiçeklerle donatılmıştır. Orta kısımda yer alan şemse motifinin içinde de yine yarı stilize edilmiş çiçekler görülmektedir. Çini panoda zemin rengi beyaz bırakılmışken kapalı formların içi kobalt mavisi renge boyanmıştır. Panonun etrafı bir sıra bordür ile kaplanmış zemin rengi olarak yine kobalt mavi kullanılmış, tahrir rengi mavi ile çekilmiştir. Düz ağızlı, ayaklı bir vazo ile başlatılan kompozisyonda vazonun içi rumi motifi ile doldurulmuştur. Panonun üst sağ ve sol kısımlarında yer alan köşebentlerin içinde yine rumi motiflerini görmek mümkündür. Simetrik bir tasarım olan çini panoda karo ölçüleri birbirileri ile uyumlu değildir. Diğer panolara göre kırık ve çatlak oranı daha azdır. Türbedeki diğer panolar ile kıyaslandığında enden en geniş ölçülere sahip olan çini panodur.



Resim 52: Restorasyon Öncesi

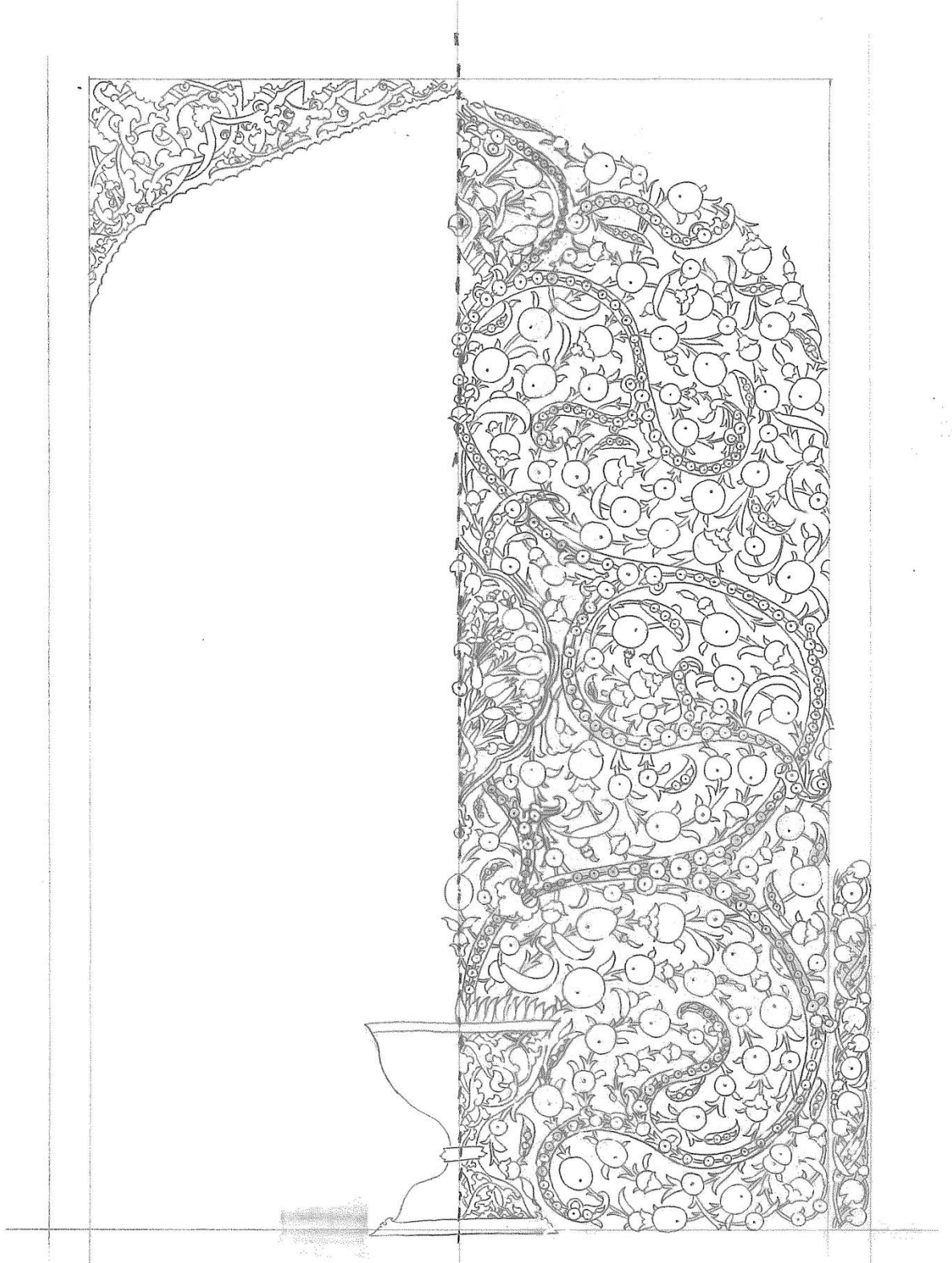


Resim 53: Restorasyon Sonrası

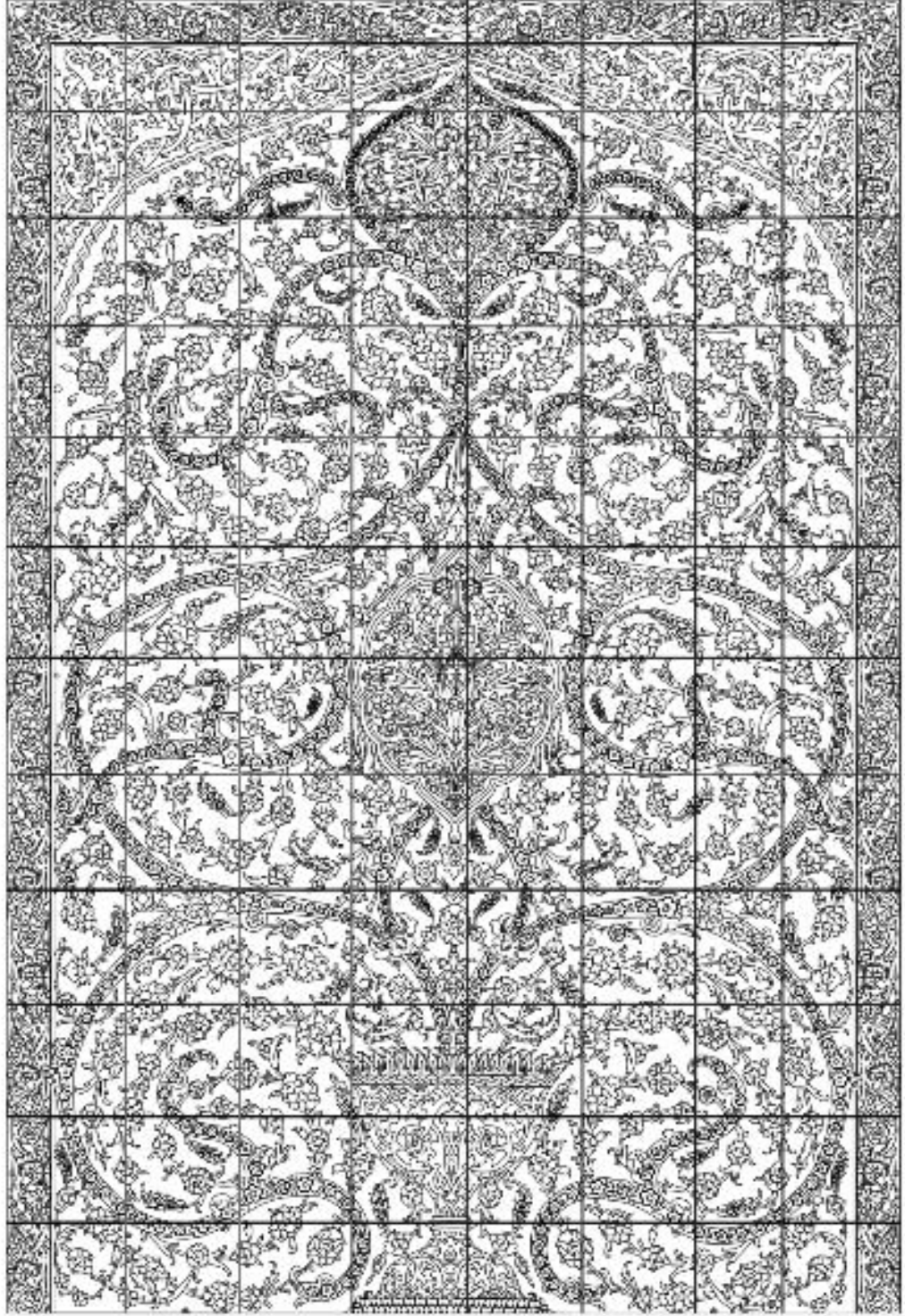


Resim 54: Restorasyon Sonrası

Restorasyon öncesi (Resim 52) ve sonrası (Resim 53-54) çekilen fotoğraflar ile çini panoda yapılan tamamlama çalışmaları işaretli alanlarda görülmektedir. Yakından bakıldığında anlaşılacak kalemişi çalışmasında renk tonlaması birbiri ile yakın durumdadır.



Çizim 21: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 22: Bilgisayar Otamında Çizilen Çini Pano



Çizim 23: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No : B-2

Dönem: 17 .Yüzyıl

Ebatları:72.5x 298.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeydoğu Cephesi



Resim 55

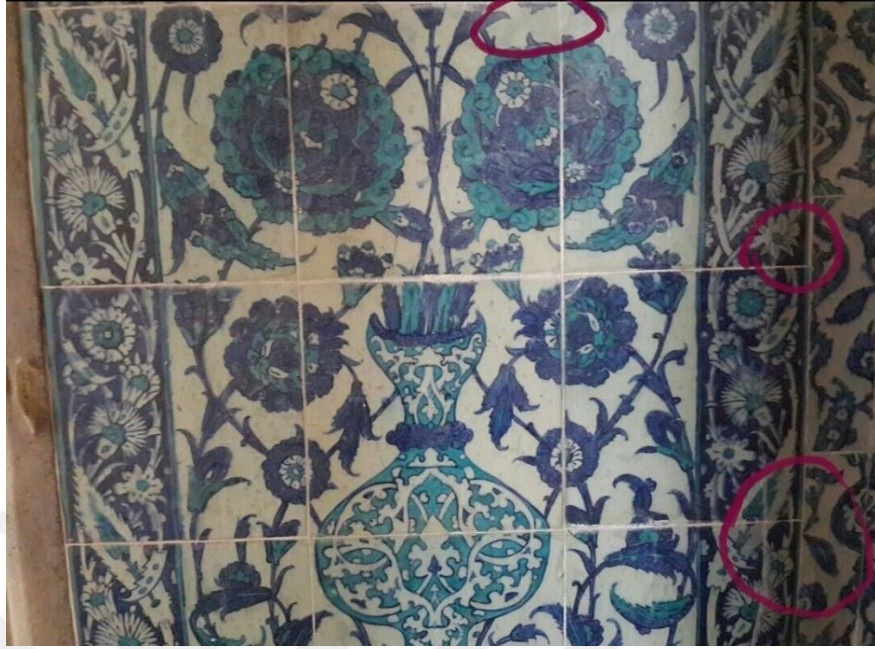
Motif: Hatayi, penç, yaprak, bulut, karanfil, lale, gonca, rumi, tepeliki ortabağ

Renk: Turkuaz, Kobalt mavi

Bu çini panoda giriş kapısının sağ kısmında yer almaktadır. Hatayi ve penç motiflerinin ağırlıklı kullanıldığı kompozisyonda ara motif olarak yapraklar kullanılmış, bazı yaprakların içi bulut motifi ile doldurulmuştur. Hatayi ve penç grubuna dahil olan şakayık ve penç tomurcukları tasarımda dikkat çeker. Alt kısma yerleştirilen vazonun içi rumiler ile bezenmiş zemin rengi olarak turkuaz kullanılmıştır. Başlangıç noktası olarak yapraklar belirtilmiş ve buralardan çıkan dallar ile kompozisyon oluşturulmuştur. Simetrik bir kompozisyon olmasına rağmen orta kısımlarda birleşen motifler serbest çizim olarak ele alınmış bu da kompozisyonun belli noktalarında kırılmalara sebebiyet vermiştir. Panonun etrafı bir sıra bordür ile çevrelenmiş olup zemin rengi olarak kobalt kullanılmıştır. Üst kısımda yer alan köşebentlerin içi rumi motifi ile tasarlanmış zemin rengi olarak turkuaz kullanılmıştır. Diğer panolar ile karşılaştırıldığında motiflerin daha iri ölçekte olduğu dikkat çekmektedir. Tahriri koyu kobalt ile çekilmiş olup panonun zemin rengi beyaz bırakılmıştır.

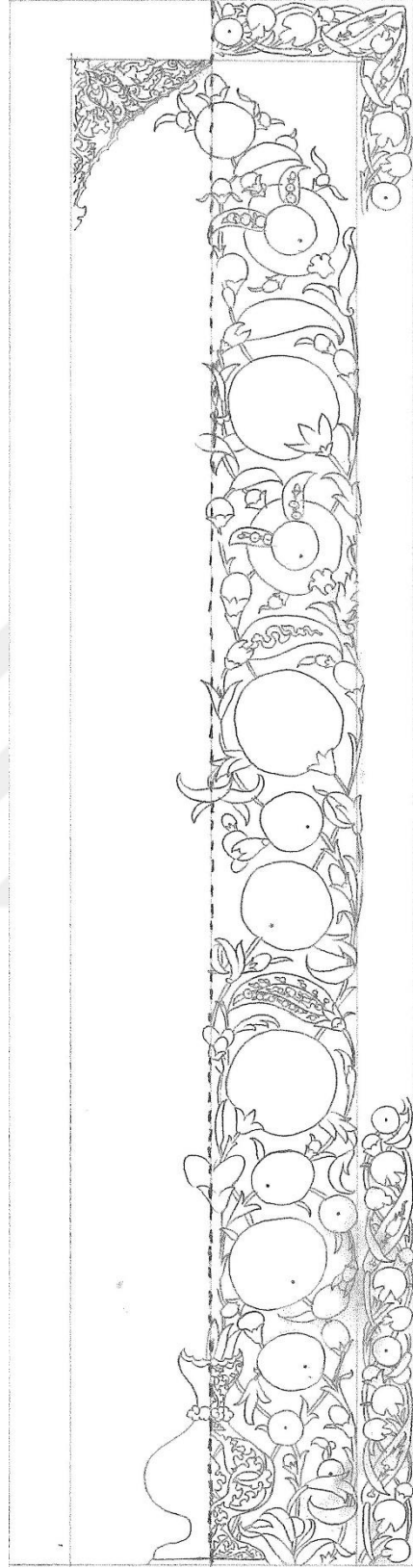


Resim 56: Restorasyon Öncesi

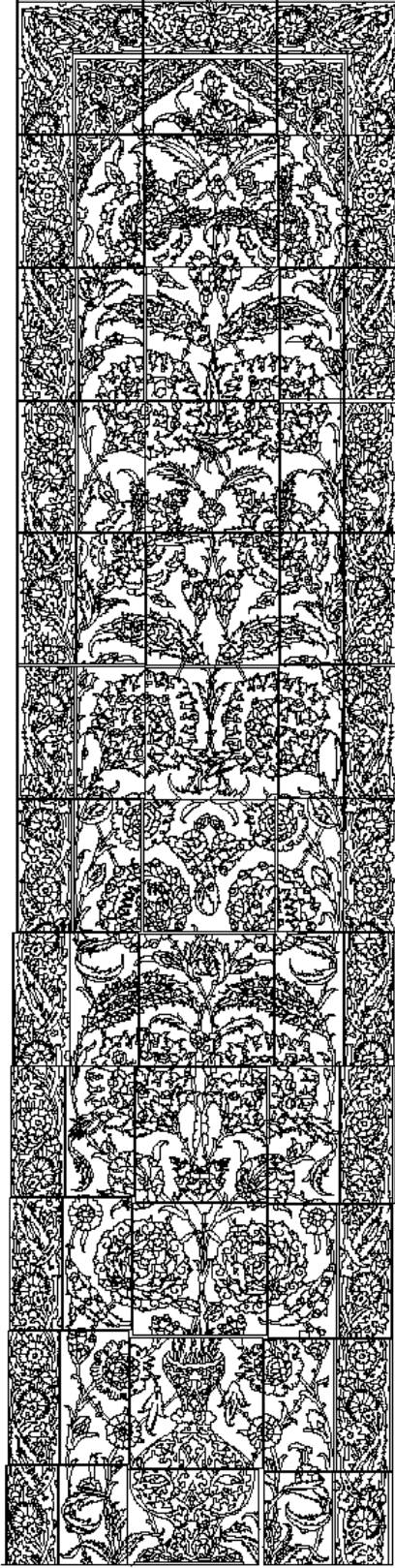


Resim 57: Restorasyon Sonrası

Restorasyon sonrasında çini panoda görülen küçük çatlaklar ve derz boşlukları doldurularak daha düzgün bir görünüm kazandırılmış, desenlerdeki eksik kısımlar kalem işi ile tamamlanmıştır. Zemin rengi olarak kullanılan beyaz rengin tamamlanan kısımlarda griye döndüğü gözlemlenmiştir. Kobalt ve turkuaz rengi beyaz renge göre daha başarılı kullanılmıştır.



Çizim 24: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 25: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 26: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog no : B-3

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları:80.5x 228 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim 58

Motif: Bahar dalı, sümbül, gül, yaprak, manisa lalesi, bulut, karanfil, lale, gonca

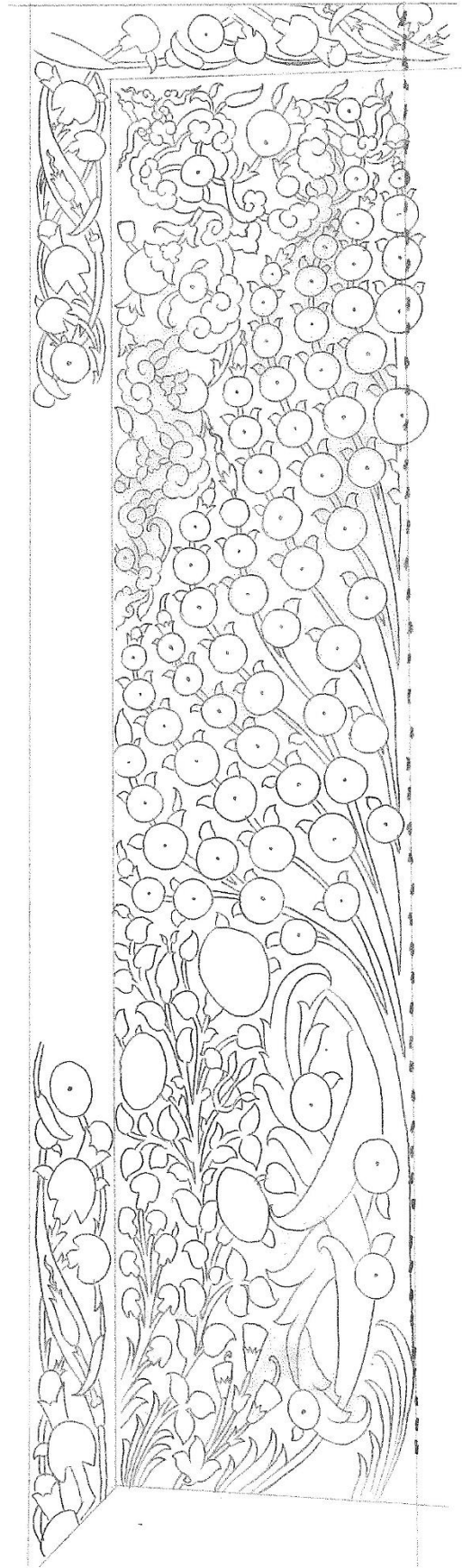
Renk: Kobalt ve turkuaz

Türbenin içine girildiğinde kapının sağ kısmında, pencere içinde yer almaktadır. Çini pano orta kısımda yer alan bir pencere ile bölünmüş ve desenin diğer yarısı karşı tarafa gelecek şekilde konumlanmıştır. Normalde tek başına bir panodan oluşabiliyorken, bordür kısımları panonun yanında yer alan diğer farklı kompozisyonlardaki çini pano ile birleşik tasarlanmış ve yerlerine monte edilmiştir. 2007 yılında türbeden çalınan bu panolar bulunarak yeniden yerlerine yerleştirilmiştir. Kompozisyonun büyük bir çoğunluğunu bahar dalı oluşturuyorken alt kısımlarda yanlarda yarı stilize edilmiş çiçekler ve yapraklar kullanılmış üst köşe kısımlarında ise bulut motifleri ile boş alanlar dengeli şekilde tasarlanmıştır. Beyaz zemin üzerine çalışılan motiflerin tahrir renkleri kobalttır. Diğer çini panolara göre rengi biraz daha soluk olan bu panonun fırınlanma ya da sırdan kaynaklı hatalar yaşandığı söylenebilir.

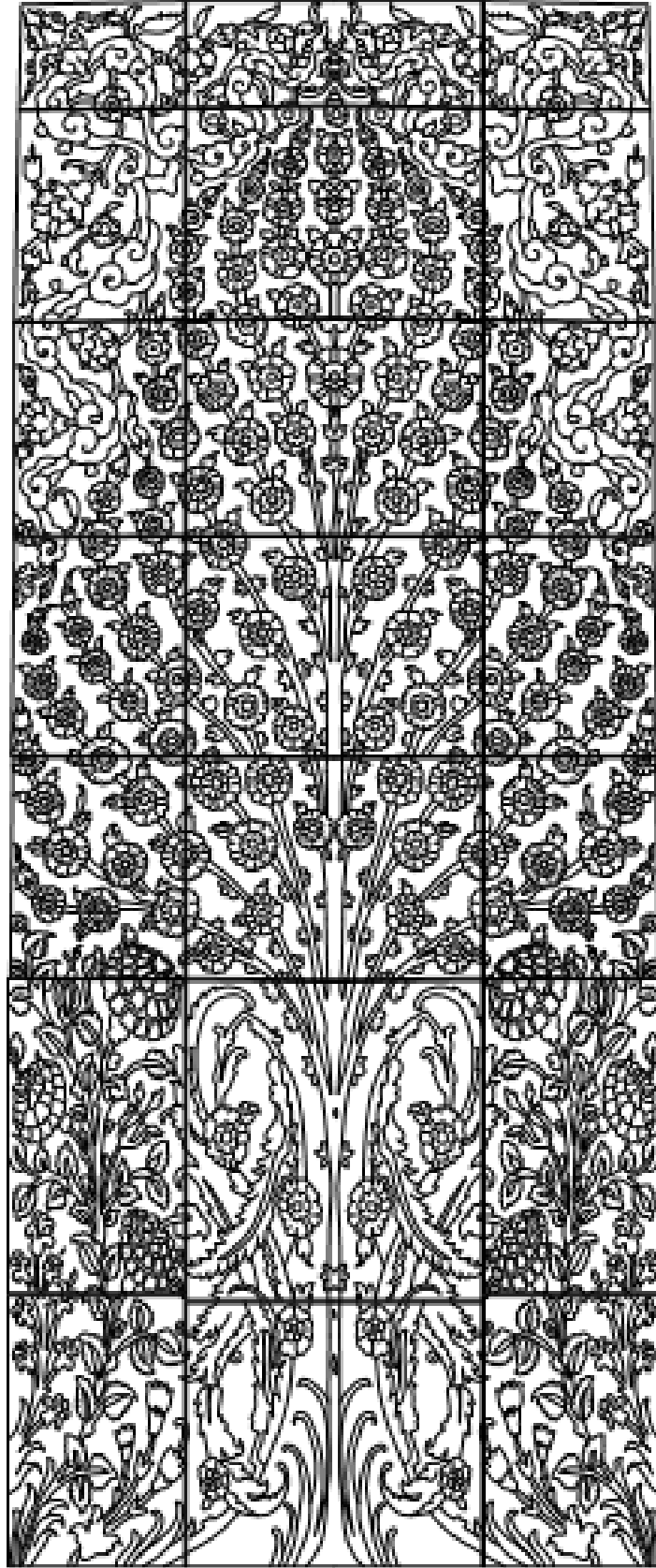


Resim 59: Bahar Dallı Çini Panonun Diğer Kısmı

Fotoğrafta görülen çini panonun diğer kısmıdır ve başka bir çini pano ile desen devam etmektedir. Autocad çiziminde desen bir bütünmüş gibi ele alınmıştır.



Çizim 27: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 28: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 29: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

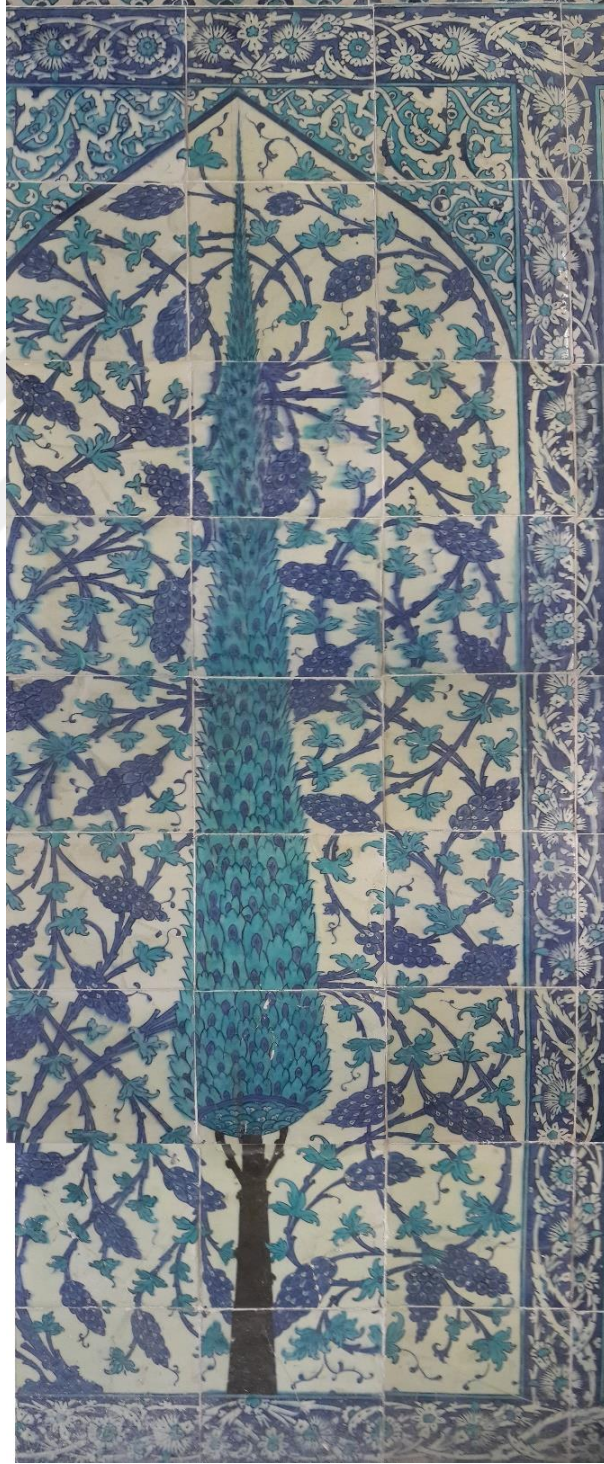
Katalog No: B-4

Dönem: 17. Yüzyıl

Ebatları: 76x 277.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim 60

Motif: Üzüm, asma yaprakları, karanfil, lale, servi ağacı, rumi, gonca, ortabağ

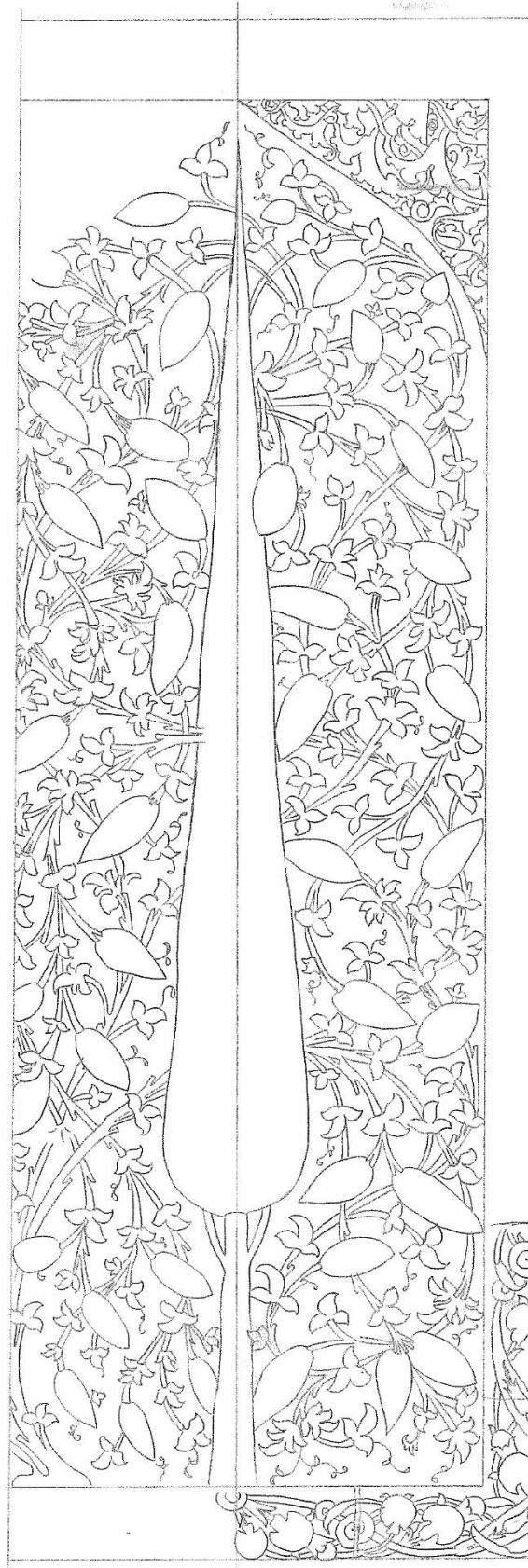
Renk: Kobalt mavi, firuze

Bu çini panoda giriş kapısının sağ kısmında pencere içinde yer almaktadır. Bahar dalı (Resim 58) panosu ile yan yana olan bu pano bitişik olarak tasarlanmış çalışmalardır. Tek bir bordüre bağlanarak oluşturulan birden fazla pano örneklerine çok fazla rastlanılmamaktadır. Bu çini panoda 2007 yılında çalınan çiniler arasında olup, bulunarak yerlerine geri koyulmuşlardır. Servi ağacı kompozisyonun belirleyici unsuru olurken arka fon komple asma dalı üzerinde üzüm salkımları ile tasarlanmıştır. Üst kısımlarda yer alan köşebentler rumi motifleri ile doldurulmuş, zemin rengi turkuaz boyanmıştır. Tahrir rengi kobalt mavidir. Diğer çini panolara göre bu panonun da rengi daha soluktur. Bazı motiflerin renklerinde akmalar mevcuttur. Servi ağaçlı, bahar dallı çini panolara başka yapılarda çok sık rastlanılsa da kompozisyonları birbirinden çok farklı olan tasarımlar arasındalardır. Çini pano (Resim 60)' da görüldüğü gibi yarım olarak çalışılmıştır. Panonun tam hali duvarda yer almamaktadır.

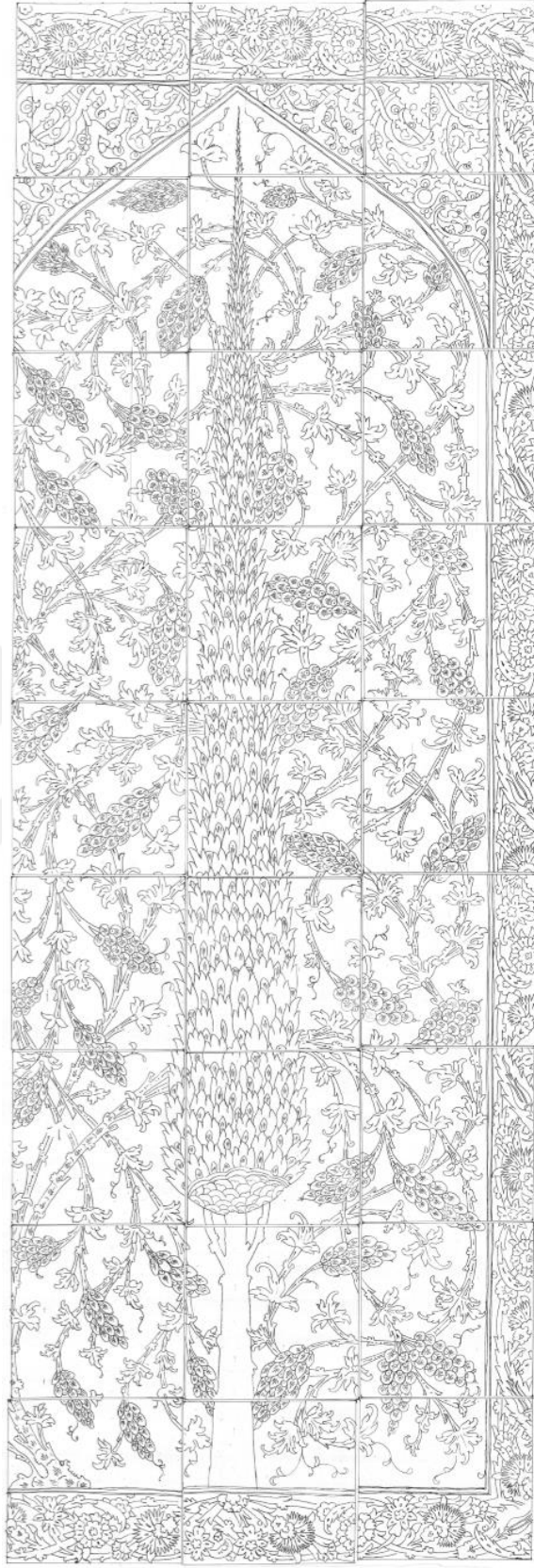


Resim 61: Restorasyon Öncesi

Pano üzerinde görülen küçük çatlaklar (Resim 61) restorasyon sonrası kapatılmış ve boyanmıştır. (Resim 60)



Çizim 30: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 31: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 32: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Benzeri çalışılmış bu çini pano da (Katalog B-5), Güneydoğu Cephesinde(Katalog C-1) detaylı yer verilmiştir.

Katalog No: B-5

Dönem: 17. yüzyıl

Teknik: Sıraltı

Ebatları: 56x 298 cm

Bulunduğu Yer: Kuzeydoğu Cephesi



Resim 62

2.2.1.3. Güneydoğu Cephesi Çini Panolar



Çizim 33: Türbenin Kesit Görünüşü

Güneydoğu cephesi cephesinde bulunan çini panolar mor renkte gösterilmiştir. Bu cephedeki beş adet birbirinden farklı olan pano ele alınmıştır. Panoların birebir çalışmaları tam karşılıklarına gelecek şekilde konumlandığı gibi yan yana sıralanmış halde aynı çini panoları da görmek mümkündür. Bu kesitte çini panoların arasına bir pencere boşluğu yerleştirilmiştir. Yan yana dizilen panolar bir sırada dizilmiş gibi görünseler de aralarında ölçü olarak oynamalar vardır. Bu cephede benzerleri olan panolar katalog siteminde yer alacak olup sadece görsel olarak paylaşılacaktır.

Katalog No: C-1

Dönem: 17. yüzyıl

Ebatları: 56x 298 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 63

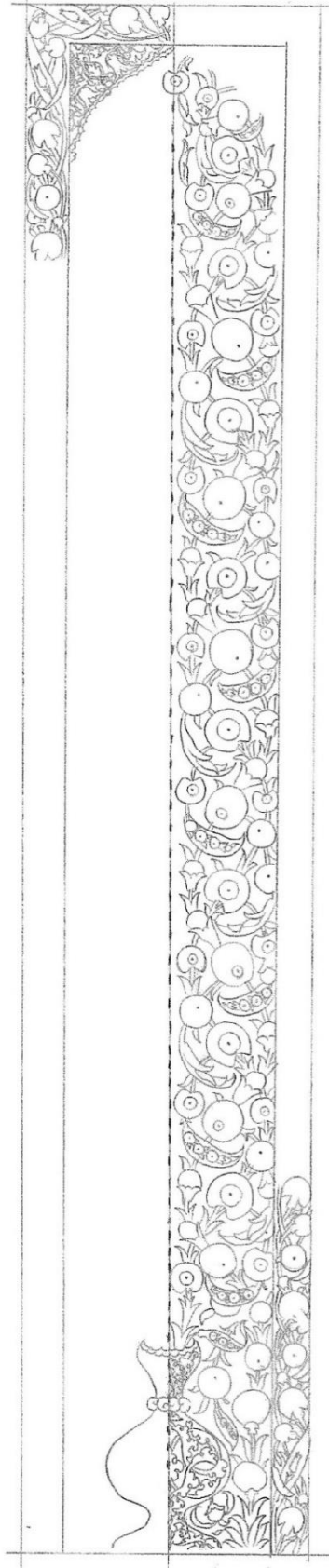
Motif: Hatayi, penç, karanfil, lale, yaprak, rumi, gonca, ortabağ, tepelik, bulut

Renk: Kobalt mavi, turkuaz

Güneydoğu cephesinde yer alan çini panonun birebiri çalışılmış hali hemen yanında sol kısmında yer almaktadır. Bir sıra bordür ile çevrelen panonun bordür zemin kısmı için kobalt kullanılmışken iç kısım zemin rengi beyaz olarak bırakılmıştır. Çini panoda sıraltı tekniği kullanılmış olup şeffaf sır ile sırlaması yapılmıştır. Üst kısım yanlarda yer alan köşebentlerin içi rumi deseni ile doldurulmuş zemin rengi olarak turkuaz kullanılmıştır. Alt kısma çizilen vazonun içi de rumiler ile bezenmiş zemin rengi turkuaza boyanmıştır. Vazonun içinden çıkan yapraklardan desen başlatıldığı gibi yanlarında çizilen yapraklardan çıkan dallarla da kompozisyon kurulumu gerçekleşmiştir. Simetrik olarak tasarlanmış kompozisyonda karo ölçüleri birbiri ile uyuşmamaktadır. Bordür kısmında, köşe dönüşlerinde yer alan motiflerin tam olarak görünmediği bu şekilde panoya tasarlandığı dikkat çekmektedir. Çini pano üzerinde küçük çatlaklar ve derz aralarında boşalmalar gözlemlenmiş olup bunun haricinde panoda çok büyük tahribatlar yoktur. Restorasyon çalışmaları sonrası gerekli alanlar düzeltilerek gerekli tadilatları yapılmıştır. Kalemişi yapılması gereken küçük yerler tamamlanmıştır.



Resim 64: Derz Boşlukları Düzenlenmiş Hali



Çizim 34: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 35: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 36: Bilgisayara Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: C-2

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 72.5x 298 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 65

Motif: Hatayi, penç, yaprak, rumi, karanfil, lale, ortabağ, tepelik, gonca, bahar dalları, bulut

Renk: Kobalt mavi, turkuaz

Güneydoğu cephesinde yer alan çini panoların hepsi yan yana dizilmiş olup aralarına pencereler yerleştirilmiştir. Sıralı tekniğinde çalışılmış panonun üzerine şeffaf sır kullanılmıştır. Kobalt ve turkuaz renkler dengeli bir şekilde kullanılmıştır. En alta yerleştiren vazo her ne kadar tasarımın başlangıç noktası gibi görülse de yanlardan çıkan yapraklar ile kompozisyon oluşturulmuş ve bu kısımdan desen yukarıya doğru ilerletilmiştir. Vazonun içi rumi motifleri ile bezenmiş zemini turkuaz renge boyanmıştır. Ağız kısmından çıkan yapraklar ile bu kısım sonlandırılmıştır. Simetrik çalışılmış bir kompozisyon olan panonun üst kısımlarına köşebentler tasarlanmış içleri rumi deseni ile doldurulmuştur. Zemin rengi olarak yine turkuaz tercih edilmiştir. Panonun etrafı bir sıra bordür ile çevrelenmiş zemin rengi olarak kobalt kullanılmıştır. Restorasyon sonrası derz araları ve görülen küçük çatlaklar harç ile düzeltilerek kapatılmıştır.



Resim 66: Derz Boşlukları Düzenlenmiş Hali

Aynı bölümde yer alan bu benzer çini pano da (Katalog C-3) katalog sistemine dahil edilmiştir

Katalog No: C-3

Dönem: 17. yüzyıl

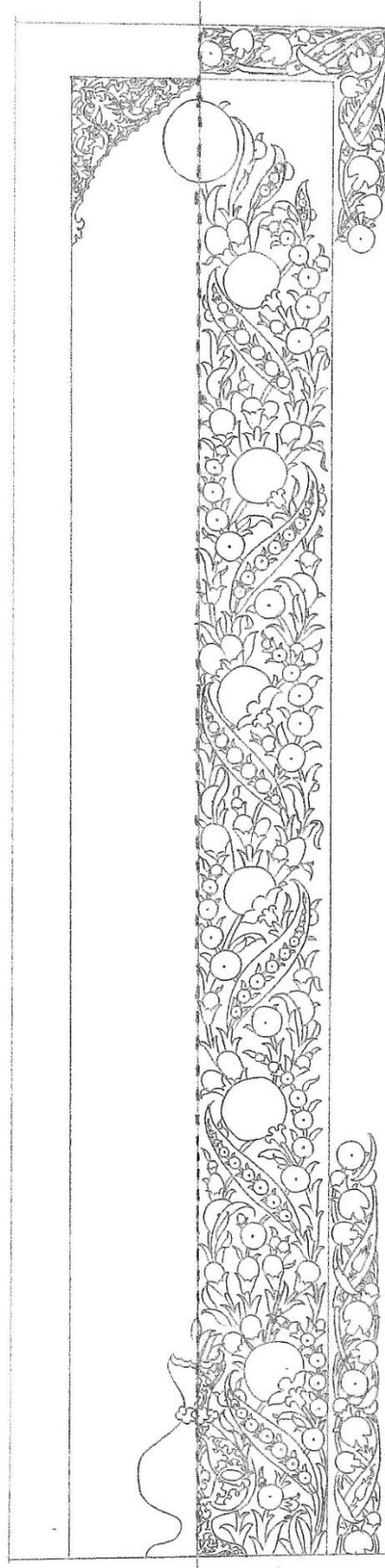
Ebatlar:70.5x 300 cm

Teknik: Sıraltı

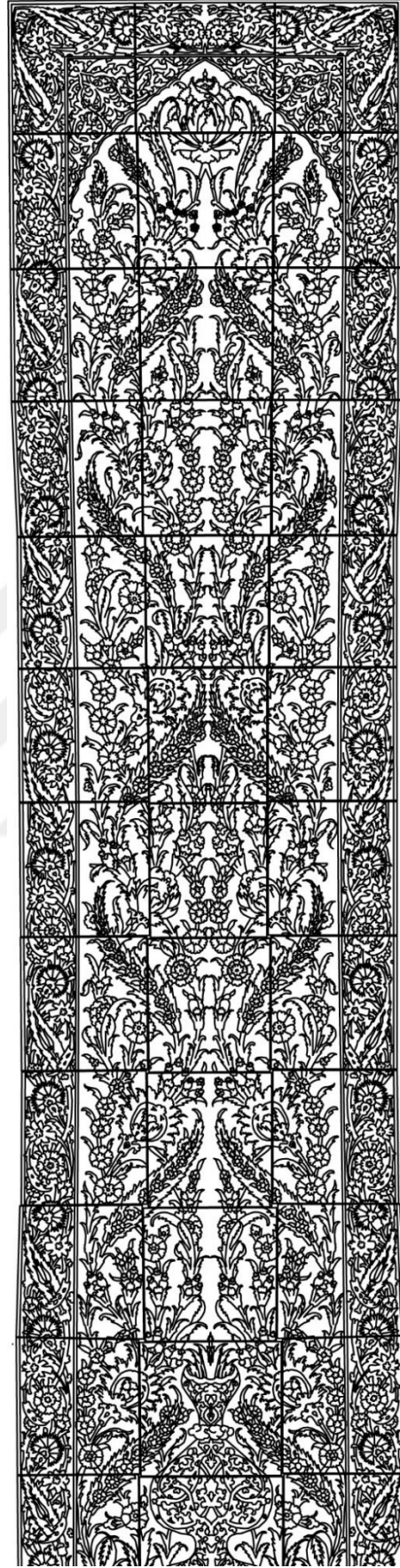
Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 67



Çizim 37: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 38: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 39: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: C-4

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 72.5x 297.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 68

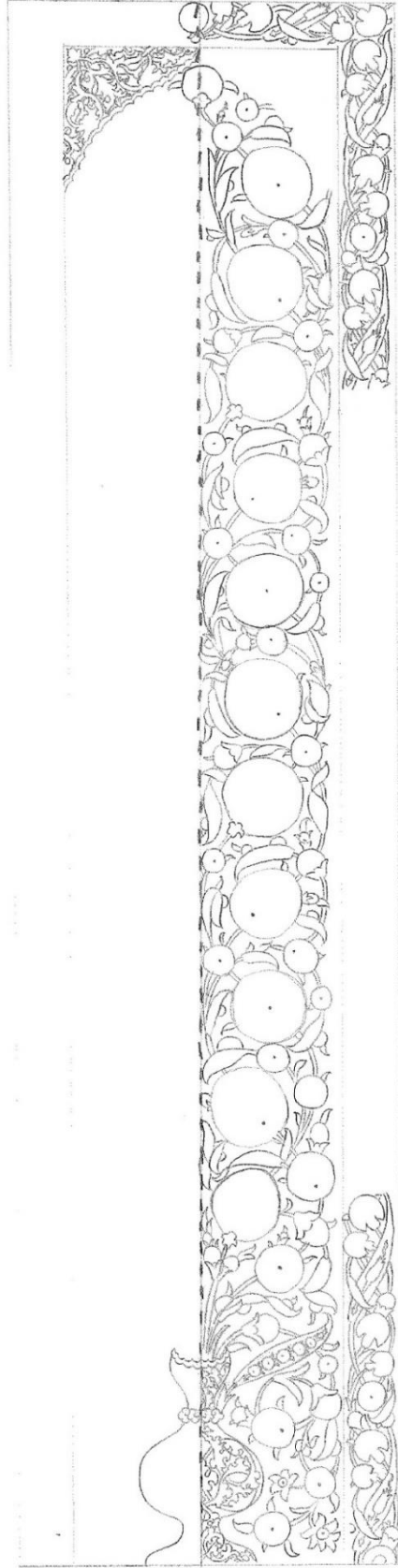
Motif: Karanfil, lale,yaprak, gonca, hatayi, penç, rumi, ortabağ, tepelik,bulut

Renk: Kobalt ve turkuaz

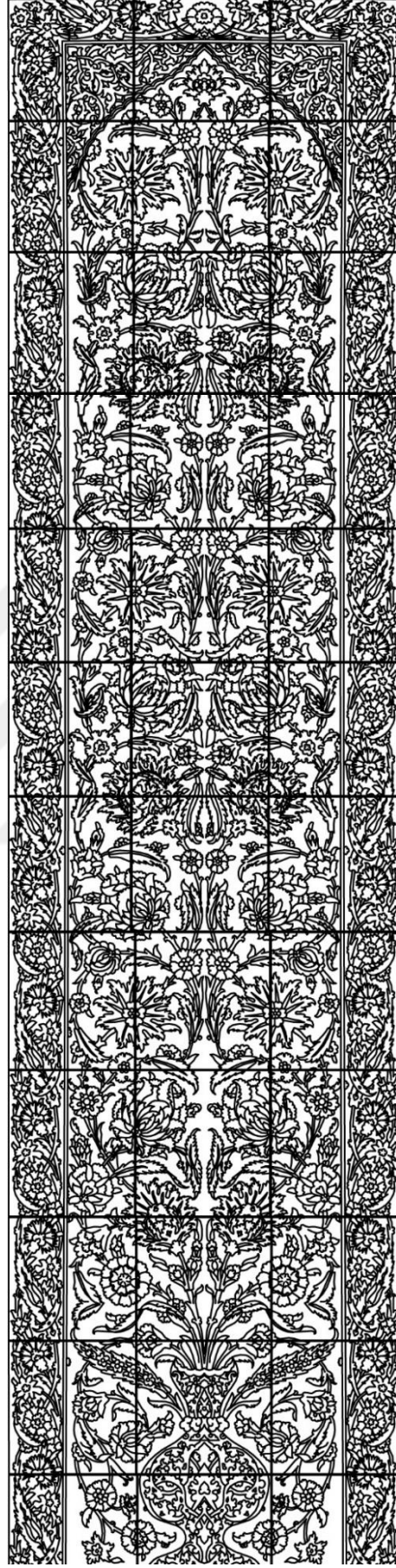
Güneydoğu cephesinde yer alan bu çini pano diğer panolarda olduğu gibi bir sıra bordür ile çevrelenmiştir. Bordür kısmında zemin rengi olarak kobalt kullanılmıştır. Sadece en alt sırada kullanılan bordür panonun diğer bordür kısımları ile uyuşmamaktadır (Resim 69). Farklı ton ve kompozisyona sahip bordürler boş alan doldurulmak için panoya ilave edilmiş gibi bir görüntü vermektedir. Alt kısımda yer alan vazo tasarımının tek başlangıç noktasıdır. Diğer panolarda hem vazodan hem de yapraktan çıkan dallar ile iki yerden kompozisyon yürütülmüş iken bu kompozisyonda teke düşürülmüştür. Vazonun zemin rengi olarak turkuaz kullanılmış iç kısmı rumiler ile doldurulmuştur. Kobalt ve turkuaz renkler yine panoda dengeli dağıtılmıştır. Birebiri çalışılmış diğer aynı çini panoda tam karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Sıraltı tekniği kullanılmış olup şeffaf sır ile sırlanmıştır. Restorasyon sonrası küçük çatlaklar doldurulmuş ve üzerlerine kalemişi tamamlamalar yapılmıştır.



Resim 69 : Alt Sırada Yer Alan Bordürlerin Farklılığı



Çizim 40: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 41: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 42: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: C-5

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 63.5x 295.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 70

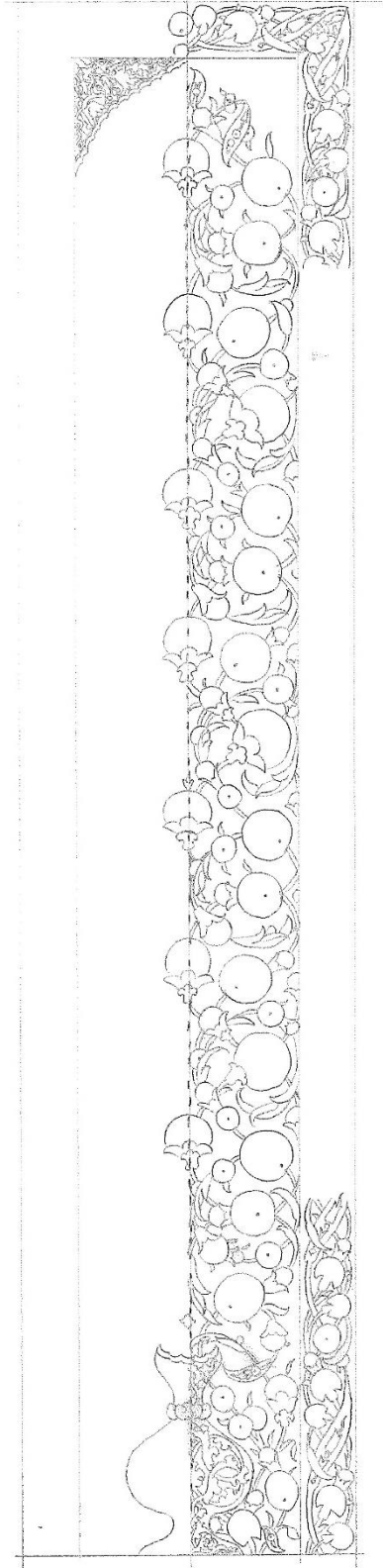
Motif: Hatayi, penç, yaprak, gonca, rumi, ortabağ, tepelik, lale, karanfil, bulut

Renk: Kobalt mavi, turkuaz

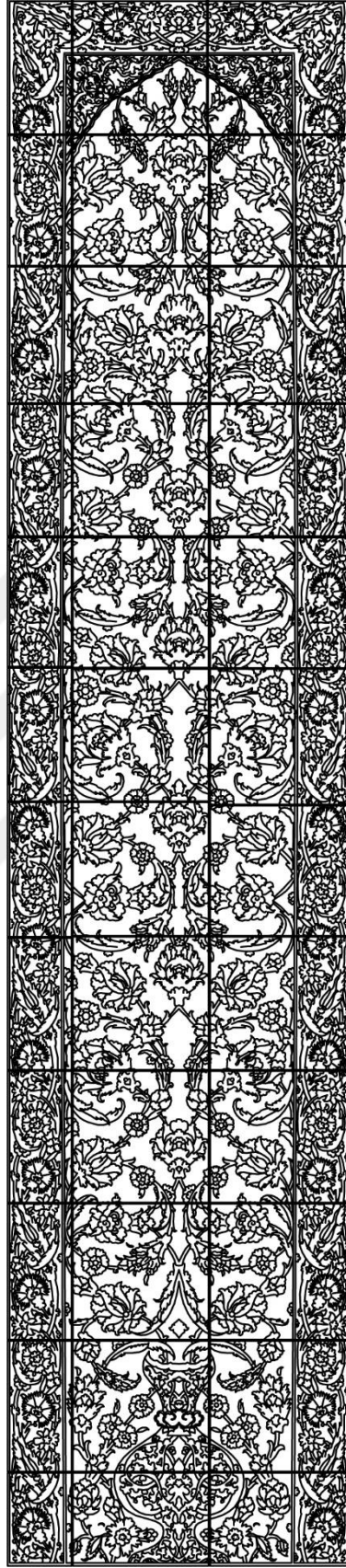
Güneydoğu cephesinde yer alan bu pano, türbenin içinde yer alan diğer panolar gibi bir sıra bordür ile çevrelenmiştir. Bordürde zemin rengi kobalt kullanılmıştır. Simetrik tasarlanmış bir kompozisyon olan pano, üst kısımlarında yer alan köşebentler ile sonlandırılmıştır. Zemin rengi turkuaz boyanan köşebentlerin orta noktasında yer alan kapalı form kısımları ise kobalt olarak boyanmıştır. Alt sırada yer alan vazo her ne kadar desenin başlangıç noktası gibi görünse de vazunun yanlarında yer alan yapraklardan çıkan dallar ile şematik oluşturulmuş ve ilerletilmiştir. Vazonun zemin rengi olarak turkuaz kullanılmış kobalt ve turkuaz renkleri arasında dengeli geçişler yapıldığına dikkat çekilmiştir. Pano üzerinde küçük çatlaklar ve hasarlar gözlemlenmiş, bunlar restorasyon sonrası onarılmıştır. Derz araları temizlenerek yeniden ince harç ile doldurulmuş ve panoda gerekli yerler kalemışı ile tamamlanmıştır. Resimde kutu içine alınan yer kalemışı ile tamamlanan yerlerden bir örnektir. Çini panonun etrafını saran bordür kuşağının yerine alt kısmında farklı bir bordür kullanıldığı göze çarpmaktadır.



Resim 71: Kalemışı Tamamlanmış Kısım



Çizim 43: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 44: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 45: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: C-6

Dönem: 17. Yüzyıl

Ebatlar: 60 x 296.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 72

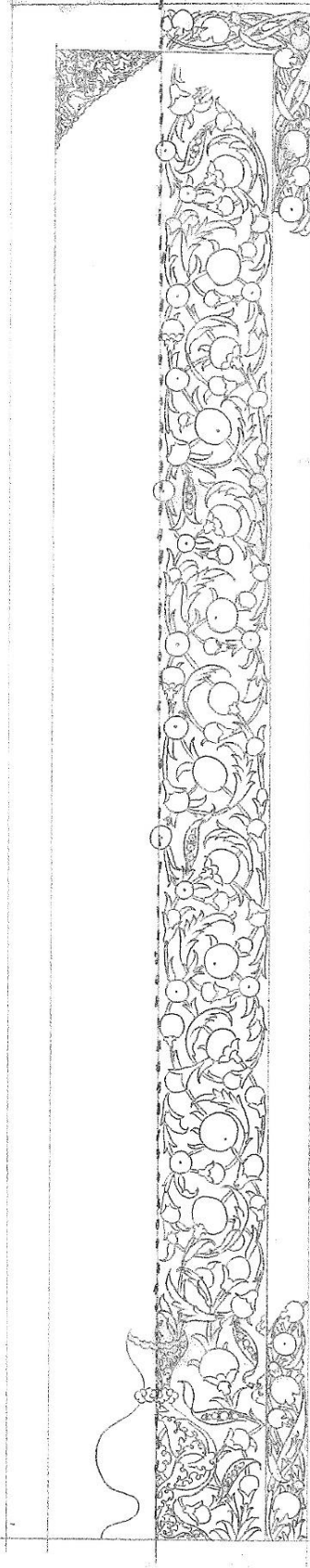
Motif: Hatayi, penç, yaprak, lale, karanfil, gonca, rumi, tepelik, ortabağ, bulut

Renk: Kobalt Mavi, Turkuaz

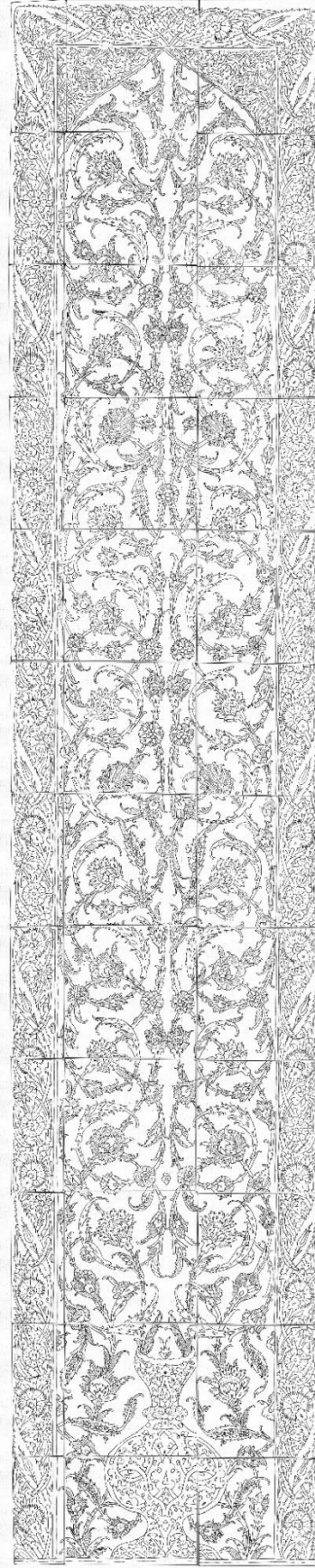
Güneydoğu cephesinde yer alan panoda diğer panolar gibi kobalt ve turkuaz renkleri yine dengeli bir şekilde kullanılmış panonun etrafı bir sıra bordür ile çevrelenmiştir. Zemin rengi olarak kobalt kullanılmıştır. Vazodan ve yanlarında çıkan yapraklardan başlayan kompozisyon dalların S kıvrımlı hareketleri ile ilerlemesini sürdürmüştür. Simetrik bir tasarım olan panonun diğer panolardan çok büyük bir farkı yoktur. Üst kısmında yine köşebentler ile sınırlandırılmış zemin rengi turkuaz ile boyanmıştır. Alt sırasında yer alan bordürler panoyu saran diğer bordür hattından farklıdır. Pano parçalarında ciddi kayıplar olduğu gözlemlenmiş (Resim 70)'de kırmızı ile işaretlenmiş alanların bölümlerin yüzeyinde kararmalar olduğu dikkat çekmiştir. Restorasyon sonrası boş alanlar harç karışımı ile yüzeye sürülmüş düzelterek üzerlerine kalemişi çalışmalar yapılmıştır.



Resim 73: Kalemişi Tamamlanmış Kısımlar



Çizim 46: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 47: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 48: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Benzeri çalışılmış bu çini panoya (Katalog c-7), Güneybatı cephesinde (Katalog D-1) detaylı yer verilmiştir.

Katalog No: C-7

Dönem: 17. yüzyıl

Ebatlar: 60.5x 297 cm

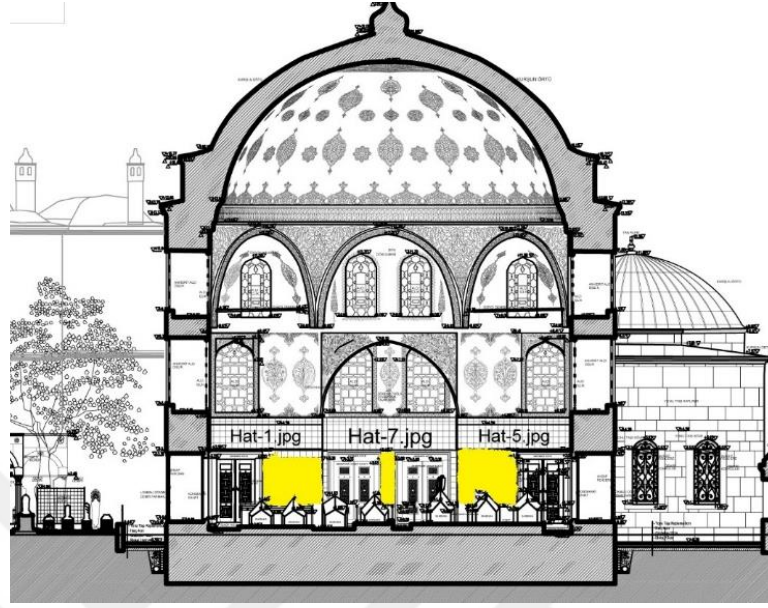
Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneydoğu Cephesi



Resim 74

2.2.1.4 Güneybatı Cephesi Çini Panoları



Çizim 49: Türbenin Kesit Görünüşü

Bu cephede yer alan çini panolar sarı renk ile gösterilmiş beş adet çini pano ele alınmıştır. Dört adet farklı çini pano detaylı çizimler ile anlatılmış; bir adet çini pano benzeri çalışıldığı için sadece görsel olarak katalog listesine eklenmiştir. Karşılıklı paralel iki cephede benzer panolar mevcuttur.

Katalog No: D-1

Dönem: 17. Yüzyıl

Ebatları: 60.5x 297 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneybatı Cephesi



Resim 75

Motif: Hatayi, penç, yaprak karanfil, lale, yaprak, rumi, ortabağ, tepelik, bulut, gonca

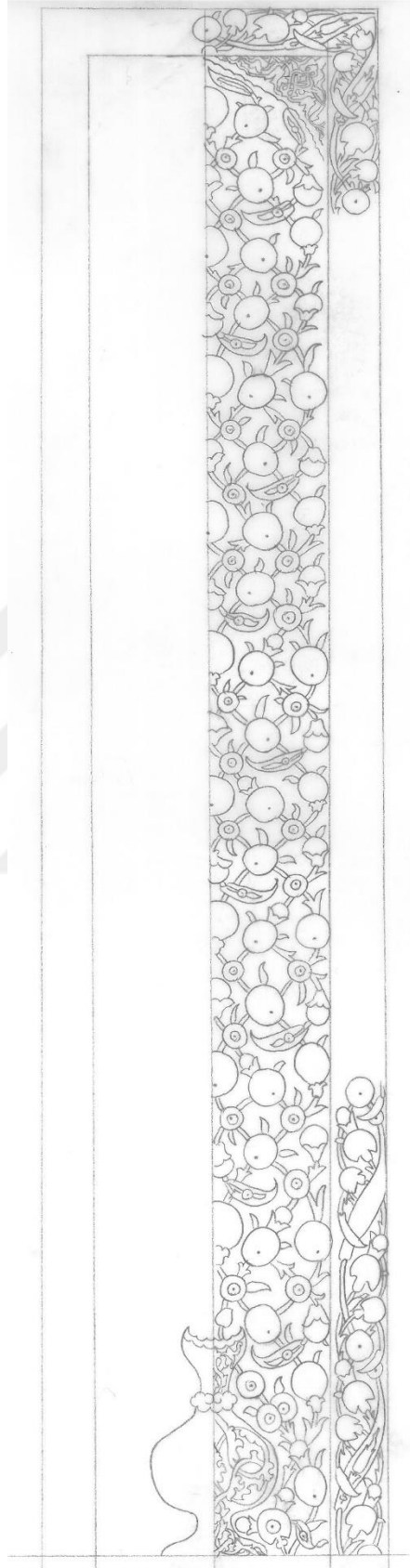
Renk: Kobalt mavi, turkuaz

Güneybatı cephesinde yer alan bu çini pano en çok hasarlı olan panolardan biridir. Diğer panolarda olduğu gibi bir sıra bordür ile çevrelenmiştir ancak üst sol kısımda bordür dağılımı farklı bir pano parçasının yerleştirilmesi ile bozulmuştur. Aynı dönem işçiliklerine benzeseler de kompozisyon olarak çok farklı bir parça yer almaktadır. Üst bölümde yer alan köşebentlerin sol kısım desenine denk gelen yine bu farklı parça desen şematüğünü bozmuş olsa da sağ kısmından köşebentin nasıl olduğu anlaşılmaktadır. Köşebentlerin zemin rengi olarak turkuaz kullanılmış orta kısmında yer alan kapalı formun içi kobalt olarak boyanmıştır. Çini panoda kompozisyon simetrik çalışılmış desenler birbirinin tekrarı niteliğinde devam ettirilmiştir. Kobalt ve turkuaz renkler yine bu panoda da hakimdir. Panoda çini sır kayıpları ve bordür parçalarında kayıplar vardır. Restorasyon sonrası hasarlı yerler tamamlanmış gerekli tadilatlar yapılmıştır. Panoya ait olmayan karo parçası restorasyon sonrasında da yerinde bırakılmıştır. Katalog C-7 numaralı çini pano ile aynı kompozisyona sahiptir.

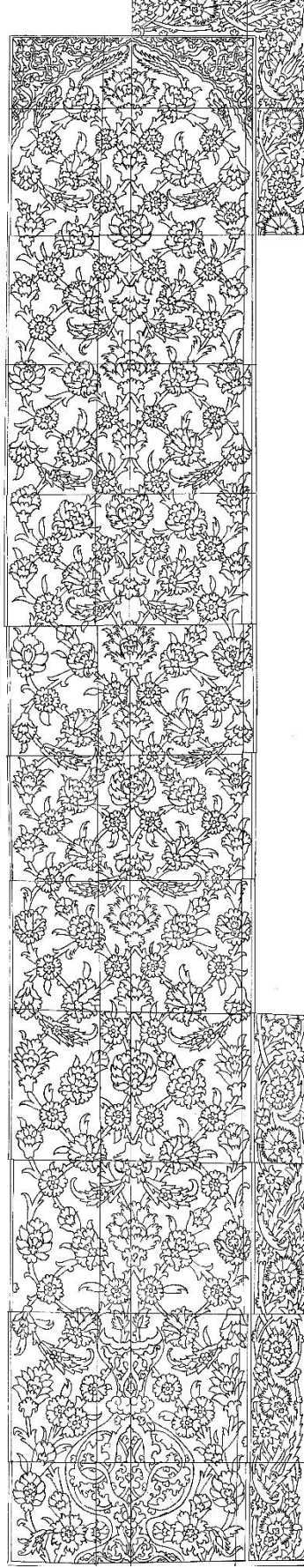


Resim 76: Kalemîşi Tamamlama Sonrası

Birebiri olan bu çini panoda vazo tamamlanmış hali şeklindeki gibidir. Birebir çalışılmış panoda hemen yanında sağ kısmında yer almaktadır.



Çizim 50: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 51: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 52: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: D-2

Dönem: 17 yüzyıl

Ebatları: 91.5x 297 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneybatı Cephesi



Resim 77

Motif: Hatayi, penç, lale, karanfil, yaprak, gonca, rumi, ortabağ, tepelik

Renk: Kobalt, turkuaz

Sıralı tekniğinde çalışmış bu pano güneybatı cephesinde yer almaktadır. Türbenin genelindeki panolara bakıldığında daha küçük ebatlarda motif ve tasarımlar göze çarpıyorken bu panodaki motifler daha büyük ebatlarda çizilmiştir. Çini motiflerinde ana desenler hatayi, penç veya natüralist üslupta çizilen çizimlerin yanında bir yaprak gibi yan motifler varsa genel anlamda küçük çizildiği bilinmektedir. Bu panoda yer alan desenler incelediğinde yaprak boyunun hatayi karanfil ve penç gibi çiçeklerle aynı ebatlarda çizildiği göze çarpmaktadır. Çini tasarımlarında çok görülmeyen bir tasarım olan bu tarz çizimler belki de 17.yüzyıldan sonra bozulmaya başlayan tasarımların habercisi niteliğinde olabilir. Bu panoda bir 16. yüzyıl işçiliği görülmesi de buradaki çizim ve el işçiliği hala iyi sayılabilecek düzeydedir. Panonun etrafı yine bir sıra bordür ile çevrelenmiş olup zemin rengi olarak kobalt kullanılmıştır. Alt kısımda yer alan vazo desenlere göre çok küçük kaldığı için tasarımda kendi gösterememektedir. Yine üst kısımda köşbentler ile sonlandırılan tasarımda zemin rengi turkuaz olarak renklendirilmiştir. Güneybatı cephesinde yer alan çini panoların diğer cephelere göre daha fazla hasarlı olduğu tespit edilmiştir. Kaybolan ya da tahrip olduğu gerekçesiyle yerlerinde olamayan pano parçalarının yerine kalemişi yapılarak, pano çalışmaları tamamlanmıştır. Benzeri çalışılmış diğer pano yine aynı kesitte yer almaktadır.(Resim 78).



Resim 78: Benzeri Diğer Pano

Katalog D-2 numaralı çini pano ile aynı kompozisyona sahiptir. Katalog sisteminde yer alması için benzer olan görseli de paylaşılmıştır.

Katalog No: D-3

Dönem: 17.yüzyıl

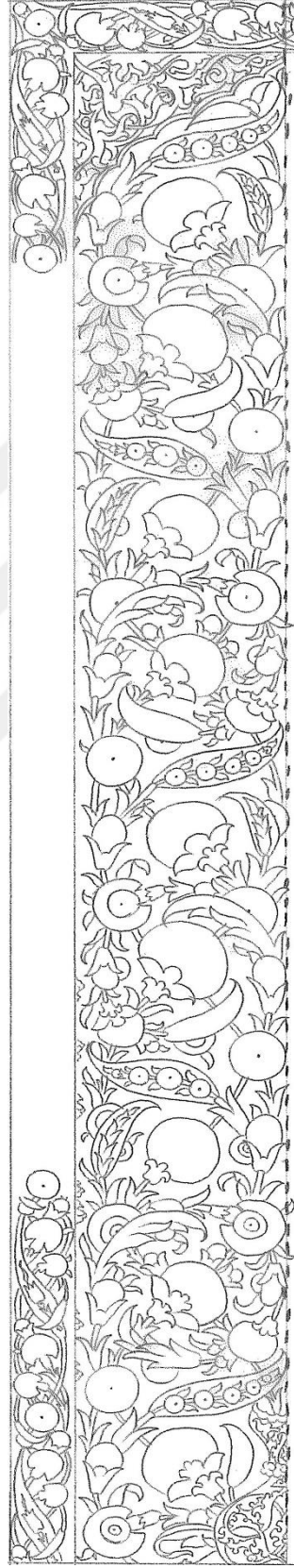
Ebatlar: 91.5x297 cm

Teknik: Sıraltı

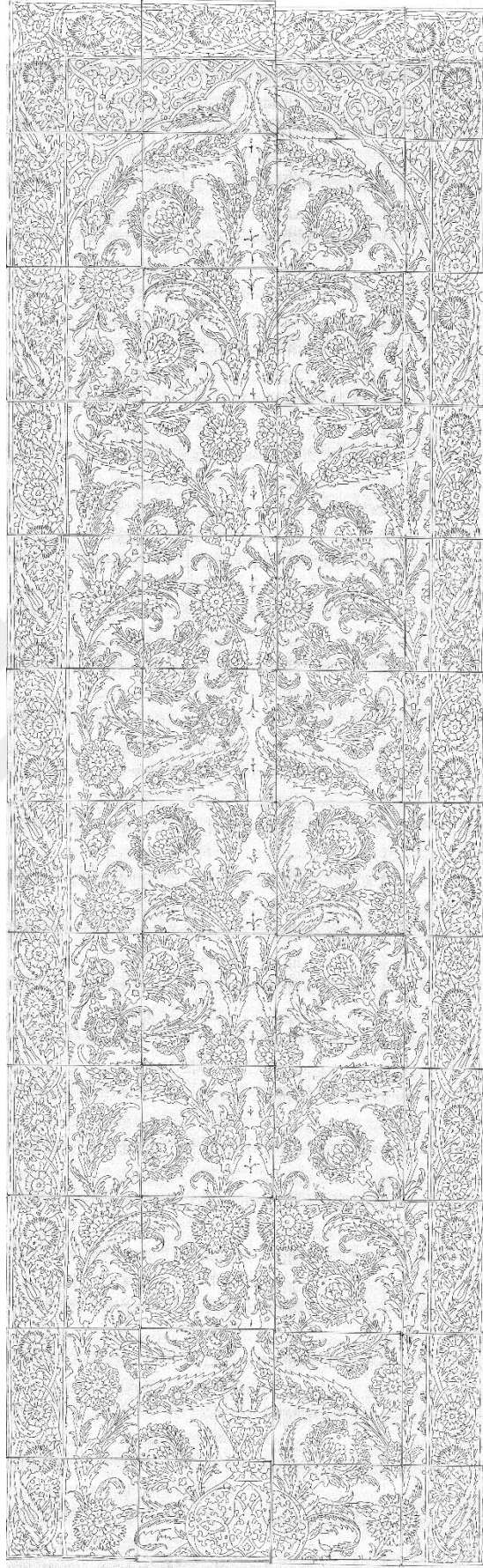
Bulunduğu Yer: Güneybatı Cephesi



Resim 79



Çizim 53: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 54: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 55: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: D-4

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 49x 296.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneybatı Cephesi



Resim 80

Motif: Karanfil, lale, yaprak, hatayi, penç, bahar dalı, menekşe, rumi, tepelik, ortabağ

Renk: Kobalt mavi, firuze

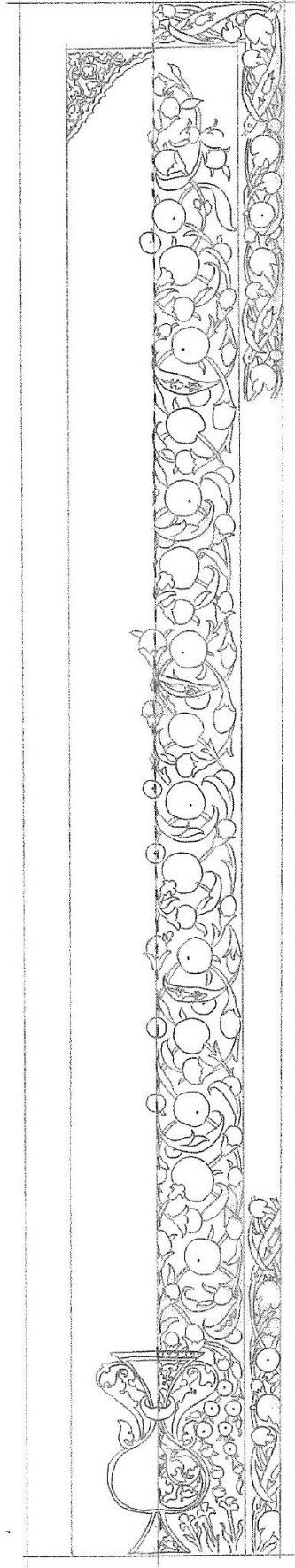
Güneybatı cephesinde bulunan çini pano diğer çini panolar gibi kobalt ve turkuaz renklerinde boyanmış şeffaf sır ile sırlanmıştır. Etrafı bir sıra bordür ile çevrelenmiş panonun alt kısmında yer alan bordürler diğerlerinden farklılık göstermektedir (Resim 81). Yine alt kısımda yer alan vazodan çıkan dallar S kıvrımları çizerek ilerlemiş üst kısımda köşebentler ile sınırlandırılmıştır. Simetrik bir kompozisyon kurulumuna sahip bu çini panoda eksik parçalar olduğu ve panonun tam halinin duvar yüzeyinde olmadığı, desenlerin birbiri ile uyuşmadığı gözlemlenmiştir (Resim 82).



Resim 81: Alt Kısımda Yer Alan Bordürlerin Farklılığı



Resim 82: Motif Uyuşmazlıkları-Eksik Çini Parçaları



Çizim 56: Çini Pano Plan Şeması



Çizim57: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 58: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: D-5

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 60.5x 295 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Güneybatı Cephesi



Resim 83

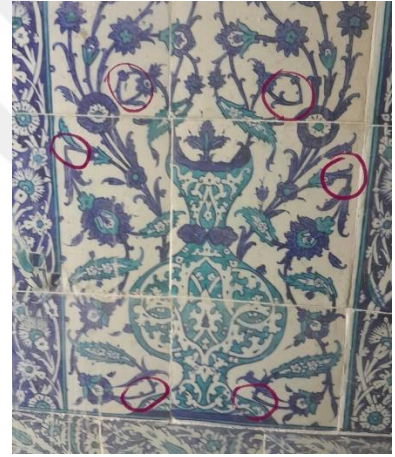
Motifler: Karanfil, lale, yaprak, hatayi, penç, gonca, rumi, ortabağ, tepelik, bulut

Renk: Kobalt mavi, turkuaz

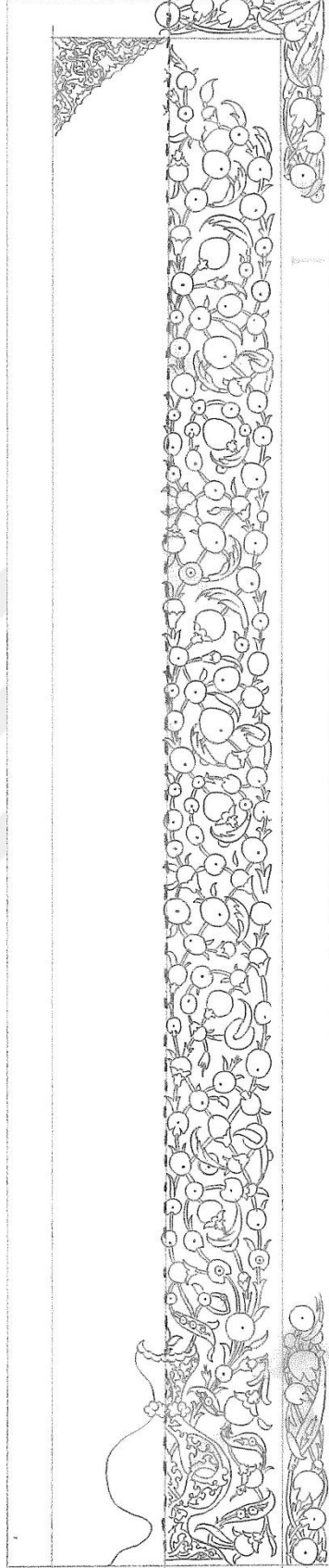
Simetrik bir kompozisyon olan çini panoda desenler küçük formlarda çizilmiştir. Genellikle 16.yüzyıl saz yolu üslubunda görülen kırık dallar, birbiri içinden geçen yapraklar gibi tasarımların bu çini panoda da kullanıldığı gözlemlenmiştir (Resim 84-85). Klasik üslubun iççiliğini yansıtmasa da iyi sayılabilecek düzeyde bir kompozisyonudur. Kobalt ve turkuaz renkleri kullanılmış ana zemin beyaz bırakılmıştır. Panonun etrafını çevreleyen bordürün zemini ise kobalttır. Alt sırada yer alan vazodan çıkan dallar hem ağız kısmından hem de vazonun yanlarından çıkarak tasarımı oluşturmuştur. Panonun üst orta kısımlarında boş alanları doldurma amaçlı küçük ebatlarda kapalı formlar kullanıldığı dikkat çekmektedir. İçleri turkuaz olarak boyanmıştır. Çini pano yüzeyinde kararmalar ve çatlaklar olduğu görülmüş, restorasyon sonrası pano üzerinde gerekli onarımlar yapılmıştır.



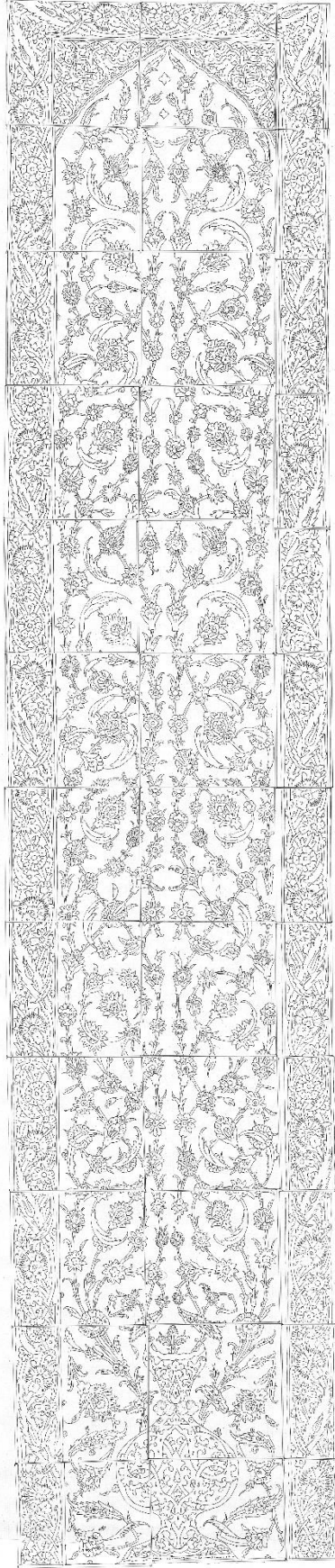
Resim 84: Kalemîşi Tamamlama



Resim 85: Kalemîşi Tamamlama



Çizim 59: Çini Pano Plan Şeması

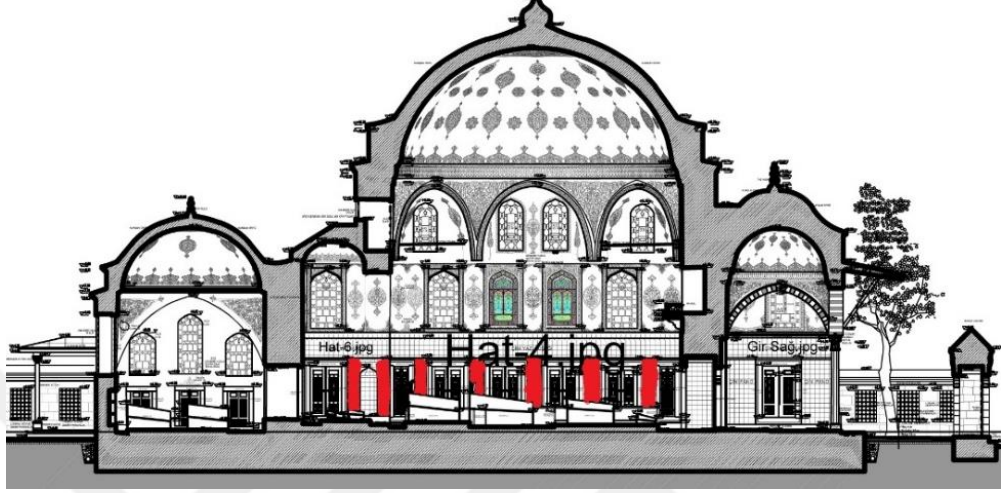


Çizim 60: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 61 : Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

2.2.1.5. Kuzeybatı Cephesi Çini Panoları



Çizim 62: Türbenin Kesit Görünüşü

Bu kesitte yer alan çini panolar kırmızı renk ile gösterilmiştir. Her bir çini panonun arası pencere bölmeleri ile ayrılmıştır. Pano ölçüleri (en-boy) arasında çok büyük farklar gözlemlenmemiştir. Birebiri çalışılan çoğu pano Güneydoğu cephesi ve Kuzeybatı cephesinde karşılıklı olarak konumlanmıştır. Sadece renk olarak küçük farklıklar gözlemlenen bazı panoların kompozisyon şematiği aynıdır. Güneybatı cephesinde yer alan hasarlı çini panolar gibi fazla tahrip olmuş panolar bu kesitte yoktur. Benzerleri olan panolar katalog sistemine dahil edilmiş sadece görsel olarak paylaşılmıştır.

Benzeri çalışılmış bu çini panoya Güneydoğu cephesinde (Katalog C-5) detaylı olarak yer verilmiştir.

Katalog No: E-1

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatlar: 63.5x295.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim 86

Benzeri çalışılmış bu çini panoya Güneydoğu cephesinde(Katalog C-6) detaylı olarak yer verilmiştir.

Katalog No: E-2

Dönem: 17. yüzyıl

Ebatlar: 59.5x 298.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim:87

Benzeri çalışılmış bu ini panoya Güneydoğu cephesinde (Katalog C-4)detaylı olarak yer verilmiştir.

Katalog No: E-3

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatlar:72.5x295 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim:88

Katalog No: E-4

Dönem: 17.yüzyıl

Ebatları: 60.5x 295 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim 89

Motif: Hatayi, penç, yaprak, karanfil, lale, gonca, rumi, bulut, tepelik,ortabağ

Renk: Kobalt, turkuaz

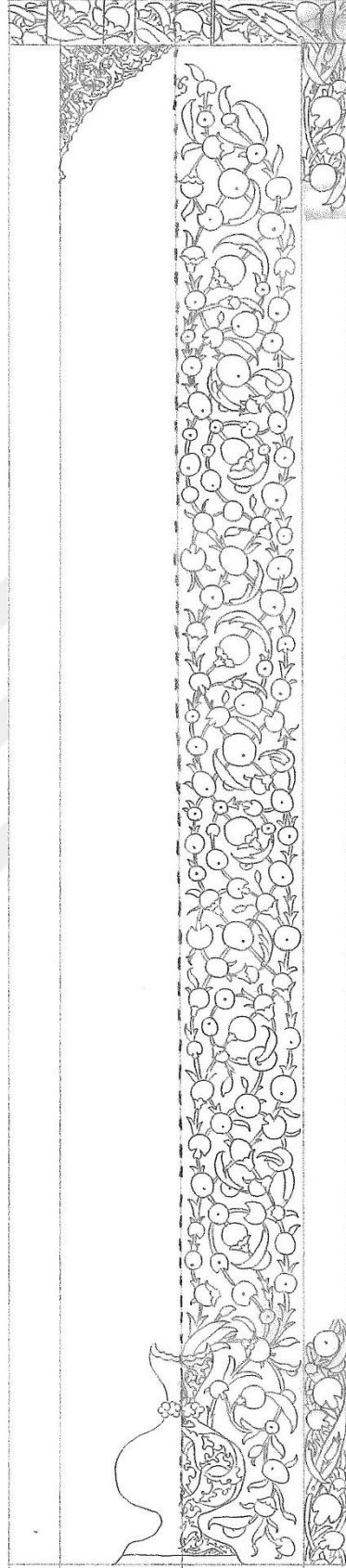
Kuzeybatı cephesinde yer alan bu pano hatayi üsluplu bir kompozisyondan oluşmuş ana zemin beyaz olarak bırakılmıştır. Desenler küçük ebatlarda tasarlanarak çizilmiştir. Alt sırada yer alan vazonun ağız kısmından ve kenarlarından çıkan dallar ile ana şema oluşturulmuştur. Vazonun iç kısmı rumiler ile bezenmiş zemin rengi turkuaz olarak boyanmıştır. Rumilerin içinde mavi küçük bezemeler mevcuttur. Panonun etrafını çevreleyen bordürün içi yarı stilize çiçeklerle tasarlanmış kıvrımlı dallarla kompozisyonun şematiği oluşturulmuştur. Zemin rengi kobalt mavi olarak renklendirilmiştir. Üst kısımda yer alan deseni sonlandıran köşebentlerin içleri yine rumi bezemelidir. Tahrirler kobalt ile çekilmiştir. Panonun etrafını saran bordürlerin üst ve alt kısımlarında farklı bordür parçaları olduğu dikkat çekmektedir (Resim 90-91). Çini yüzeyinde ve derz aralarında kararmalar, deformasyonlar ve küçük çatlaklar olduğu gözlemlenmiştir Düz yeşil renkli çini mihrabın yanında bulunan bu panoda hasarlı yerler kalemşi fırça çalışmaları ile tamamlanmış gerekli yerler onarılmıştır. Derz araları ince harç ile yeniden doldurulmuştur.Restorasyon sonrası bordürlerde görülen farklı parçalar değiştirilmemiş olduğu gibi bırakılmıştır.



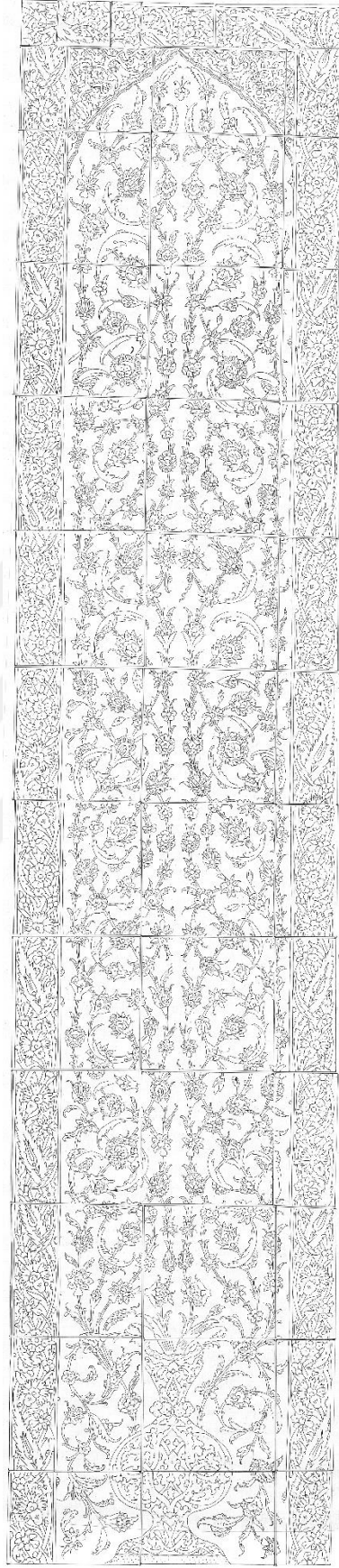
Resim 90: Bordür Uyuşmazlıkları



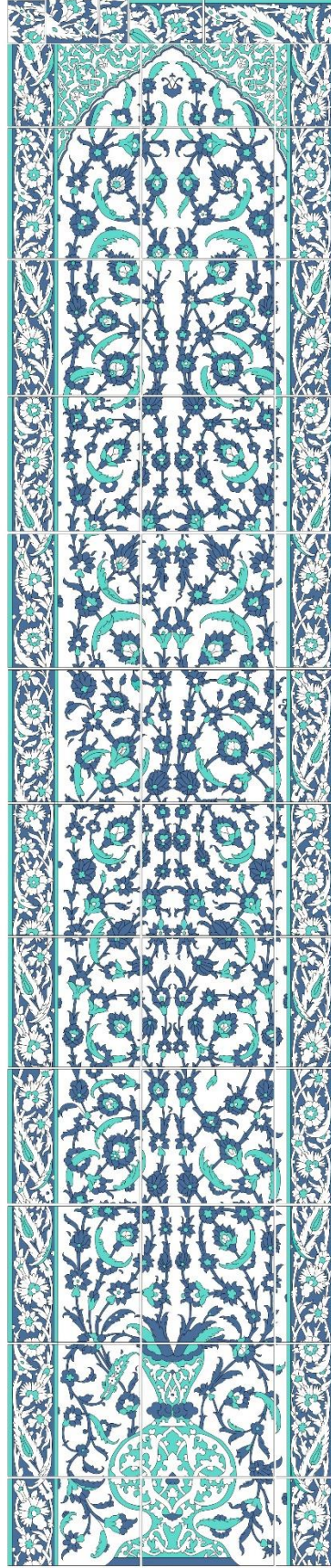
Resim 91: Bordür Uyuşmazlıkları



Çizim 63: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 64: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 65: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No:E-5

Dönem: 17. yüzyıl

Ebatlar: 60.5x 299 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim 92

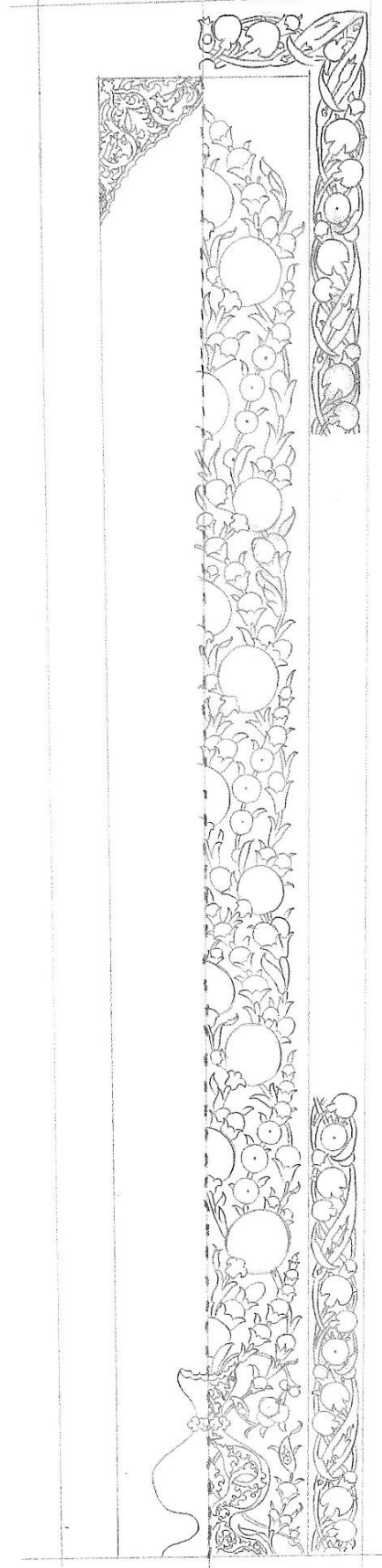
Motif: Hatayi, penç, yaprak, lale, karanfil, gonca, bahar dalı, rumi, tepelik, ortabağ

Renk: Kobalt, turkuaz

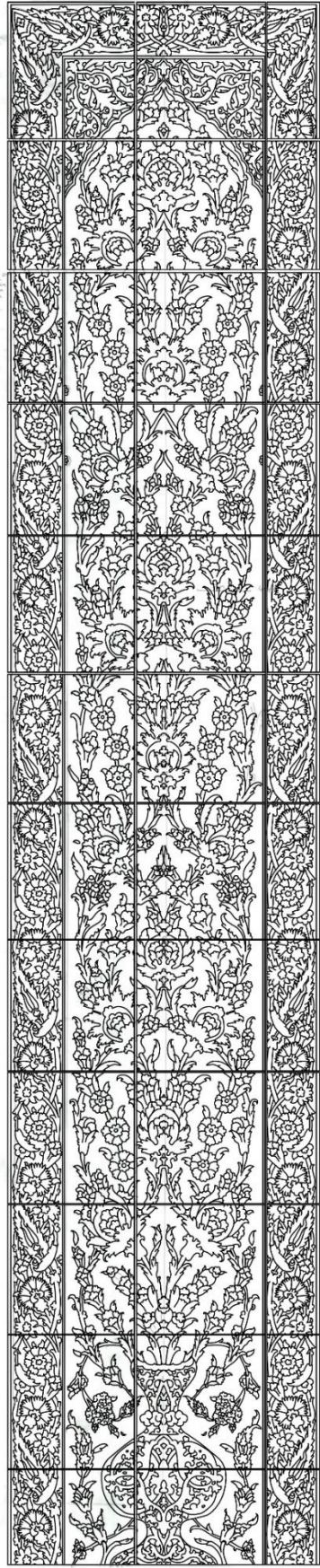
Vazonun içinden çıkan dallar ile ana şemayı oluşturan kompozisyon büyük ebatlardaki hatayi çiçeklerinin S kıvrımlar çizerek ilerlemesi ile tasarlanmıştır. Simetrik çalışılmış bir panodur. Kobalt ve turkuaz renklerin kullanıldığı desenlerde ana şemanın zemini beyaz bırakılmıştır. Panonun etrafı bir sıra bordür ile çevrelenmiş yarı stilize motifler kullanılmıştır. Zemin rengi kobalt olarak boyanmıştır. Üst kısımda köşebent ile sınırlandırılan alanın içi rumiler ile bezenmiştir. Aynı şekilde alt sırada yer alan vazonun içide rumi ile tasarlanmıştır. Rumilerin içinde küçük mavi bezemeler mevcuttur. Pano parçalarında eksiklikler olduğu gözlenmiştir. Diğer panolara göre hasar oranı ve yüzey üzerinde kararmalar daha az orandadır. Restorasyon sonrası kalemşi yapılarak tamamlanan alanda boyanın kalktığı ve desenlerin kaybolduğu gözlemlenmiştir. Bordür yerlerine ise yeni parçalar eklenerek boş alanlar doldurulmuştur (Resim93).



Resim 93: Tamamlama Yapılan Alandaki Bozulma



Çizim 66: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 67: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 68: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

Katalog No: E-6

Dönem: 17. yüzyıl

Ebatlar:72.5x 296.5 cm

Teknik: Sıraltı

Bulunduğu Yer: Kuzeybatı Cephesi



Resim 94

Motif: Hatayi, penç,yaprak, lale, karanfil, rumi, ortabağ, tepelik, gonca

Renk: Kobalt, Turkuaz

Kuzeybatı cephesinde yer alan panonun birebiri çalışılmış diğer panosuda aynı kesitte yer almaktadır. Çok küçük detaylar ile birkaç motifi değişen panonun kanaviçe, autocad ve photosop gibi çizim aşamaları diğer pano üzerinden yapılmıştır. Genel kompozisyonun görülmesi açısından tam hali olan (E-6)'deki fotoğraf kullanılmıştır. Vazonun içinden ve yanlarından çıkan dallar ile oluşan kompozisyonda yapraklar S kıvrımları çizerek ilerlemiştir. Simetrik bir tasarım olan panoda kobalt ve turkuaz renkleri kullanılmıştır. Panonun etrafı bir sıra bordür ile çevrelenmiştir. Zemin rengi kobalt olarak boyanmıştır. Alt sırada yer alan vazonun içi rumiler ile bezenmiş zemin rengi için turkuaz kullanılmıştır. Üst kısım köşebentler ile sınırlandırılmış içleri rumiler ile tasarlanmıştır. Altta yer alan fotoğraflarda diğer panodan farklı olarak çizilen bölmelerden paylaşım yapılmıştır.



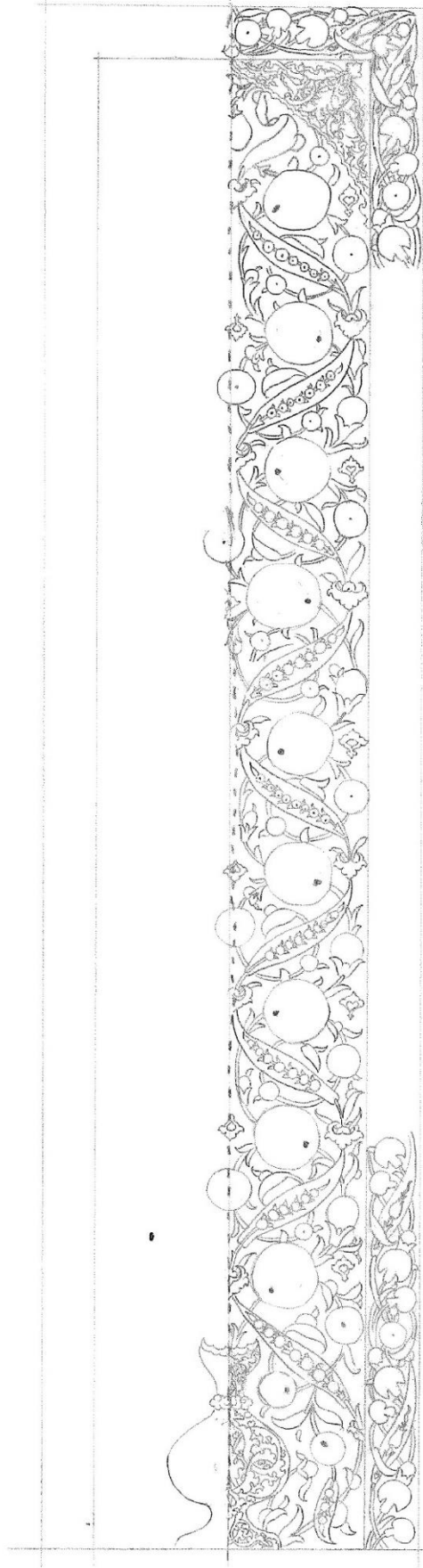
Resim 95: Benzer Diğer Pano Üst Kısım



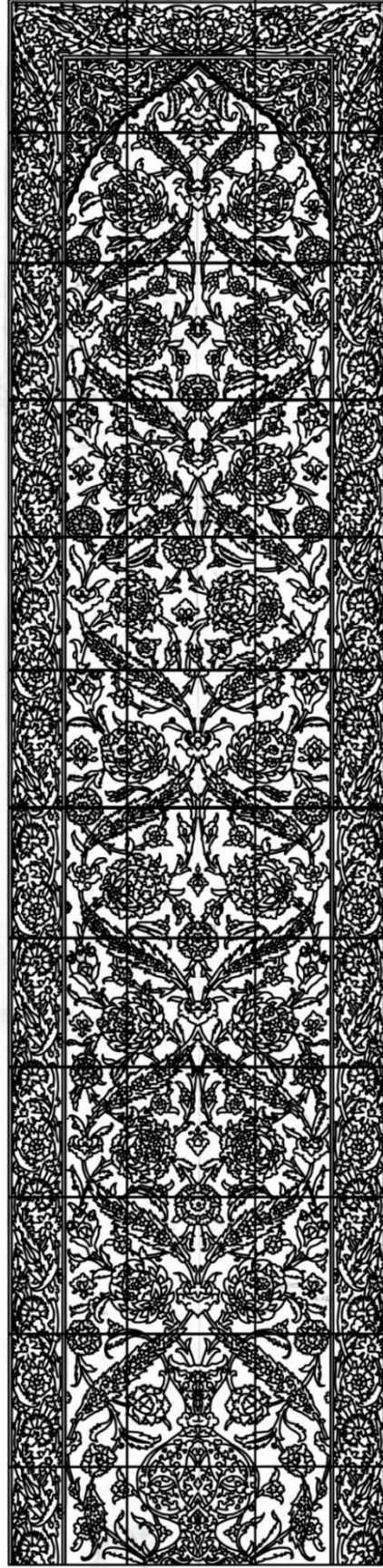
Resim 96: Benzer Diğer Pano Alt Kısım



Resim 97: Benzer Diğer Pano



Çizim 69: Çini Pano Plan Şeması



Çizim 70: Bilgisayar Ortamında Çizilen Çini Pano



Çizim 71: Bilgisayar Ortamında Boyanan Çini Pano

BÖLÜM 3: UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Tez kapsamında ele alınan Hatice Turhan Sultan Türbesi Çini panoları ile ilgili gerekli bilgiler verildikten sonra bu panolardan bazıları uygulamaya dönüştürülmüştür. Birkaç çalışmaya kompozisyon anlamında birebirleri uygulanmışken bazılarına da yorumlar katılarak çalışılmıştır. Renk ve motif konusunda çok fazla değişikliklere gidilmese de form açısından farklı uyarlamalar yapılmıştır.

Uygulama çalışmaları sırasında geçirilen aşamalar aşağıda verildiği gibidir.

Oluşturulan desen aydınır kağıdına geçirilir.

Bitmiş desen iğnelenir.

İğnelenen desen kömür tozu ile uygulanacak forma basılır.

Aktarılan desen kontür boyası ile tahrirlenir.

Tahrirlenen desen özel çini boya ile boyanır.

Boyama işlemi biten objeler sırlanır ve fırına yerleştirilerek pişirilir.

3.1. Uygulama Çalışması 1

Hatice Turhan Sultan Türbesinde bulunan çini panolarının çoğu 3 m boylarına yakındır. Çalışmalardan birincisi birebir olarak çalışılmış çini panolardandır. Hatayi, penç, yaprak, rumi gibi motiflerin ağırlıkta kullanıldığı bir çalışmadır. Yarı yarıya ölçeklendirme yapılarak çizilen desenlerde renk kullanımına aynı şekilde uyulmuştur. Çalışmanın ebadı 25x140cm.' dir. 25x20cm.'lik 7 karodan oluşmaktadır.



Resim 98:Desenin eskiz kağıdına geçirilme aşaması



Resim 99: İğneleme işlemi



Resim 100: Kömürleme işlemi



Resim 101: Kontürleme Çalışması



Resim 102: Boyama Çalışması



Resim 103:Fırınlanmış Hali.

3.2. Uygulama Çalışması 2

İkinci uygulama çalışması da türbede yer alan çini panolardan birinin kompozisyon olarak birebir çalışılmış halidir. 25x 140 cm ebatlarındaki pano 20x25 cm olan yedi tane karodan oluşmaktadır. Renk tonlamalarına ve motiflere bağlı kalınarak çalışma tamamlanmıştır.



Resim 104: Desenin eskiz kağıdına geçirilme aşaması



Resim 105:İğneleme işlemi



Resim 106:Kömürleme İşlemi



Resim 107: Kontürleme İşlemi



Resim 108: Boyama çalışması



Resim 109:Fırınlanmış Hali

3.3. Uygulama Çalışması 3

Üçüncü uygulama türbede bulunan çini panoların tabak formlarına göre yorumlanarak çalışılması şeklinde olmuştur. Motiflerden bir kısmı değiştirilerek tasarlanmış, pano renklerine bağlı kalınmıştır. 30cm'lik tabak formu kullanılmıştır.



Resim 110: Desen çizim aşaması



Resim 111: Kömürleme İşlemi



Resim 112: Kontürleme Çalışması



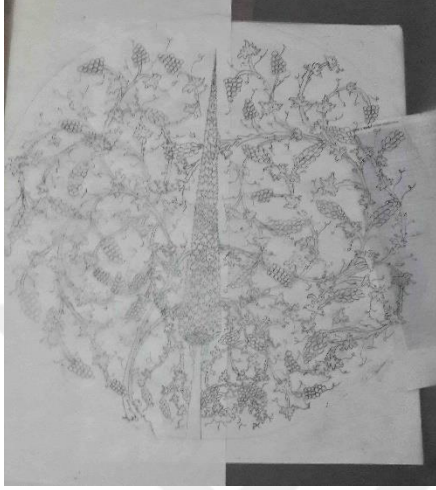
Resim 113: Boyama Çalışması



Resim 114:Fırınlanmış Hali

3.4. Uygulama Çalışması 4

Dördüncü çalışmada türbede bulunan çini panoların tabak formlarına göre yorumlanarak çalışılması şeklinde olmuştur. Pano renklerine bağlı kalınmış turkuaz ve mavi tonlar ile tabak boyaması yapılmıştır. 40cm'lik tabak formu kullanılmıştır.



Resim 115: Desen Çizimi



Resim 116: Kömürleme İşlemi



Resim 117: Kontürlleme Çalışması



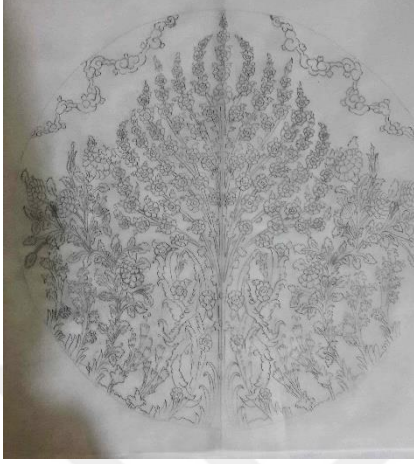
Resim 118: Boyama Çalışması



Resim 119: Fırınlanmış Hali

3.5. Uygulama Çalışması 5

Beşinci çalışmada türbede bulunan çini panoların tabak formlarına göre yorumlanarak çalışılması şeklinde olmuştur. Turkuaz, mavi ve kahverengi renkler kullanılarak pano renklerine bağlı kalınmıştır. 30cm'lik tabak formu kullanılmıştır.



Resim 120: Desen çizimi



Resim 121: Kömürleme İşlemi



Resim 122: Kontürlleme Çalışması



Resim 123: Boyama Çalışması



Resim 124: Fırınlanmış Hali

BÖLÜM 4: KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Hatice Turhan Sultan Türbesi, Eminönü Yeni Cami ve Hünkar Kasrı ile bir bütün olarak ele alınması gereken bir kompleks içindedir. Söz konusu iki yapının inşası birlikte devam etmiş ve 1663 yılında bitirilmiştir. Doğaldır ki uygulanan çini programı benzerlikler göstermektedir. XVII. yüzyıl çini sanatının en karakteristik örneklerinin görülebildiği yapıların tezyinatındaki tasarımların uygulamalarının İznik atölyelerinde gerçekleştirildiği bilinmektedir. XVI. yüzyıla tarihlenen en güzel çini örneklerinin üretildiği bu merkezdeki üretimde XVII. yüzyıl itibari ile işçilikler ile ilgili sıkıntıların baş gösterdiği, Hatice Turhan Sultan Türbesi çinilerindeki renk bozulmaları ve akmalarından gözlemlenmektedir.

Türbe içindeki çini panolar incelediğinde, tüm panolarda genel olarak kobalt mavi, turkuaz ve firuze tonlarının kullanılmış olduğu görülmektedir. Sadece kuzeydoğu cephesinde yer alan iki adet panonun köşebent kısımlarının zeminlerinde kırmızı renk kullanılmıştır (Resim35, 38). XVI. yüzyıla damgasını vurmuş olan domates kırmızısı bu dönem panolarında yaklaşık kırk yıl kadar hakimiyetini sürdürmüştür. Hatice Turhan Sultan Türbesinde bu rengin kullanılmış olması tonlarda değişimler olmuş olsa bile kırmızı rengin kullanıma devam edildiğinin göstergesidir. Türbenin panolarında, turkuaz yoğunlukla kullanılan bir renktir. Bu rengin panolar üzerinde farklı tonlarda görülmesi, fırınlanmadaki ısı hatalarından kaynaklanan ve yanmayla oluşan örneğin, rengin yeşile dönmesi gibi farklılıklara neden olur (Resim32). Panoların tamamında zemin rengi beyaz bırakılmış, sıraltı tekniği uygulanmış ve şeffaf sır kullanılmıştır. Çekilen tahrirlerin hepsinde kobalt rengini görmek mümkündür.

Her çini panonun etrafını saran bir bordür hattı tasarlanmıştır. Bazı panolarda bu sayı üç çıkmıştır.(Resim 29, 32, 35, 38, 39, 44) Bir sıra bordür dönülen kompozisyonlarda zemin rengi olarak kobalt kullanılmış; üç bordürlü panolarda sırasıyla zemin rengi kobalt, turkuaz, kobalt şeklinde uygulanmıştır. Hemen hemen tüm tek bordürlü panolarda aynı tasarımların kullanıldığı, yarı stilize çiçekler, yapraklar ve kıvrımlı dallar kullanılarak oluşturulmuş kompozisyonların uygulandığı görülmektedir. Üç sıra bordürde ise bu kompozisyondan ziyade bulut, rumi ve hatayi motifleri kullanılmış; aynı zamanda içleri küçük çiçeklerle bezeli üç tane farklı formda şemse motifi bordür şeması içinde yer almıştır.

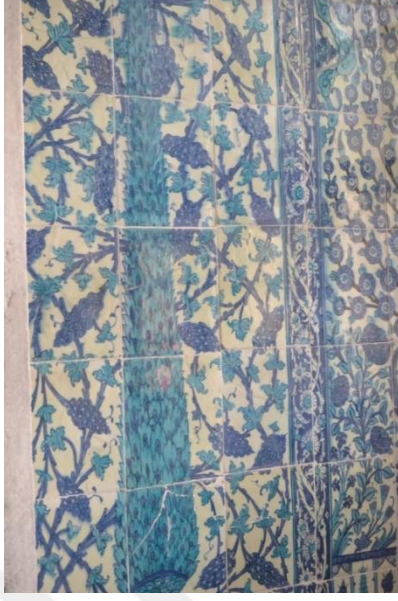
Çini panoların hepsi ½ simetrik çalışılmış; panoların ana şemasında ağırlıklı olarak hatayı, penç ve yaprak motifleri kullanılmış; bunları kıvrımlı, spiral dallar takip etmiştir. Her panonun alt noktasına bir vazo yerleştirilmiş buradan ve yanlarından çıkan kökler ile kompozisyon şematiği kurulmuştur. Bu vazoların içlerine rumi desenleri çizilmiş zemin rengi turkuaza boyanmıştır. Her panonun üzerinde ana sahayı sınırlandıran köşebentler kullanılmış; iç kısımları rumiler ile bezenmiş; hemen hemen hepsinde zemin rengi olarak turkuaz kullanılmıştır.

Kuzeydoğu cephesinde yer alan panoların tasarım şematiği türbe içindeki panolardan biraz daha farklıdır. Ana sahayı saran işlemeli rumi (içlerinde bahar dalı olan) motifleri tüm alanı dolaşırken hatayili dallar spiral çizerek boş kalan alanları doldurmuştur. Orta kısımda yer alan şemse motifinin içi rumiler ile doldurulmuş üst kısımlar yine köşebentler ile sınırlandırılmıştır. Türbe içinde giriş kısmının iki tarafında yer alan pano örneklerinde şemse içinde rumi motiflerinin kullanılmadığı, natüralist üslupta çiçeklerle bezendiği gözlemlenmiştir.

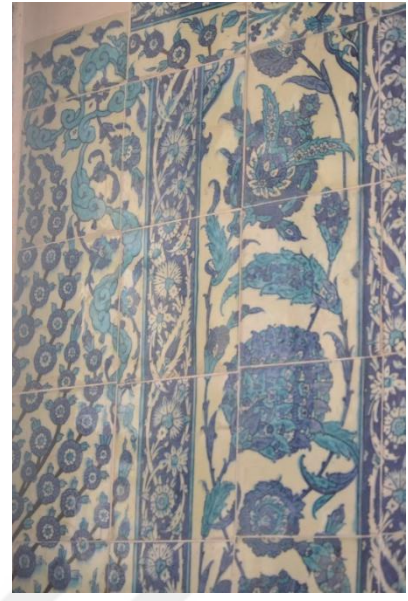
Kuzeydoğu cephesindeki bazı panolarda hatayı grubu çiçekler yerine yarı stilize çiçeklerin kullanıldığı, bahar dalları, güller, servi ağacı ve üzüm gibi tasarımların olduğu dikkati çekmektedir. Bu panoların bir duvar yüzeyinde yan yana yerleştirildikleri, bordürlerinin ortak olduğu ve bunun da diğer cephelere göre farklı bir görüntü yarattığı görülmektedir (Resim125-126-127). Bu çalışma kapsamında ele alınacak ve değerlendirilecek Topkapı Sarayında ki XVII. yüzyıl panoları, Yeni Cami ve Hünkar Kasrı panolarında da bu tarz bir yüzey düzenlemesi görülmemektedir. 2007 yılında bu panolar arasında bulunan otuz adet pano parçası bir grup bahar dallı ve servi ağaçlı uygulama ve üç adet ulama çini karo çalınmıştır. Bu çini panolar daha sonrasında bulunup getirilmiş olsa da türbe içinde yine de eksik karo parçalarının olduğu çini panolarındaki eksik kısımlardan anlaşılmaktadır.

Hatice Turhan Sultan Türbesi panolarının bir kısmının tasarım boyutunda benzerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu benzerlikler tez kapsamında ele alınmıştır.

Bunun yanı sıra, panolarda kullanılan motifler sınıflandırılarak, bir tablo oluşturulmuş ve detay çizimlerle yine bu bölümde değerlendirmeye dahil edilmiştir. Bu değerlendirme ile panolarda kaç farklı motif kullanıldığı, bir düzen dahilinde gösterilmek istenmiştir.



Resim 125:Ortak Bordürlü Panolar



Resim 126:Ortak Bordürlü Panolar



Resim 127: Ortak Bordürlü Panolar

Katalog (A-1) numarası ile Hatice Turhan Sultan Türbesinde bulunan çini pano (Resim 128) ve Topkapı Sarayı Harem Dairesi Şadırvanlı Sofa kısmında, Karaağlar Taşlığına geçişi sağlayan kapının solunda yer alan çini pano arasında kompozisyon ve motifler bakımından benzer özellikler bulunmaktadır. (Resim 129)'da orta kısımda yer alan şemse motifi ebat olarak daha büyük ve alt sırada yer alan vazoya daha yakın çizilmiştir. Her iki panonun üst kısmı köşebentler ile bitirilmiş içleri rumi ile bezenmiştir. (Resim 129)'da pano bir sıra bordür ile çevrelenmişken diğer panoda üç sıra halinde tasarlanmıştır. Her iki panoda da ilk bordür hattı yarı natüralist ve kıvrımlı dallardan oluşmuştur. Hatayi üsluplu ana şemalarda iki panoda da zemin beyaz bırakılmıştır. İlk sıra için tasarlanan bordür hattında zemin rengi kobalt kullanılmıştır. (Resim 129)'da ana şemada kullanılan hatayi motiflerinin cetvel çizgilerine değerkken diğer panoda böyle bir şey görülmemektedir. Panolarda kobalt ve turkuaz renkler ağırlıklı kullanılırken (Resim 129)'da kırmızı rengin olduğu da dikkat çekmektedir. Dönem olarak birbirine yakın olma ihtimali yüksek olan panoların ikisi de ½ simetrik olarak tasarlanmıştır.



Resim 128: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim 129: Topkapı Sarayı

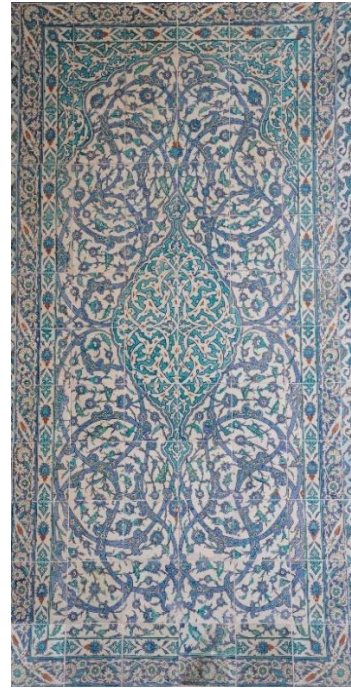
Tez kapsamında katalog (A-3) numarası ile Hatice Turhan Sultan Türbesinde bulunan çini pano (Resim 130), Topkapı Sarayı Harem Dairesinde Cümle Kapısı bölümünde yer alan çini pano (Resim 131), Topkapı Sarayı Valide Sultan Taşlığında olan çini pano (Resim 132) ve Yeni Cami Hünkar Mahfili kısmında bulunan çini pano (Resim 133) karşılaştırılmıştır.

Ana şema, kullanılan motifler gibi benzer özellikler gösteren bu panolar dönem olarak birbirine yakın çalışmalardır. Panoların hepsinde ana sahayı işlemeli rumiler kıvrımlı dallar eşliğinde dolanmaktadır. Rumi dallarının arasında hatayi motifli dallar spiral şeklinde boş alanları doldurmuş orta kısımda içi rumi bezemeli bir şemse motifi yer almıştır. Simetrik olan tasarlanan kompozisyonlarda boy en ölçülerinin farklı olduğu gözlemlenmiştir.

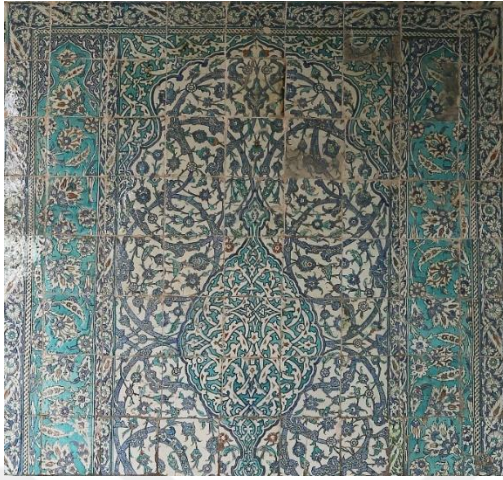
Topkapı Sarayında yer alan çini panolarda (Resim 131-132) kırmızı renk kullanılmışken Yeni Cami ve Hatice Turhan Sultan Türbesi çini panolarında (Resim 130-133) çoğunlukla kobalt, turkuaz ve daha az olarak da firuze renkleri kullanılmıştır. Topkapı Sarayında yer alan panoların mavi tonlarının da diğer panolara göre farklı kullanıldığı dikkat çekmektedir. (Resim131-132)'de bordür dizilinde farklı kompozisyonlar göze çarpmaktadır. Özellikle (Resim 131)'de ilk sırada yer alan bordür kısmında örnekleri çok görülmeyen bir tasarım söz konusudur.



Resim 130: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim 131: Topkapı Sarayı



Resim 132: T.S. Valide Sultan Taşlığı



Resim 133: Yeni Cami Hünkar Mahfili



Resim 134: Topkapı Sarayı

(Resim 131)'de yer alan çini panonun detalandırılmış hali (Resim 134)'de görülmektedir. Genellikle XVII. yüzyıl çini panoların bordür kısımlarında, kıvrımlı dallardan çıkan natüralist üsluptaki çiçekler, hatayi formlu motifler ve yapraklar burada da kullanılmıştır. (Resim 134)'de yukarıda anlatılan bordür örneğinin yanı sıra farklı bir bordür tasarımı dikkat çekmektedir. Çini panolarda çok sık karşılaşılmayan bu bordür örneği hatayi, yapraklar ve tepelik motiflerinin oluşturduğu kapalı form şeklini yansıtmaktadır. Belli bir dal hattı üzerinden ilerlemeyen motifler belirli aralıklarla boşluklara yerleştirilmiş ve bordür hattı tamamlanmıştır.

Kuzeydoğu cephesinde pencere içlerinde yer alan (Resim 135-136)'de görülen çini panonun üst bölümünde eksik kısımları bulunmaktadır. (Resim137)'de görülen çini pano ise; Yeni Cami Hünkar Kasrı bölümünde yer almakta ve kompozisyonun tamamı görülmektedir. Panonun tam halinin görüldüğü bu çalışma diğer pano ile kompozisyon, renk ve motif anlamında uyum sağlamaktadır



Resim 135: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim 137: Hünkar Kasrı

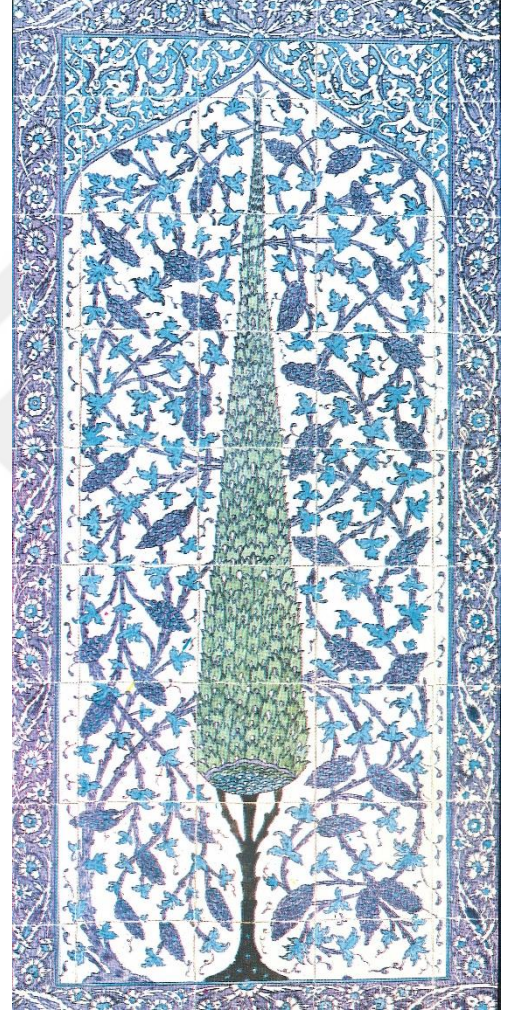


Resim136: Hatice Turhan Sultan Türbesi

Hatice Turhan Sultan Türbesinde ve Hünkar Kasrında yer alan bu panolar kompozisyon ve motif olarak birbirlerine çok benzemektedir. Hünkar Kasrında tam hali görülen çini panonun (Resim 139)⁴⁹ servi ağacı kısmı renk olarak diğer panodan farklılık göstermektedir. Ana şemada bulunan üzüm dallarının yer aldığı tasarım üst kısımlarda (Resim 138)'den biraz farklıdır.



Resim 138: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim 139: Hünkar Kasrı

⁴⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları Yeni Cami ve Hünkar Kasrı Kitabından fotoğraf temin edilmiştir.

Hatice Turhan Sultan Türbesi ve Hünkar Kasrında yer alan aşağıdaki panolar benzer çalışmalar olup çok küçük farklılıklar ile birbirinden ayrılmaktadır. Ana sahada alt sırada yarı stilize üslupta çizilmiş motifler (Resim 141)⁵⁰ cetvel kısımlarından biraz uzak tasarlanmışken diğer panoda (Resim 140) çizgilere daha yakın bir kompozisyon oluşturulmuştur. Renk, form ve motif açısından aynı üslupta çalışılmış bu panolar 17.yüzyıla tarihlendirilmektedir.



Resim140: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim141: Hünkar Kasrı

⁵⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları Yeni Cami ve Hünkar Kasrı Kitabından fotoğraf temin edilmiştir.

Hatice Turhan Sultan Türbesi ile Yeni Cami Hünkar Mahfilinde bulunan bu benzer çalışmalar kompozisyon şematiği olarak birbirine benzemektedir. 17. yüzyıl dönemine ait bu çalışmalar sıraltı tekniğinde yapılmıştır. Kobalt ve turkuaz renkleri her iki panoda da kullanılmıştır. (Resim 143)'da görülen pano çalışmasının orta kısmında yer alan İtalyan işi bir pano bulunmaktadır. Eksik kısımlar için uygulanan bu yöntem çini panonun şematiğini bozmaktadır. Alt kısımlarda yer alan vazo çıkışları ve kullanılan motifler birbirine benzemektedir. İki panoda simetrik çalışılmıştır. Köşebent kısımlarındaki dilimli alanlar farklılık göstermekte, her iki panonun içi rumi ile bezenmiştir. Panoların etrafını bir sıra bordür çevrelemekte olup (Resim143)'da kullanılan bordür genel çini panolarda görülen kompozisyon şematiğinden biraz farklıdır.



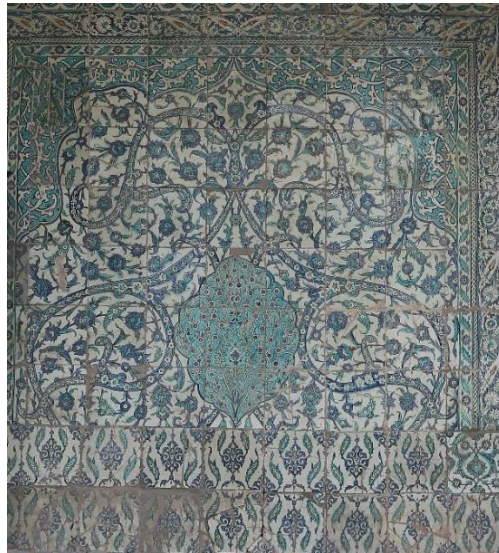
Resim 142: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim 143: Hünkar Mahfili

Değerlendirmeye konu olan üç farklı yapıdan örnekleri içeren görseller benzer pano tasarımlarına sahiptir. Topkapı Sarayı Valide Sultan Taşlığında bulunan panonun (Resim 144) tam hali maalesef yerinde mevcut değildir. Hatice Turhan Sultan Türbesi ile aynı kompozisyona sahip olan bu panonun orta kısımlarında şemse motifi yer almaktadır. İç bezemeleri ve motiflerin ölçüleri değişiklik göstermektedir. Türbe de yer alan panoda şemse formu içinde karanfil, süsen, hatayi gibi (Resim 145) örnekler görülürken diğer formda bahar dalı, hatayi gibi çiçeklere yer verilmiştir (Resim 144). Kobalt ve turkuaz renklerin yanısıra (Resim 144)'de kırmızı renginde kullandığı dikkat çekmektedir. Üst kısımda yer alan köşebentlerin içi rumi ile bezenmiş zemin rengi olarak turkuaz kullanılmıştır. İki panoda köşebent dilimleri farklılık göstermektedir.

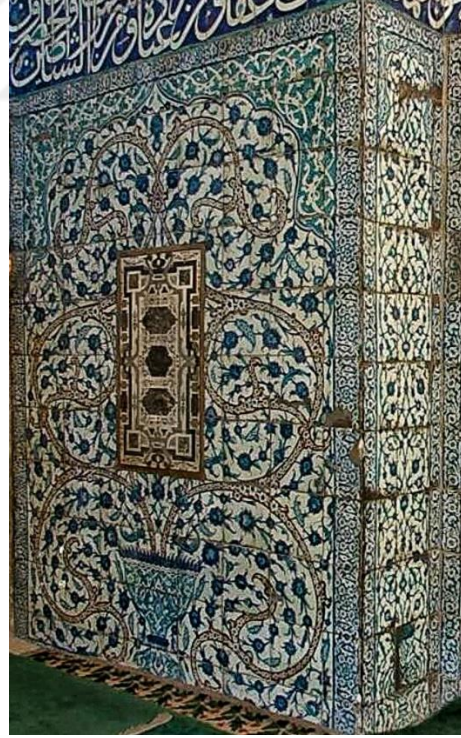
Hatice Turhan Sultan Türbesinde yer alan pano ile benzer bir panoda Yeni Cami Hünkar Mahfili kısmında yer almaktadır (Resim 146). Vazo formundan çıkan işlemeli rumi örnekleri ana sahada her yeri dolanmış bunları yine vazodan çıkan spiral bir hat çizerek takip eden hatayi dalları takip etmiştir. (Resim 146)'de yer alan panonun orta kısmında eksik parçalar olduğu için bu alan İtalyan işi panolar ile kapatılmıştır. Bu nedenle orta kısımda nasıl bir motif olduğu tam olarak bilinmemektedir. Genel kompozisyon şematığı incelendiğinde motif, kullanılan renkler ve tasarım birbirine çok yakındır. Bu panoda da işlemeli rumi dallarda kırmızı kullanılmıştır. Köşebent geçişlerindeki dilimler Valide Sultan Taşlığında yer alan pano ile benzerlik göstermektedir (Resim 144).



Resim 144:Topkapı Sarayı Valide Sultan Taşlığı



Resim145: Hatice Turhan Sultan Türbesi



Resim 146: Yeni Cami- Hünkar Mahfili

4.1. MOTİFLERİN SINIFLANDIRILMASI

4.1.1. Vazo Motifleri

Türbede yer alan otuz üç adet çini panonun yirmi beşinde vazo formu tespit edilmiş, bu vazolardan beş tanesi değişik formda kullanılmıştır. Vazo içleri genellikle rumi motifleri ile bezenmiş olsa da çizgisel çalışmalarında bulunduğu görülmektedir.



Çizim 72: (Katalog C-4) Numaralı vazo



Çizim 73: (Katalog D-4) numaralı vazo



Çizim 74: (Katalog A-2) numaralı vazo



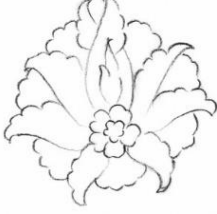
Çizim 75: (Katalog B-1) numaralı vazo



Çizim 76: (Katalog D-3) numaralı vazo

4.1.2. Hatayi Motifleri

Çini panoların genelinde kullanılan hatayiler, kendini daha çok ana sahada göstermektedir. Bu hatayilerin on yedi farklı tasarımı tespit edilmiş ve belgelenmiştir.



Çizim 77



Çizim 78



Çizim 79



Çizim 80



Çizim 81



Çizim 82



Çizim 83



Çizim 84



Çizim 85



Çizim 86



Çizim 87



Çizim 88



Çizim 89



Çizim 90



Çizim 91



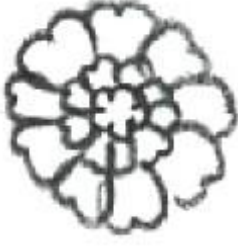
Çizim 92



Çizim 93

4.1.3. Penç Motifleri

Pençler, dokuz farklı motifle çini panolarında kullanılmıştır. Bu motiflerin, genellikle büyüklü küçüklü değişen ebatları ile pano tasarımlarında yer aldığı belirlenmiştir.



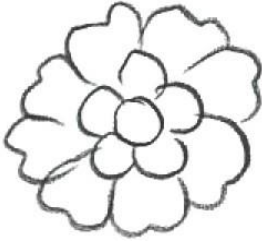
Çizim 94



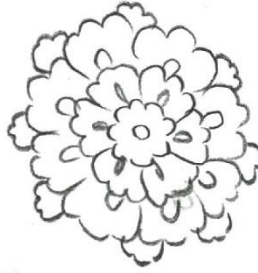
Çizim 95



Çizim 96



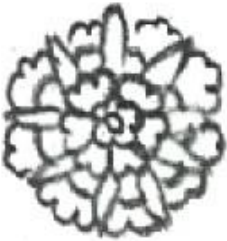
Çizim 97



Çizim 98



Çizim 99



Çizim 100



Çizim 101



Çizim 102

4.1.4. Gonca Motifleri

Çini panoların doluluk-boşluk oranlarını ayarlamak için daha çok alan doldurmada kullanılan gonca motiflerinin yirmi farklı formda kullanıldıkları tespit edilmiştir.



Çizim103



Çizim 104



Çizim105



Çizim 106



Çizim 107



Çizim 108



Çizim 109



Çizim 110



Çizim 111



Çizim 112



Çizim 113



Çizim 114



Çizim 115



Çizim 116



Çizim 117



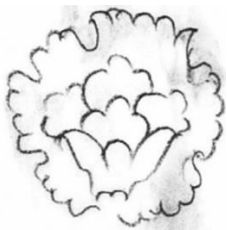
Çizim 118



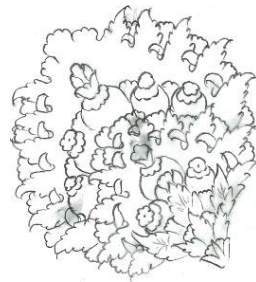
Çizim 119



Çizim 120



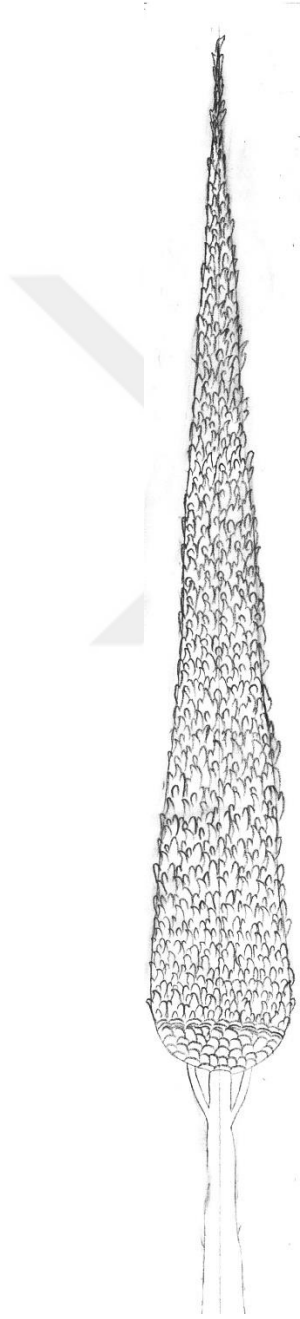
Çizim 121



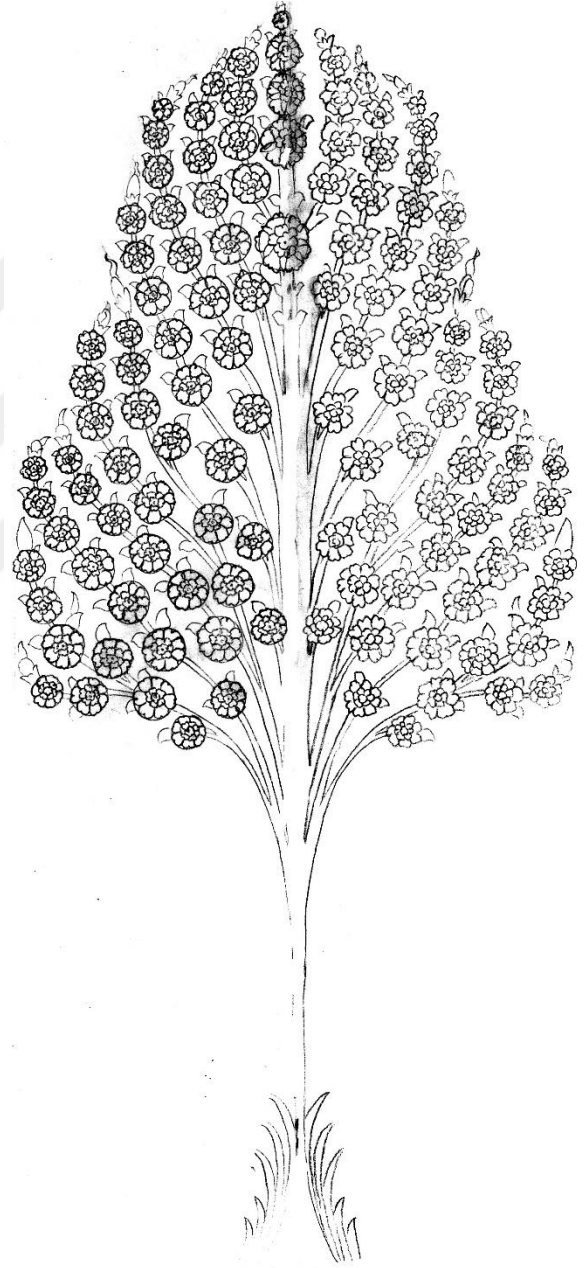
Çizim 122

4.1.5. Ağaç Motifleri

Türbede bulunan otuz üç adet çini panodan sadece ikisinde ağaç motifi kullanıldığı görülmüştür. Biri servi biri bahar dalı olmak üzere iki farklı ağaç belgelenmiştir.



Çizim 123: Servî Ağacı



Çizim 124: Bahar Dalı

4.1.6. Yaprak Motifleri

Çini panoların bordür kısımlarında ve ana sahada kullanılan yaprak motiflerinin on iki farklı formda çalışıldığı tespit edilmiştir.



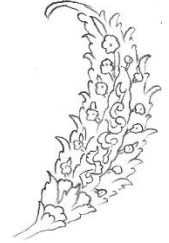
Çizim 125



Çizim 126



Çizim 127



Çizim 128



Çizim 129



Çizim 130



Çizim 131



Çizim 132



Çizim 133



Çizim 134



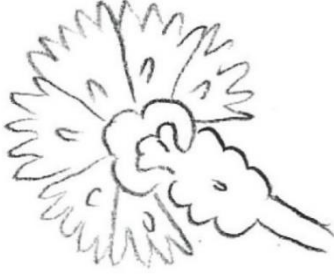
Çizim 135



Çizim 136

4.1.7. Karanfil Motifleri

Çini panolarda ağırlıklı kullanılan rumi ve hatayi motiflerinin yanı sıra beş çeşit farklı karanfil belgelenmiştir. Bu karanfiller çini panoların bordür kısımlarında ve şemse motiflerinin iç kısımlarında kullanılmıştır.



Çizim 137



Çizim 138



Çizim 139



Çizim 140



Çizim 141

4.1.8. Lale Motifleri

Çini panoların bordür kısımlarında ve şemse motiflerinin iç kısımlarında belirlenen altı adet farklı lale çizimi belgelenmiştir.



Çizim 142



Çizim 143



Çizim 144



Çizim 145



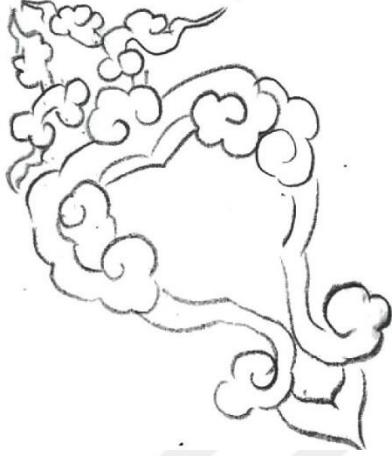
Çizim 146



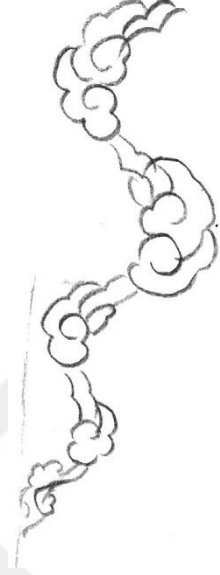
Çizim 147

4.1.9. Bulut Motifleri

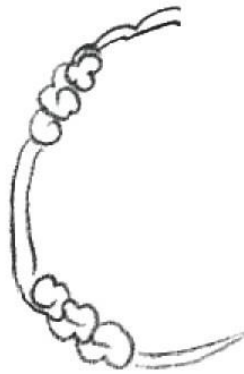
Çini panolarda genellikle vazo içlerinde yada köşebent kısımların da görülen bulutlar dört farklı formda kullanılmıştır.



Çizim 148



Çizim 149



Çizim 150



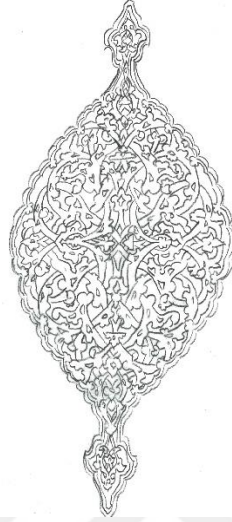
Çizim 151

4.1.10. Şemse Motifleri

Türbede bulunan otuz üç adet çini panodan, sekizinde şemse motifi ve bir madalyon bulunmaktadır. Bu sekiz panodan dört tane farklı formda şemse bir tane madalyon kullanıldığı belirlenmiştir.



Çizim 152



Çizim 153



Çizim 154



Çizim 155



Çizim 156

4.1.11. Rumi Motifleri

Çini panoların köşebent kısımlarında ya da vazo içlerinde görülen rumiler, çeşitlerine göre tepelik ve ortabağ motifleri olarak da ele alınmıştır. Dokuz farklı rumi motifi belgelenmiş bunları dokuz adet farklı tepelik ve altı adet farklı ortabağ takip etmiştir.



Çizim 157: Sarılma Rumi



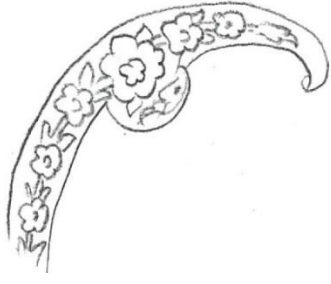
Çizim 158: Ayrırma Rumi



Çizim 159: Sarılma-Kanatlı Rumi



Çizim 160: Düz Rumi



Çizim 161: İşlemeli Rumi



Çizim 162: Ayırma- Sarılma Rumi



Çizim 163: Düz Rumi



Çizim 164: Dilimli- İşlemeli Rumi



Çizim 165: Kanatlı Rumi



Çizim 166: Tepelik Motifi



Çizim 167: Tepelik Motifi



Çizim 168: Tepelik Motifi



Çizim 169: Tepelik Motifi



Çizim 170: Tepelik Motifi



Çizim 171: Tepelik Motifi



Çizim 172: Tepelik Motifi



Çizim 173: Tepelik Motifi



Çizim 174: Tepelik Motifi



Çizim 175:Ortabağ Motifi



Çizim 176: Ortabağ Motifi



Çizim 177:Ortabağ Motifi



Çizim 178:Ortabağ Motifi



Çizim 179:Ortabağ Motifi-Kapalı Form

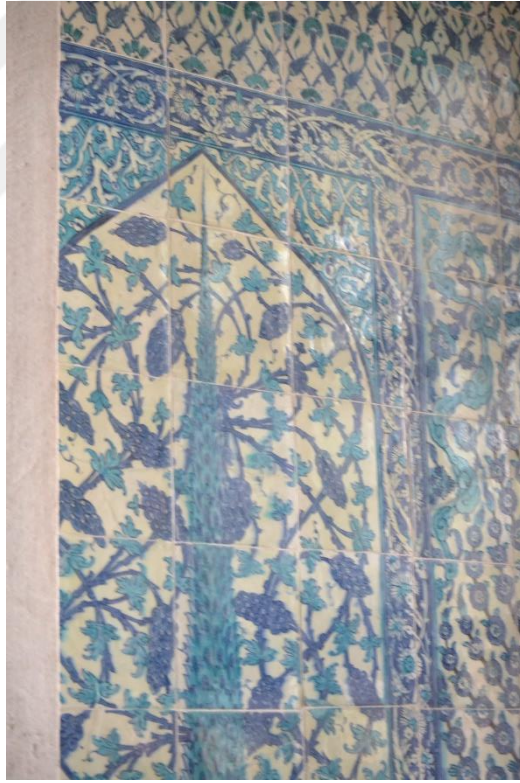


Çizim 180: Ortabağ Motifi- Kapalı Form

SONUÇ

Hatice Turhan Sultan Türbesi, hem mimari hem tezyini açıdan XVII. yüzyıl yapıları arasında önemli bir yere sahiptir. 1663 yılına tarihlenen yapı çini panoları ile tez konusuna dahil olmuş ve türbedeki araştırmalar sonucunda otuz üç adet çini pano tespit edilmiştir. Bunlardan altı tanesi dış cephede geri kalanları ise iç mekanda yer almaktadır. Yapılarda süsleme unsuru olarak kullanılmış olan çiniler, son derece değerli olmaları gerekçesiyle tarih boyunca yağmalanma olayları yaşamış, çalınmışlardır. Hatice Turhan Sultan Türbesi bu yağmalanma olaylarını yaşayan yapılardan biri olmuş ve çalınan çiniler değerlendirilmiştir.

2007 yılında türbeden otuz adet pano parçası ve üç tane ulama çini karo çalınmış, bu çiniler belgelenecek kayıt altına alınmıştır.



Resim 147: Çalınan çini parçaları

Bir grup servi ağaçlı, bahar dallı parçalar ile panoların üst kısmında yer alan ulama çinilerden üç tanesi çalınmıştır (Resim 147).

Aynı zamanda yapılan değerlendirmeler sonucunda, panolardaki eksik parçalar ve hasarlarda belirlenmiş bunlar fotoğraflarla belgelenmiştir. Genellikle eksik parçaların yerine pano ile uyumlu olmayan karo ya da bordürlerin takıldığı gözlemlenmiştir.



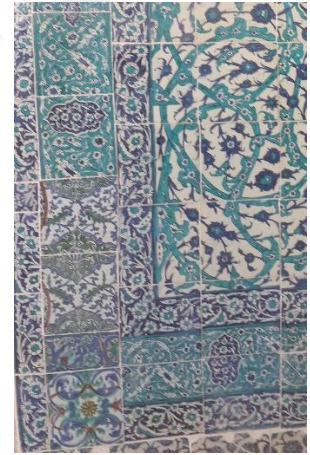
Resim 148:Eksik Parçalı ini Pano



Resim 149: Eksik Parçalı ini Pano



Resim 150:Eksik Parçalı ini Pano



Resim 151: Eksik Parçalı ini Pano

(Resim 151)'de eksik kısımların yerlerine konulan dört ini parçadan üç tanesi XVII. yüzyıl çinilerine dönem olarak uymamaktadır. Avrupa işi olarak adlandırılan bu iniler XVIII. yüzyıl çinilerinde görölen tasarımlara daha çok uymaktadır. Renklerde akmalar mevcut olup çizimlerde bozulmalar gözlemlenmiştir.



Resim 152: Avrupa İşi Çiniler



Resim 153: Avrupa İşi Çiniler

Araştırmalarda türbede yürütülen restorasyon aşamalarına da yer verilmiş olup her bir panonun restorasyon öncesi ve sonrası fotoğrafları paylaşılarak detaylı bir çalışma yürütülmüştür. Yapılan restorasyon sonrası çini panoların derz aralarının temizlenerek yeniden dolgu malzemeleri ile doldurulduğu, çini parçalarının kırık, dökük veya eksik kısımlarının kalemişi ile tamamlandığı, pano ile uyuşmayan parçalara dokunulmayıp olduğu gibi bırakıldığı gözlemlenmiştir. Tüm bu çalışmalar tez kapsamında detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu tezin yayınlanmasından daha sonraki bir tarihte bu türbe ile ilgili bir restorasyon sorunu söz konusu olursa türbedeki çini panoların net olarak ne şekilde yerleştirildiği, vaziyetlerinin nasıl olduğu, bu çalışma ile gösterilmek ve belgelenmek istenmiştir.

Ayrıca, Hatice Turhan Sultan Türbesi, Yeni Cami ve Hünkar Kasrı ile birlikte bitirilen bir yapı olduğu için dönem ve tasarım özelliklerinin uyabileceği düşüncesi ile çini panolar üzerinde karşılaştırmalar yapılarak benzer yanları değerlendirilmiştir. Aynı zamanda Topkapı Sarayı'nın belli bölümlerinde yine dönem ve tasarım olarak uyabilecek panolara rastlanılmış ve araştırmaya dahil edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda farklı yapılarda karşılaştırılan ve benzer özellikler gösterilen yedi tane çini pano tespit edilmiş karşılaştırma ve değerlendirme kısmında detaylandırılmıştır.

**HATİCE TURHAN SULTAN TÜRBEŞİ ÇİNİ PANOLARININ MOTİF
DEĞERLENDİRİLMESİ**

VAZO	Beş adet farklı vazo tespit edilmiştir.
HATAYİ	On yedi adet farklı hatayi motifi tespit edilmiştir.
PENÇ	Dokuz adet farklı penç motifi tespit edilmiştir.
GONCA	Yirmi adet farklı gonca motifi tespit edilmiştir.
KARANFİL	Beş adet farklı karanfil motifi tespit edilmiştir.
LALE	Altı adet farklı lale motifi tespit edilmiştir.
AĞAÇ	İki adet farklı ağaç motifi tespit edilmiştir.
YAPRAK	On iki adet farklı yaprak motifi tespit edilmiştir.
ŞEMSE	Dört adet farklı şemse motifi ve bir madalyon tespit edilmiştir.
RUMİ	Rumi, tepelik, ortabağ olmak üzere toplamda yirmi üç farklı motif tespit edilmiştir.
BULUT	Dört adet farklı bulut motifi tespit edilmiştir.

Tablo 1: Motiflerin sınıflandırılması

Hatice Turhan Sultan Türbesi çini panoları içinde kullanılan motifler sınıflandırılarak kaç farklı motif kullanıldığı tespit edilmek istenilmiş ve neticeler sonucunda bir tablo oluşturulmuştur (Tablo 1).

Bu verilerin yanı sıra uygulama olarak türbede bulunan çini panolardan beş tanesi yorumlanarak çalışılmıştır. İki çalışma, pano formlarında olup $\frac{1}{2}$ oranında küçültülerek benzer şekilde çalışılmıştır. Diğer üç çalışma ise; tabak formuna göre yeniden şekillendirilmiş ve tasarlanmıştır. Panoya uygun olarak yapılan çalışmaların başka formlarda nasıl görüldüğü tespit edilmek istenmiş ve bu düşünce ile çalışmalar yürütülmüştür.

Sonuç olarak Hatice Turhan Sultan Türbesi çini panoları üzerine yapılan çalışmalarda çini panolarda kullanılan motifler, tasarım programları, panoların vaziyetleri, yürütülen restorasyon çalışmalarının ne ölçülerde doğru yapıldığı, benzer panoların hangi yapılarda yer aldığı vb. gibi faktörler üzerinde durularak tez kapsamı içinde geniş olarak ele alınmıştır. Mimariye estetik bir değer ve anlam katan bu kültürel mirası yaşatmak, korumak bunları yaparken de doğru yöntem ve tekniklerle müdahalelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu mesleği icra eden biri olarak geçmişten gelen bu sanatı koruyup ileriki nesillere doğru bir şekilde aktarmak borcumuz olmalıdır.

KAYNAKÇA

AKER, Sabiha (2010), Çini Tasarımı, Detay Yayıncılık, Ankara

ALTUN Ara., Belgin Demirsar Arlı (2008), Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Osmanlı Dönemi, Kale Grubu Kültür Yayınları, İstanbul

ARLI, Belgin Demirsar., Ara Altun (2008), Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Osmanlı Dönemi, Kale Grubu Kültür Yayınları, İstanbul

ARIK, Rüçhan., Oluş (2007), Anadolu Toprağının Hazinesi Çini Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri, Kale Grubu Kültür Yayınları, İstanbul

ASLANAPA, Oktay (1993), Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul

AYVERDİ, İlhan (2005), “Çini”, Misalli Büyük Türkçe Sözlük I, Kubbealtı Neşriyat,

BAKIR, Sitare Turan (2007) “ Osmanlı Sanatında Bir Zirve İznik Çini ve Seramikleri” Anadolu’da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul

BAKIR, Sitare Turan (1999) İznik Çinileri ve Gülbenkian Koleksiyonu, Kültür Bakanlığı, Ankara

BİLGİ, Hülya (2005), Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu Kütahya Çini ve Seramikleri, Pera Müzesi, İstanbul

CİVAN, Celil (2013), “Hatice Turhan Sultan Türbesi”, İstanbul’un Yüz Türbesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul

DEMİR, Derya (2010), Beylerbeyi Camii Çinileri, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE,

DOĞANAY, Aziz (2009), Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri, Klasik Yayınları, İstanbul

KARACALAR, Şule (2014), 13. ve 14. Yüzyıl Anadolu Selçuklu Dönemi Çini Sanatında Görülen İnsan, Hayvan, Bitki Motifleri Ve Günümüz Seramik Sanatındaki Yorumu, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, SBE

KARASU, Yunus Emre (2015), Osmanlı Döneminde Çini Sanatında Çini Mozaik Tekniği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE

KÖSEKUL, Esmâ (2017), 19. Ve 20. Yüzyıl İstanbul Türbeleri, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, SBE

KUBAN, Doğan (2007), Osmanlı Mimarisi, Yem Yayınevi, İstanbul

ORMAN, İsmail (2011), "İstanbul Türbelerinde Çini", İstanbul'un Renkli Hazinesi, İstanbul Ticaret Odası, Altınoluk Yayıncılık, İstanbul

ÖNEY, Gönül (2007), "Doğu'dan Batı'ya İslam Sanatından Türk Çini ve Seramiklerine Uzanan Miras", Anadolu'da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul

ÖNEY, Gönül (1998), "Anadolu Selçuklu Çini Ve Seramik Sanatı", Osmanlı'da Çini Seramik Öyküsü, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul

ÖNEY, Gönül (2007). "Çanakkale Seramikleri", Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul

ÖNEY, Gönül (1987), İslam Mimarisinde Çini, Ada yayınları, İzmir

ÖNEY Gönül (1976), Türk Çini Sanatı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

ÖNKAL, Hakkı (1992), Osmanlı Hanedan Türbeleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ÖNKAL Hakkı(1999) Selçuklu-Osmanlı Sultanları ve Türbeleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara

SAKAOĞLU, Necdet (2011), Bu Mülkün Kadın Sultanları, Oğlak Yayıncılık, İstanbul

SEZGİN, Tülay (2003), İstanbul'daki Saraylı Hatun Türbeleri, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi SBE

ŞENOCAK, Lucienne Thys (2009), Hadice Turhan Sultan, Kitap Yayınevi, İstanbul

TAHAOĞLU, Tahsin Ömer (1988), "İstanbul'da Osmanlı Türbelerinin Tipolojisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE

ÜNSAL, Behçet (1982), İstanbul Türbeleri Üzerinde Stil Araştırması, Vakıflar Dergisi,

YETKİN, Suut Kemal (1970), Türk Mimarisi, Bilgi Yayınevi, Ankara

ÖZGEÇMİŞ

Aralık 1986'da İstanbul'da doğdu. İlkokul öğrenimini Yeni Mahalle İlkokulu, ortaokul öğrenimini Dumlupınar İlköğretim Okulu, lise öğrenimini ise; Bayrampaşa Rıfat Canayakın Lisesinde tamamladı. 2006-2008 yılları arasında İstanbul Üniversitesi, Çini İşlemeciliği ön lisans bölümünü bitirdi. Yurt dışında bir sergi projesinde yer aldı. Stajını İznik Mavi Çini atölyesinde yaptı. 2010-2013 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Çini Ana Sanat Dalı'nda lisans eğitimini tamamladı. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü yüksek lisans eğitimine başladı. Topkapı Sarayı, Ramazan Efendi Cami, Orhaniye Kışlası gibi tarihi mekanlarda restorasyon çalışmalarına katıldı. "17.Yüzyıl Dini Mimari Örnekleri Arasında Yer Alan Sultanahmet Camisi, Üsküdar Çinili Cami, Yeni Cami Ve Hünkar Kasrı İle Hatice Turhan Sultan Türbesinde Uygulanmış Olan Çini Programlarına Dair Bir Değerlendirme" adlı yayınlanmış bir makalesi bulunmaktadır.